

INTERNATIONAL MAGAZINE  
RNI No. 61816/95

Postal Regd. No. CHD/0081/2012-14

2012

ਬਹੁਮੁ ਚੀਸਿ ਬਹੁਮੁ ਨੁਤੀਐ ਯੇਹੁ ਯੇਹੁ ਚਰਦੀਐ ॥  
ਸਾਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਤਾਰਾ ਪ੍ਰਥੁ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਦੀਐ ॥



# ਆਤਮ ਮਾਰਗ

Monthly Issue "Atam Marg"

ਅਕਤੂਬਰ (October) 2012

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਅੰਕ 29 ਨੂੰ, ਪੰਨੇ 3 ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ  
ਕਿਆਰਵੀਂ ਯਕਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਇਕਤਿਹਾਰ ਨਾਲ ਨੰਬੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ  
ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ/ਬਹਿਰ ਦੇ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਸਹਿਬ ਵਿੱਚ  
ਨਿਰਾਦਿੱਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਪਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।



ਸਿਰਖੰਧਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਬਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਨਾਰਾ ਸਹਿਬ  
(17 ਜੂਨ 1918 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2006)



ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿੱਧੀ ਸੇਵਾ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਬ

ੴ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਧੀ ਸੇਵਾ ਭੇਜਣ ਲਈ



ਸਿੱਧੀ ਸੇਵਾ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਾਹਿਬ



ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਸਵੰਧ ਸਫਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਸੇਵਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

**--: ਦੇਸ਼ :-**

ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਐਚ.ਡੀ.ਐਫ.ਸੀ. ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਵਿੱਚੋਂ Saving Account No.06561450000011, Name : ATAM MARG MAG. VISHAV G. R. MISSION CH. TRUST, RTGS/NEFTIFSC-HDFC0000656, Branch Code : 0656 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਡਰਾਫਟ ਦੁਆਰਾ ਭੇਜਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ 'ATAM MARG MAG. VISHAV G. R. MISSION CH. TRUST' ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਡਰਾਫਟ ਕੇ Gurdwara Ratwara Sahib, P.o. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar, Distt. Mohali-140901 ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

**--: ਵਿਦੇਸ਼ :-**

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਬੈਂਕ ਸ਼ਾਖਾ ਤੋਂ Saving Account No. 0779000100179603, IFSC Code - PUNBO- 077900, Account Name "Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust" ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜੇ "Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust" ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਬੈਂਕ ਜਾਂ ਡਰਾਫਟ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧੀ Gurdwara Ratwara Sahib, P.o. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar, Distt. Mohali-140901 ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਭੇਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

**--: ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ :-**

Gurdwara Ratwara Sahib,  
P.o. Mullanpur Garibdas, The. Kharar,  
(M) : 9417214378, 9417214379, 9417214391, Ph : 016-02255002,  
Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਸਾਲ ਅਠਾਰਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਅਕਤੂਬਰ, 2012  
ਫਾਉਂਡਰ ਚੇਅਰਮੈਨ  
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ  
ਚੇਅਰਪਰਸਨ  
(ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

**SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)**

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
280/-	2080/-	(For outstation cheques)

Postal Address for 'ATAM MARG' Enquiry,  
Money Order, Cheque and drafts in India :  
ATAM MARG MAG. VISHAV G. R.  
MISSION CH. TRUST, Ratwara Sahib,  
P.o. Mullanpur Garibdas,  
Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Pb. India

**SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)**

	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 £	300 £
Aus.	80 \$	800 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

Postal Address for 'ATAM MARG' Enquiry,  
Money Order, Cheque and drafts from foreign to

**VISHAV GURMAT ROOHANI MIS-  
SION CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib (Near  
Chandigarh) P.O. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar,  
Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Pb. India

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010  
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution (Regula-  
tion) Act 1976 R.No.115320023

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ  
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਨੰ.-

Head Office INDIA- (M) 94172-14391, 9417214379,  
0160-2255002, Fax - 0160-2255009

U.S.A. - Baba Satnam Singh ji Atwal  
Phone and Fax : 001-408-263-1844

Canada - Bhai Sarmukh Singh Pannu  
Phone - 001-604-433-0408, Vancouver  
Bhai Parmjit Singh Sandhu -

Cell: 001-7788389135,

England - Bibi Gurbax Kaur /Jagtar Singh Jagi  
Phone : 0044-121-200-2818  
Fax : 0044-121-200-2879,

Raj Mobile : 0044-7968734058

For more information please visit us on internet at:-

Email : atammarg1@yahoo.co.in  
http:# www.ratwarasahib.net, http # www.ratwarasahibmedia.org

**ਤੱਤਕਰਾ**

1. ਸੰਪਾਦਕੀ	2
2. ਬਾਰਾਮਾਹਾ	3
3. ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਅਤੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਤਿਆਗ	6
4. ਗਗਨ ਦਮਾਮਾ ਬਾਜਿਓ.....।	21
6. ਬਰਸੀ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ	29
5. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤੇ ਭਾਈ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ	36
6. ਗੁਰਮਤਿ ਚਾਨਣ	48
8. ਬੀਬੀ ਸੁਖੜ ਬਾਈ	56
9. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ	58
10. ਸਿਹਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆਨ	63

**ਸੰਪਰਕ ਨੰ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ**

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ	9417214391,79
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	01602255001
ਅਖੰਡਪਾਠ ਬੁਕਿੰਗ ਸਬੰਧੀ	9417214386
ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ	9417214381
ਬੀ. ਐਡ ਕਾਲਜ	9417214382
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਲੰਗਰ	9417214380
ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ	9872814385, 9417214385
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ	0160-2255003
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸਕੂਲ	0160-2255004
ਜਰਨਲ	9417214384, 83
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹਸਪਤਾਲ ਸੇਵਾ-	0160-2255007, 8872485694

**ਜਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ**

ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਸਬੰਧੀ  
ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਿਊਟਰਾਇਜ਼ਡ ਸਿਸਟਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ  
ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ  
ਪੋਸਟ ਵਾਲੇ ਲਿਫਾਫੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਰਿਨਿਊਵਲ ਡੇਟ  
ਚੈਕ ਕਰਕੇ ਮਨੀਆਰਡਰ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਜਾਂ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ  
9417214391, 9417214379 ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਭੇਟਾ ਭੇਜ  
ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤਾਂ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਕੋਲ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਰੂਹਾਨੀ  
ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪਹੁੰਚਦੀ ਰਹੇ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ  
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905  
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ  
ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ  
ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ - ਅਜੀਤ  
ਗੜ੍ਹ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

## ਸੰਪਾਦਕੀ

ਰੂਹਾਨੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰਭੂਰ ਅਕਤੂਬਰ 2012 ਦੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਆਪ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਅਨੁਭਵ ਇਸ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਵਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਵੀਡੀਓ ਅਡੀਓ ਟੇਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਵਚਨ ਛਾਪ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪੇਪਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਏ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉੱਚੇ ਸੁਚੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੰਗਤਾਂ ਤੱਕ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਨੇਕਾਂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵੱਡੇ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਅਦਾਰੇ ਲਈ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਇਹ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਾ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ 11ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੋਖਾ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਲਗਾਏ ਅਣਥੱਕ ਘਾਲਣਾ ਕਮਾਈ ਘਾਲੀ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਹਿਮਿਅਤ ਅਸਥਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ। 1986 ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਕਤੂਬਰ 2001 ਤੱਕ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਯਤਨ ਕੀਤੇ। ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦਿਲੀ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤੇ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਬੋਰਡ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇੰਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਤੱਕ, ਫਰੀ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਇਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਟੀਚਰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਬੀਐਡ ਕਾਲਜ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਸਹਾਰਾ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਲਈ ਅਤਿਆਧੁਨਿਕ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ, ਕੁਦਰਤੀ ਆਫਤਾਂ ਸਮੇਂ ਬੇ ਮਿਸਾਲ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਲਿਟਰੇਚਰ 150 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜੀ ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਈਆਂ। ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹਾਜਰੀ ਭਰਨੀ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸਲਾਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈਆਂ ਹਨ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਟਾਲਾਂ, ਲੰਗਰਾਂ, ਲਾਈਟ ਅਤੇ ਸਾਉਂਡ, ਬਰਤਨਾਂ, ਲੰਗਰ ਲੋਹਾਂ, ਪਹਿਰੇਦਾਰ, ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਲਿਖਵਾ ਦਿਤੇ ਹਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪੇਜਾਂ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ 28,29,30,31 ਅਕਤੂਬਰ ਦਾ ਇਸਤਿਹਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜੀ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਇਸਤਿਹਾਰ ਨੂੰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਉਖੇੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ/ਸ਼ਹਿਰ/ਨਗਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸੇ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ਜੀ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਆਪ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਮਾਗਮ ਅੰਦਰ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਆਸ ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਜੇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਅਈਏ ਤਾਂ ਇੱਕ ਕਦਮ ਦਾ ਫਲ ਇੱਕ ਅਸਮੇਤ ਜਗ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਫਲ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਇਹ ਨੈਤਿਕ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਤਾਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹਾਜਰੀ ਭਰਨੀ ਹੀ ਹੈ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਰ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਣਾਏ ਗਏ 30 ਰੂਟਾਂ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਿਜਾਣ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 57 ਤੇ ਸਾਰੇ ਰੂਟਾਂ ਦੇ ਡਰਾਇਵਰਾਂ ਦੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਨੋਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ਜੀ। 11ਵੇਂ ਬਰਸੀ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਆਪ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ 10 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਿਸਾ ਪਾ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੋ ਜੀ।

## ਕਤਿਕ

ਕਤਿਕ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਦੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਜੋਗੁ॥ ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗੁ॥  
 ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗੁ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਉੜੇ ਹੋਇ ਗਏ ਜਿਤੜੇ ਮਾਇਆ ਭੋਗੁ॥  
 ਵਿਦੁ ਨ ਕੋਈ ਕਰਿ ਸਕੈ ਕਿਸ ਥੈ ਰੋਵਹਿ ਰੋਜੁ॥ ਕੀਤਾ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਵਈ ਲਿਖਿਆ ਧਰਿ ਸੰਜੋਗੁ॥  
 ਵਡਭਾਗੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਉਤਰਹਿ ਸਭਿ ਬਿਓਗੁ॥ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖਿ ਲੇਹਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਬੰਦੀ ਮੋਚੁ॥  
 ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਬਿਨਸਹਿ ਸਭੇ ਸੋਚੁ॥

ਭਾਰਤ ਇਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਅਟੱਲ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੰਗਾ ਕਿਸਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂਜ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਜਾਵੇ, ਕਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਝਾੜ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਗੇੜ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਠ, ਹਾੜ੍ਹ ਵਿਚ ਤਪਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਾਵਣ ਵਰਖਾ ਦੀ ਰੁੱਤ ਹੈ। ਭਾਦਰੋਂ ਸਖਤ ਗਰਮੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਵਧਣ, ਮੌਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਸੂ ਵਿਚ ਫਸਲਾਂ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੱਕੀ ਵੱਢ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਚਰ੍ਹੀਆਂ ਕੱਟ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਅੱਸੂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੂਝਵਾਨ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਬੀਜ ਪਾਉਣੇ ਹਨ ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਾਏ ਬੀਜ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਝਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਸੂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਖਿੱਚ ਵਿਚ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਉਮਾਹ ਉਠਿਆ, ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਂਗਾਂ ਜਾਗੀਆਂ। ਹੁਣ ਕੱਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜੋ ਬੀਜਣ ਦੀ ਰੁੱਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਬੀਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਿਰੰਤਰ ਬੀਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸੂਝ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਬੀਜ ਪਾਉਣ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ ਬੀਜ ਪਾਉਣ ਤੇ ਮੈਂ ਹੌਂਕਿਆਂ ਤੇ ਹਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਹੈ -

*ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ॥*

ਪੰਨਾ - 134

ਸੋ ਆਦਮੀ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਤੋਂ ਹੋਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੀਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਉਤੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਦੁੱਖ ਕਿਉਂ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ 'ਜੀਵ' ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ

ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਮੈਂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਸ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਉਸੇ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ। ਜਿੰਨੇ ਪੁਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਣਗੇ।

ਇਹ ਫੁਰਮਾ ਕੇ ਆਪ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਸਰਬੱਗ ਹਨ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਲਪੱਗ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਗੇ ਮੈਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਕਰਮ ਬਾਰੇ ਸਰਵਣ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਤੇ ਸਵਰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਰਮ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ -

1. ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ, 2. ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ, 3. ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ।

ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ, ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਦਾ ਅਕਸ਼ (ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ) ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਕਸ਼ ਕਰਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸੱਤਾ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਅੰਸ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਆਪ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਿਚ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤਦ ਤਕ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਦਾ ਅਕਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧ ਤੇ ਅਹੰਭਾਵ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਅਗਿਆਨ ਸਹਿਤ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਹ ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਰਮ ਧਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਓਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਕਰਮ ਧਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਯਾਨਿ ਕਰਮ ਇਕੱਠੇ ਸਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਹਨ - ਇਕ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ, ਦੂਜਾ ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਤੀਜਾ ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਰਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ। ਜੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਰਮ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਰੂਪੀ ਮਾਨੋ ਕਿ ਇਕ ਮਿੱਟੀ ਹੈ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਲਾ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਅਕਾਸ਼ ਹੈ, ਅਗਿਆਨ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਰਲ ਕੇ ਬਰਤਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਅਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਬਰਤਨ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਘੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਬਰਤਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਬਰਤਨ ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਰੂਪੀ ਘੜਾ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨੋਂ ਭਾਵੇਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹਨ, ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ। ਸੋ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਜੋ ਹੈ ਇਹ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਐਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤਰਕਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਣ (ਤੀਰ), ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਤਰਕਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਕੱਢ ਕੇ ਕਮਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਮਾਨ ਖਿੱਚ ਕੇ ਤੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਲ ਨੂੰ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੀਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਉਸਨੇ ਉਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਭੋਗਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਮਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਜਾਂ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੂੰ, ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਜਨਮ ਵਿਚ, ਅਵਸ਼ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਮਾਨ ਉਪਰੋਂ ਚਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ, ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ-

**ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ॥**

ਪੰਨਾ - 937

ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭੀ ਮਤ ਹੈ -

**ਭੋਗੇ ਬਿਨ ਭਾਗੇ ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵਾਨ॥**

ਇਹ ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਵਸ਼ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਤਰਕਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰਮ ਬਾਕੀ ਬਚ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਨਿ ਕਿ ਉਹ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੇ ਸਟੋਰ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਨ ਰਾਹੀਂ ਚਲ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਦੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਾ ਫਲ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ

ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਤੀਸਰਾ ਜੋ ਕਰਮ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਨ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਰਮ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਫਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਜਾਤ, ਉਮਰ ਤੇ ਭੋਗ। ਜਾਤ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿਚ ਭੋਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਪਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ, ਪਸ਼ੂ ਆਦਿਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਭੇਜਣਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਸਮਾਂ, ਆਰਬਲਾ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਨ, ਘੜੀ, ਨਿਮਖ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਣੇ ਮਿਥੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤੀਸਰਾ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਇਸਨੇ ਭੋਗਣੇ ਹਨ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਜਾਂ ਬਿਮਾਰ, ਰੂਪ ਜਾਂ ਕਰੂਪ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪਰਾਲਬਧ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਏਥੋਂ ਤਕ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਇਹ ਲੇਖ ਵੀ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਉਹ ਵੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ**

**ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥**

**ਅਗਿਆਨੁ ਅਧੇਰਾ ਕਟਿਆ**

**ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਘਟਿ ਬਲਿਆ॥**

ਪੰਨਾ - 450

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਕੇ, ਜੀਵ ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟ ਕੇ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਆਤਮਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕਰੋੜਾਂ, ਅਰਬਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਸੰਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੇ ਹੀ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਅਹੰਭਾਵ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਇਹ ਰਾਖਵੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਭੋਗਵਾ ਦੇਣਾ, ਸੂਲੀ ਤੋਂ ਸੂਲ ਬਣਾ ਕੇ ਭੋਗਵਾ ਦੇਣਾ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਫੇਰ ਵੀ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਜਿੰਨੇ ਕਰਮ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਮਣ ਬੀਜ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦਗਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋਇਆਂ, ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਦਗਧ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਫਲ ਦੇਣੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਚਿਤ, ਗਿਆਨ ਹੋਇਆਂ, ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਤਮ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਆਤਮ ਵਿਚ ਅਨਾਤਮ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਸਤਿ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਅਸਤਿ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਆਤਮਾ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਾਤਮਾ (ਨਾਮ ਰੂਪ ਮਾਇਆ) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਗਿਆਨਵਾਨ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ। ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਟੋਰ ਦਗਧ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰਾਲਬਧ ਦੇ ਕਰਮ ਭੋਗ ਲਏ ਫੇਰ ਕਰਮ ਨਾ ਬਚਣ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨੀ ਦੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਧਨ ਉਸ ਲਈ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਰਮ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਹੀ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਦੇਹ ਹੰਗਤਾ ਦਾ ਤਿਆਗੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਨ ਹੰਗਤਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਤਕ ਇਹ ਜੀਵ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਰਮ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦੋਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋ।

**ਕਤਿਕ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਦੋਸੁ ਨ ਕਾਹੁ ਜੋਗੁ ॥**

ਪੰਨਾ - 135

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰੋਗ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਲਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ਮਨ ਨੂੰ, ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ, ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਬਿਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਅਸਰ ਵਜੋਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਹੇ, ਅਰੋਗ ਰਹੇ, ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਰਹਿਤ ਰਹੇ ਤਾਂ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਨੇ ਆਮ ਦੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ

ਦਾ ਖੂਨ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖੂਨ ਦੀ ਚਾਲ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਬਜ਼ ਤੇਜ਼ ਚਲਦੀ ਹੈ; ਦਿਲ ਨੂੰ ਦੁਗਣੀ-ਤੀਗਣੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਹੋਏ ਵਿਸਫੋਟ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਗੁਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਪਾਏ ਹੋਏ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਲੱਤਾਂ ਕੰਬਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੱਥ ਕੰਬਦੇ ਹਨ, ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਛਾਦਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਦੇ ਵਿਚ ਉਥੱਲ-ਪੁਥੱਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਲ-ਜਲੂਲ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਬਉਰਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਹੋਏ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਝੰਗ ਸੁਟਦਾ ਹੈ; ਜੇ ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਵੱਧ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਾਈਫਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੋਲੀ ਭਰ ਕੇ ਮਾਰ ਵੀ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਬਦਲੇ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਹੋਏ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਸਫੋਟ ਦਾ ਐਸਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੈਲ ਜਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਖਾਣਾ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਿਰ ਦੁਖਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਇਕ ਖਿਆਲ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਕਿੰਨਾ ਅਸਰ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਤੇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਉਲਟ-ਪੁਲਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਠੰਢੇ ਸਾਹ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹਉਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਉਸ ਲਈ ਬੇ-ਮਾਇਨੇ ਹਨ। ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰੁਪਇਆ ਖਰਚ ਕੇ ਸ਼ੁਧ ਮਾਰਬਲ ਦਾ ਘਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਚਿੰਤਾਵਾਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਚੇਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਧੁਨ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਡੁੱਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੈਲ, nervous system ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੋਝਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ function (ਕੰਮ) ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਧੇ ਹੋਏ ਅਹਾਰ ਦੇ ਅੰਸ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਜਿਗਰ ਤੋਂ ਭੇਜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਕਬਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ loose motions ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨੀਂਦ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੀਂਦ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਕੁਝ ਸੌਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸੁਪਨੇ ਡਰਾਵਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਾਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਸੁਤਿਆਂ ਪਿਆਂ ਵੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਉਪਰ ਖਿਆਲ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਮੁਕ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਸੈਲ ਹਰ ਵਕਤ ਜਲਦੇ (burn) ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵੀਰਯ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ supreme ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ compress ਕਰਕੇ ਇਕ ਬੂੰਦ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਮੁਕ ਪੁਰਸ਼ ਅਗਿਆਨ ਵਸ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਐਨੀ ਨਿਰਬਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 55 ਤੇ)

## ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਅਤੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਤਿਆਗ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,  
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,  
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!  
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥  
ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥  
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ - ੨੮੯  
ਧਾਰਨਾ - ਡੁੱਬਦੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਗੁਰਾਂ ਮੇਰਿਆ,  
ਹੱਥ ਜੋੜ ਕਰਾਂ ਬੇਨਤੀ।

ਪੇਖਤ ਚਾਖਤ ਕਹੀਅਤ ਅੰਧਾ ਸੁਨੀਅਤ ਸੁਨੀਐ ਨਾਹੀ ॥  
ਨਿਕਟਿ ਵਸਤੁ ਕਉ ਜਾਣੈ ਦੂਰੇ ਪਾਪੀ ਪਾਪ ਕਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥  
ਸੋ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਜਿਤੁ ਛੁਟਹਿ ਪਰਾਨੀ ॥  
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥  
ਘੋਰ ਮਹਲ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥  
ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੈ ਕਛੁ ਨਾ ਜਾਤਾ ॥ ੨ ॥  
ਰਖਹਿ ਪੇਚਾਰਿ ਮਾਟੀ ਕਾ ਭਾਂਡਾ ॥  
ਅਤਿ ਕੁਚੀਲ ਮਿਲੈ ਜਮ ਭਾਂਡਾ ॥ ੩ ॥  
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਿ ਲੋਭਿ ਮੋਹਿ ਬਾਧਾ ॥  
ਮਹਾ ਗਰਤ ਮਹਿ ਨਿਘਰਤ ਜਾਤਾ ॥ ੪ ॥  
ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਣੀਐ ॥  
ਡੂਬਤ ਪਾਹਨ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਲੀਐ ॥ ਅੰਗ - ੨੪੧

ਧਾਰਨਾ - ਜਿੰਦੇ ਰੋਵੇਂਗੀ ਤੇ ਰੋ ਰੋ ਲੇਖਾ ਦੇਵੇਂਗੀ,  
ਪਾਪਾਂ ਵਾਲੇ ਬੀਜ ਬੀਜ ਕੇ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਓ। ਭਾਦੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਏਸ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪਾਣੀ ਗਿਰੇ ਆ ਕੇ। ਸਾਰੇ ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਾ ਸਉਣ ਸੁੱਕਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਝੜੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋਰ ਨਾਲ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਏਧਰੋਂ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਏਧਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਪੁਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਬਾਰਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾ ਕਹਿਓ ਕਿ ਮੀਂਹ ਹਟ ਜਾਏ, ਐਸੀ ਬਾਤ ਨਾ ਕਹਿਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਰਿਸ਼ ਆਈ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੀ ਏਥੇ ਆਉਣ ਦੀ ਜੋ ਯਾਤਰਾ ਹੈ ਉਹ ਸਫਲ ਹੋ ਕੇ, ਬੇਅੰਤ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏਗਾ। ਠੰਢ ਕਰ ਦਿਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ, ਬਾਰਿਸ਼ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਐਸਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਸਮਾਂ ਬੋਝਾ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬੈਠ ਜਾਓ, ਥਾਉਂ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਬੋਲੋ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਇਸਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਜੇ ਗਫਲਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਕੱਟ

ਲਿਆ ਫੇਰ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਉਥੇ ਰੋਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਰੋਣੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

**ਓਏ ਹਥੁ ਨ ਅਪੜੈ ਕੂਕ ਨ ਸੁਣੀਐ ਪੁਕਾਰ ॥  
ਓਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੇਲੀ ਹੋਵੈ ਕਢਿ ਲਏ ਅੰਤੀ ਵਾਰ ॥**  
ਅੰਗ - ੧੨੮੧

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹੈਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਨਿਗੁਰੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ, ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ। ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਾਮਾ ਤਾਂ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਪਰ ਇਹਨੂੰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਗਵਾ ਰਹੇ ਨੇ ਜੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਯਾਦ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ ਜੀ। ਇਹਨੂੰ ਅਗਾਹਾਂ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ ਪੜ੍ਹੋ ਹੋਏ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਦਰਗਾਹ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ? -

**ਯਾ ਜੁਗ ਮਹਿ ਏਕਹਿ ਕਉ ਆਇਆ ॥  
ਜਨਮਤ ਮੋਹਿਓ ਮੋਹਨੀ ਮਾਇਆ ॥** ਅੰਗ - ੨੫੧

ਆਇਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਸੀ, ਪਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ 'ਚ ਪੈ ਕੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਐਨਾ ਕੁ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ -

**ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ  
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥  
॥ ਜਪੁ ॥**

**ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥  
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥**

ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ ਇਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਫੇਰ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ ਜੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਏਸ ਤੋਂ ਉਪਰਲਾ ਸਬਕ ਲੈ ਲਓ, 'ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ'। ਆਹੀ ਕਰੀ ਜਾਇਆ ਕਰੋ, ਵਿਹਲੇ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਰੋ। ਸਾਹ ਲੰਘਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, 24 ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਸ ਰੋਜ਼ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਭਰਮ 'ਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਏਥੇ ਆ ਕੇ, ਇਹਦਾ ਪਿਆਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਿਆ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਫੇਰ ਸਜ-ਧਜ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੇ ਬਿਨਸ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਅਵੱਸ਼ ਚੀਜ਼ ਹੈ -

**ਜੇ ਆਇਆ ਸੋ ਚਲਸੀ ਸਭੁ ਕੋਈ ਆਈ ਵਾਰੀਐ ॥**  
ਅੰਗ - ੪੨੪

ਜਿਹਦੀ-ਜਿਹਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਜਾਏਗੀ, ਉਹਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਕਰੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਜਿਹਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਆਈ



ਜਾਏਗਾ, ਉਹਨੇ ਉਤਰੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਥੇ ਕੀ ਹੋਏਗਾ। ਇਹ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੇ ਫੜ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਆ ਕੇ ਹੱਥ ਪਾ ਲਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਹੱਥ ਮਰੋੜਨਗੇ, ਕੁਛ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ। ਉਹ ਛੱਡ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰੰਗ ਸਿਆਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਫੇਰ ਚਿੱਟਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਦੇਖ ਧਿਆਨ ਕਰ, ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬੀਜ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ, ਉਹ ਨਾ ਬੀਜ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਫੇਰ ਤੂੰ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਲੇਖਾ ਦੇਵੇਂ।

ਸੋ ਜਿਹੜੇ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਗੇ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨਗੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੇ, ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਨਰਕ 'ਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੇ।

ਚਰਨ ਜਿਹੜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਇਹ ਜਹਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਲੰਘਣ ਵਾਸਤੇ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਪਿਆਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਰਕ 'ਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਸੋ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹਾ ਬੀਜ ਦਏਗਾ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ 'ਚ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਈਰਖਾ ਬੀਜੇਗਾ, ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਛਲ ਕਪਟ ਬੀਜੇਗਾ, ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਲੇਖੇ ਦੇਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਬੀਜੇਗਾ ਉਹਦਾ ਬਦਲਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਫੇਰ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਬੀਜਾਂ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਓਹੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਬੀਜਦੇ ਓ -

**ਧਾਰਨਾ - ਕਿੱਥੋਂ ਭਾਲਦੇ ਤੂੰ ਦਾਖ ਬਿਜੋਰੀਆਂ,  
ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜ ਕੇ।**

**ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੀ ਦਾਖ ਬਿਜੁਰੀਆਂ ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ ॥**

**ਹੰਢੈ ਉੱਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੯**

ਸਿਆਣਾ ਕਿਸਾਨ ਇਹ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਕਿੱਕਰ ਬੀਜ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਪੱਲੇ ਕੀ ਆਏਗਾ, ਕਿੱਕਰ ਦੇ ਕੰਡੇ, ਜੇ ਕਹੇ ਕਿ ਅੰਗੂਰ ਨਹੀਂ ਹਰੇ ਹੋਏ ਤੇ ਫਲ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਗਲਤੀ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਜਦੋਂ ਬੀਜਦੇ ਓ -

**ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪**

ਇਹ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਰੋਗੇ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਹ ਬੰਦਾ ਰੱਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ -

**ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮਤਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ ॥**

**ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥**

**ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥**

**ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੁਆਇਆ ॥**

**ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੪**

ਜਿਹੜੇ ਜਿਹਾ ਬੀਜ ਲਏਂਗਾ, ਵੈਸਾ ਹੀ ਵੱਢਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਬੀਜ ਲਏਂਗਾ, ਸੁਖਾਲਾ ਰਹੇਂਗਾ। ਪਾਪ ਬੀਜ ਲਏਂਗਾ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਰੋਏਂਗਾ। ਹੁਣ ਬੀਜਣ ਵੇਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬਿਹੁ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿਹੁ ਖਾਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ

ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਫਲ ਹੱਥ ਆਏਗਾ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਬਿਹੁ ਬੀਜੇਗਾ ਖਾਵੇਗਾ ਫਲ ਬਿਹੁ ਦੇ,  
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਹਤੋਂ ਭਾਲੇ ਗਾਫਲਾ।**

**ਕਬੀਰ ਖੂਬੁ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੋਨੁ ॥**

**ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੪**

ਬਾਰ-ਬਾਰ ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਬੀਜਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ, ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਬਿਹੁ ਬੀਜ ਲਓ, ਫੇਰ ਬਿਹੁਲੇ ਫਲ ਖਾਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਚਾਹੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੀਜ ਲਓ, ਸੇਵਾ ਰੂਪੀ, ਦਾਨ ਰੂਪੀ, ਦਾਨ ਕਰ ਲਓ ਦਾਨ ਦਾ ਫਲ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰ ਲਓ, ਸੇਵਾ ਦਾ ਫਲ ਮਿੱਠਾ ਮਿਲੇਗਾ, ਨਾਮ ਜਪ ਲਓ, ਨਾਮ ਦਾ ਫਲ ਮਿੱਠਾ ਹੋਏਗਾ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਲਓ, ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰ ਲਓ, ਈਰਖਾ ਕਰ ਲਓ, ਛਲ ਕਰ ਲਓ, ਕਪਟ ਕਰ ਲਓ, ਧੋਖੇ ਦੇ ਦਿਓ, ਝੂਠ ਬੋਲ ਲਓ, ਫਲ ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਥੇ ਭਾਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਬਿਹੁ ਕਿਉਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੇ ਜਨਮ ਲੈ ਲਿਆ, ਦੂਸਰਾ ਜਨਮ ਲੈ ਲਿਆ, ਫੇਰ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਤਿਆਰ। ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ, ਫੇਰ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏਗੀ। ਸੋ ਹੁਣ ਬੀਜਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਬੀਜ ਲੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੂੰ ਗਲਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਬੀਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਸਹੀ ਚੀਜ਼ ਬੀਜ ਲੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਕੋਈ ਬੀਜ ਲੈ ਕਿਆਰਾ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ,  
ਪਾਪਾਂ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਬੀਜ ਲਏ।**

ਸਮਾਂ ਹੈ ਬੀਜਣ ਦਾ, ਨਾਮ ਬੀਜ ਲਓ, ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਪੰਨਿ ਪੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥**

**ਮੁਖ ਊਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ ॥**

**ਅੰਗ - ੨੮੩**

ਪਾਪ ਬੀਜ ਲਓ, ਮਾਰਦੇ ਕੁੱਟਦੇ ਜਮਦੂਤ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

**ਬਾਰਿ ਵਿਡਾਨੜੈ ਹੁੰਮਸ ਹੁੰਮਸ ਕੁਕਾ ਪਈਆ ਰਾਹੀ ॥**

**ਅੰਗ - ੫੨੦**

ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

**ਕਬੀਰ ਖੂਬੁ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੋਨੁ ॥**

**ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੪**

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਘਿਉ ਨੂੰ, ਘਿਉ ਤੇ ਨਮਕ ਪਾ ਕੇ ਜੇ ਖਿੱਚੜੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ, ਜੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਘਿਉ ਨਾਲ ਚੋਪੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਗਰਦਨਾਂ ਮਰੋੜ-ਮਰੋੜ ਖਾਓ ਮੁਰਗਿਆਂ ਦੀਆਂ, ਬੱਕਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਰਦਨਾਂ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਕੇ ਖਾਓ, ਫੇਰ ਆਪ ਜਦੋਂ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕਰਮ ਕਰਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੂੰ ਵੀ ਬੱਕਰੇ ਖਾਧੇ ਸੀਗੇ ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ ਗਲਾ ਕਟਾਉਣ ਦੀ। ਸੋ ਬੀਜ ਲੈ-

**ਵਤ ਲਗੀ ਸਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਖਾਇ ॥**

**ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਆਇ ॥**

**ਅੰਗ - ੩੨੧**

ਸੇ ਨਾਮ ਬੀਜਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਬੀਜਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦਾ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕੀ ਸੀ -

**ਧਾਰਨਾ - ਕਾਹਨੂੰ ਜੰਮਣਾ ਸੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣਿਆ ਓਏ, ਕਾਹਨੂੰ ਜੰਮਣਾ।**

**ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ  
ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥  
ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥  
ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥  
ਮਨਮੁਖਾ ਨੇ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਏ ॥**

**ਅੰਗ - ੪੫੦**

ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਭਾਈ! ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣੋ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਪਣਾ, ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਸੀ - 'ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥ ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥' ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸ ਭੁੱਖਾ ਕੀ ਖਾਏਗਾ? ਖਾਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਚਾਹੀਦਾ ਹੀ ਹੈ। 'ਮਨਮੁਖਾ ਨੇ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਏ ॥

' ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀਜਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ -

**ਅਬ ਕਲੁ ਆਇਓ ਰੇ ॥ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ ॥  
ਅਨ ਰੁਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ॥ ਮਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਹੁ ਭੁਲਹੁ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੧੮੫**

ਸੁਖਾਲਾ ਹੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕੋਈ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਇਰਾਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦਾ। ਜੁਬਾਨ ਹੀ ਹਿਲਾਉਣੀ ਹੈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ। ਐਨੀਓ ਗੱਲ ਹੈ ਦੋ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ, ਬਹੁਤਾ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਸਾ ਸੁਖਾਲਾ ਰਾਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਣਾ ਹੈ, ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਪਾਲਦੇ ਹੋਏ, ਖੇਤੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਿਰਫ ਮਨ ਨੂੰ ਪੱਟ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਮਨ ਤਾਂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ 'ਚ ਮਨ ਹੈ ਮੱਝਾਂ ਗਾਈਆਂ 'ਚ ਮਨ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਮਨ ਹੈ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ 'ਚ ਮਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਓਧਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਸੋਚਦਾ ਹੋਵੇ, ਸਭ ਸੋਚਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਹਰ ਵਕਤ।

**ਚਿੰਤਤ ਹੀ ਦੈਸੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੨**

ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇ -

**ਚੇਤਹਿ ਏਕੁ ਤਹੀ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੨**

ਫੇਰ ਸੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਸਾਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ

ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਐਵੇਂ ਜਨਮ ਨਾ ਗਵਾ ਲਈਂ ਮਨਾਂ ਮੇਰਿਆ,  
ਵਤ ਲੱਗੀ ਨਾਮ ਬੀਜ ਲੈ।  
ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ.....।  
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੂੰਹੀਂ ਹੈਂ.....।**

ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਤ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ -

**ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥  
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥  
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥  
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੬**

ਕੋਈ ਔਖੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸਭ ਦੇ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਜਨਮ ਲੰਘ ਗਏ ਕੀੜੇ ਪਤੰਗੇ ਬਣਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਜਨਮ ਲੰਘ ਗਏ ਮੱਛੀਆਂ, ਹਰਨ, ਸੱਪ, ਦਰਖਤ ਬਣਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਪੱਥਰ ਬਣਦਿਆਂ ਨੂੰ -

**ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੬  
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥**

ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਆਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਮਿਲੀ ਹੈ ਇਹ ਵੱਤ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਬੀਜ ਲਓ। ਸੱਠ ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੱਤ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਜੇ ਬੀਜ ਲਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਲਾਹਾ ਖੱਟ ਲਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘਾਟਾ ਪਾ ਕੇ ਦਵਾਲੀਏ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

**ਜਿਸਹਿ ਸਾਜਿ ਨਿਵਾਜਿਆ ਤਿਸਹਿ ਸਿਉ ਰੁਚ ਨਾਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੦੨**

ਜਿਹੜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਅੰਗ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਏਥੋਂ ਕੱਢ ਲੈ। ਹੁਣ ਕੱਢ ਲੈ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗਾ। ਮਾਰੋ ਤਾਂ ਝਾਤੀ ਅੰਦਰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਯਾਦ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਨਾ ਜੀ। ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ? ਕਹਿੰਦਾ ਨਾ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ? ਕਹਿੰਦਾ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਕਰਦਾ।

ਫੇਰ ਆਇਆ ਕਾਹਨੂੰ ਹੈਂ ਤੂੰ ਤਾਂ ਭੂਤ ਹੈ ਜੀਉਂਦਾ ਹੀ।

**ਕਬੀਰ ਜਾ ਘਰ ਸਾਧ ਨ ਸੇਵੀਅਹਿ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਹਿ ॥  
ਤੇ ਘਰ ਮਰਹਟ ਸਾਰਖੇ ਭੂਤ ਬਸਹਿ ਤਿਨ ਮਾਹਿ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੩੨੪**

ਭੂਤਾਂ ਕੋਲ ਕੌਣ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਿਲਣ? ਭੂਤ ਆਉਣਗੇ, ਪ੍ਰੇਤ ਆਉਣਗੇ, ਜਿੰਨ ਆਉਣਗੇ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਵਿਘਨ ਆਉਣਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਜੀ। ਵਿਘਨ ਪਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਆਪੇ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਭੂਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਓ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ, ਜਿਸ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਮਸਤਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਰਨ ਟਿਕ ਗਏ, ਉਥੇ ਕਦੇ ਵਿਘਨ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ -

**ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੨**

ਵਿਘਨ ਲੱਗਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਏਥੋਂ ਨਰਕ 'ਚੋਂ ਕੱਢ। ਸੌ ਜਨਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹਨੇ ਸੰਵਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਵਧੀਆ ਸੂਰਤ ਦੇ ਕੇ, ਵਧੀਆ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕੇ, ਵਧੀਆ ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ ਆਹ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਉਹਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਪਾਪਾਂ ਵਲ ਮਨ ਪੈ ਗਿਆ, ਨਿੰਦਿਆ ਵਲ ਪੈ ਗਿਆ, ਚਿੰਤਾ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਹਾਵਿਆਂ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ-

**ਜਿਸਹਿ ਸਾਜਿ ਨਿਵਾਜਿਆ ਤਿਸਹਿ ਸਿਉ ਰੁਚ ਨਾਹਿ ॥  
ਆਨ ਰੂਤੀ ਆਨ ਬੋਈਐ ਫਲੁ ਨ ਫੂਲੈ ਤਾਹਿ ॥**

ਅੰਗ - ੧੦੦੨

ਜਿਹੜੀ ਰੁੱਤ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ ਉਹਦੇ 'ਚ ਓਹੀ ਬੀਜ ਬੀਜੇ, ਜੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਬੀਜ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਹਰੀ ਹੁੰਦੀ। ਸੋ ਹੁਣ ਰੁੱਤ ਕਾਹਦੀ ਲੱਗੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

**ਰੇ ਮਨ ਵੜੁ ਬੀਜਣ ਨਾਉ ॥  
ਬੋਇ ਖੇਤੀ ਲਾਇ ਮਨੁਆ ਭਲੇ ਸਮਉ ਸੁਆਉ ॥**

ਅੰਗ - ੧੦੦੨

ਹੁਣ ਵੱਤ ਲੱਗ ਗਈ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ, ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਲਾ ਨਾਲ -

**ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥  
ਅੰਗ - ੫੯੫**

ਨੇਕ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਾਲੀ ਬਣਾ ਲੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਖੇਤੀ ਬੀਜ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕਹਿੰਦੇ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਵੱਤਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ, ਨਾਮ ਦੀ ਖੇਤੀ ਬੀਜਣ ਦੀ -

**ਖੋਇ ਖਹੜਾ ਭਰਮੁ ਮਨ ਕਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣੀ ਜਾਇ ॥  
ਅੰਗ - ੧੦੦੨**

ਮਨ ਦਾ ਖਹਿੜਾ ਛੱਡ ਦੇ, ਹੱਠ ਛੱਡ ਦੇ। ਜਿਹੜੀ ਹਿੰਡ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਛੱਡ ਦੇ ਤੂੰ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਵੇ, ਤੰਬਾਕੂ ਖਾਓ ਕੈਂਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘਰ-ਬਾਰ ਉੱਜੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਘਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੇ-ਇਤਫਾਕੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗਰੀਬੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਬਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਝਾਓ ਜੇ ਕਦੇ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਸਮਝਣ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਕਰ ਲਓ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਲਓ। ਨਹੀਂ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਗੱਲ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਸ਼ੂ ਮਨ ਹੈ, ਅਜੇ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹੱਠ ਛੱਡ ਦੇ। ਐਵੇਂ ਨਾ ਹੱਠ ਕਰੀ ਜਾਹ। ਆਜਾ! ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ -

**ਕਰਮੁ ਜਿਸ ਕਉ ਧੁਰਹੁ ਲਿਖਿਆ ਸੋਈ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥  
ਅੰਗ- ੧੦੦੨**

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹਦੇ ਮੱਥੇ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਨਾ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਉਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ।

**ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ**

**ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਅੰਗ - ੪੫੦**

ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਇੱਥੇ ਆਉਂਦਾ। ਓਹੀ ਆ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ।

**ਭਾਉ ਲਾਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ ਘਾਲ ਪਾਈ ਬਾਇ ॥  
ਖੇਤਿ ਮੇਰੈ ਜੰਮਿਆ ਨਿਖੁਟਿ ਨ ਕਬਹੂ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੦੨**

ਪਿਆਰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਾਲ ਥਾਂ ਪੈ ਗਈ। ਐਨਾ ਖੇਤ ਜੰਮਿਆ ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਦਾ, ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਮੁੱਕਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ -

**ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਨ ਭਾਈ ॥  
ਮਨ ਊਹਾ ਨਾਮੁ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ॥  
ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਦੂਤ ਜਮ ਦਲੈ ॥  
ਤਹਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਚਲੈ ॥  
ਜਹ ਮੁਸਕਲ ਹੋਵੈ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥  
ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮੁ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਉਧਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੪**

ਖਰਚੀ ਜਾਹ ਜਿੱਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ ਨਾਮ, ਐਨਾ ਬੀਜ ਲਿਆ ਵੱਤਰ ਵੇਲੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਖੇਤ ਜੰਮਿਆ ਮੇਰਾ -

**ਖੇਤਿ ਮੇਰੈ ਜੰਮਿਆ ਨਿਖੁਟਿ ਨ ਕਬਹੂ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥  
ਪਾਇਆ ਅਮੋਲੁ ਪਦਾਰਥੋ ਛੋਡਿ ਨ ਕਤਹੂ ਜਾਇ ॥**

ਅੰਗ - ੧੦੦੨

ਇੱਥੇ ਵੀ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾਮ, ਜਦੋਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਜਾਵਾਂਗੇ ਉਥੇ ਵੀ ਨਾਮ ਨੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਹੋਏਗਾ ਕੀ, ਸਾਰੇ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਕਰਨਗੇ। ਧੰਨ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਗਿਆ, ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਆਇਆ -

**ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ ਆਘਾਇ ॥  
ਅੰਗ - ੧੦੦੨**

ਇਹ ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ, ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਸਭ ਸੁਣ ਰਹੇ ਨੇ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖੋ ਜੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਏ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਸਿੱਧਾ ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ। ਅੱਧੇ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਓ ਸਾਰੇ। ਹੁਣ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖੋ ਇਹਦਾ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਦੇਖੋ ਸੋਚ ਕੇ। ਕੋਈ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਗੱਲ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਉੱਠ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗੇ ਇੱਥੋਂ ਜਾ ਕੇ? ਆਹ ਸੁੱਖ ਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਰਸਤਾ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸੁਥਰੇ ਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਬਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਹ ਪਿੱਠ ਕਰਕੇ ਬਹਿ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੁਥਰੇ ਸ਼ਾਹ! ਗੁਰੂ ਵਲ ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦੀ ਹੁੰਦੀ, ਸੁਣੀ ਹੀ ਨਾ, ਅਖੀਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਪਿੱਠ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ

ਕਹਿੰਦੇ ਬੁਲਾਓ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਣਦੇ ਸਭ ਕੁਛ ਸੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਥਰਿਆ, ਓ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਪਿੱਠ ਕਰੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਲ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮੂੰਹ ਕਰੀਂ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਪਿੱਠ ਕਰੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਆਹ ਡੰਡੇ ਨਹੀਂ ਖਾ ਹੁੰਦੇ, ਜੁੱਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਖਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਇਹ ਤਾਂ ਤਕੜੇ ਨੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਜੁੱਤੀ ਪਰੂਫ ਬੰਦੇ ਨੇ, ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦੇ ਚਾਰ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਨੇ ਹੁਣ ਜਿੰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਹੀ ਪੈ ਰਹੇ ਨੇ। ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਖਾਧੇ ਜਾਂਦੇ। ਗੱਲ ਬੜੀ ਪਤੇ ਦੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਉਹਨੇ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। ਅਸੀਂ ਕਿੰਨਾਂ ਕੁ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਭਜਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਰ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਐਸੇ ਵੀ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿਹਨੇ ਇੱਕੋ ਬਚਨ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਸੁਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਠ ਨੌਂ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ, 1182 'ਚ, ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀਗਾ, ਸੇਰਵਾਨ ਪਿੰਡ ਸੀ ਉਹਦਾ, ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਤੇ ਕੰਮ ਕੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮਾਸ ਵੱਢ ਕੇ ਲਿਆਉਣਾ ਤੇ ਵੇਚ ਦੇਣਾ। ਸਧਨਾ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਸੀ, ਕਸਾਈ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਖਿਆਲ ਆਉਣਾ ਕਿ ਸਧਨਿਆ! ਤੂੰ ਜਾਨਵਰ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਹੱਕ ਵੀ ਹੈ ਜਾਨ ਲੈਣ ਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖੇ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਬਈ ਬਣੂੰ ਕੀ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ, ਕਿੰਨੇ ਵਾਰੀ ਤੂੰ ਗਲਾ ਕਟਾਏਂਗਾ।

**ਹੋਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੪**

ਗਲਾ ਕਟਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੋਚੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਲੱਭਿਆ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੜਾ serious ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਤ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਹੈ, ਕਰਿਆ ਕੀ ਜਾਵੇ। ਅੰਦਰੋਂ ਖਿਆਲ ਉਠਦੇ ਨੇ ਸੰਸਕਾਰ ਉਠਦੇ ਨੇ। ਸੰਸਕਾਰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਬੀਜ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਹ ਜਨਮ 'ਚ ਆ ਕੇ ਫੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਹਰਾ ਹੋਵੇ, ਗੰਨਾ ਹਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤਰੇੜਾਂ ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਧੁੱਪ ਪਈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਹਾਗੇ ਦਿੱਤੇ, ਗਰਮੀ ਖਾ ਕੇ ਉੱਗਿਆ ਉਹ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਸੰਸਕਾਰ ਉੱਗਦੇ ਨੇ, ਇਕਨਾ ਦੇ ਭੈੜੇ ਉੱਗਦੇ ਨੇ, ਬੁਰੇ ਉੱਗਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁਰੇ ਬੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਗਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾੜਾ ਸੰਸਕਾਰ ਉਠ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੇਮੁਖ ਹੋਇਆ, ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਉਹ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪੀਏ। ਬੰਦਗੀ ਕਰੀਏ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੀਏ, ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ, ਕੁਛ ਦਾਨ ਕਰੀਏ, ਉੱਠੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਖਿਆਲ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵਕਤ ਸੰਸਕਾਰ ਉੱਠਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਹੁਲਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਕਿਰਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਦੱਬ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਅਖੀਰ ਇਹਨੇ ਇਹ ਕਰ ਲਿਆ ਮਨਾਂ! ਬਈ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ ਗਏ ਉਹ ਤਾਂ ਮਰ ਗਏ,

ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਵੀ ਮਾਰਨਾ, ਮਾਸ ਮੇਰੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਵੇਚਣਾ, ਮੁੱਲ ਲੈ ਆਉਂਦਾ, ਮੁੱਲ ਲਿਆ ਕੇ ਮਾਸ ਵੇਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਹਰ ਵਕਤ ਸੋਚਦਾ, ਟੋਕਰੇ 'ਚ ਮਾਸ ਲੱਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਓਦੋਂ ਮਾਸ ਖਰੀਦਦੇ ਨੇ ਤੇ ਅੱਜ ਜਦ ਟੋਕਰਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਦੀਦਾਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਟਪਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

**ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ ॥**

**ਅੰਗ - ੫੨੦**

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਰੋਜ਼, ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਦੀਦਾਰ। ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖੀਂ, ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਪਰਹਾਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਮਨ ਦੇ ਉਤੇ। ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅਸਰ ਦੇਖੇਗਾ, ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਅਸਰ ਪਏਗਾ। ਸੋ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਝਰਨਾਹਟ ਖਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਬਹਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਰਾਹ ਛੱਡ ਕੇ ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਦ-ਏ-ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਾ ਹੋਇਆ, ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰ ਕੇ ਕਿ ਕੁਛ ਕੰਨ 'ਚ ਪਾ ਲਈਏ, ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਨੇੜੇ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜੋ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

**ਧਾਰਨਾ - ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਦਇਆ ਨਹੀ ਕੀਨੀ,  
ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਚੋਟਾ ਖਾਵੇਗਾ।**

ਸ਼ਬਦ ਕੰਨਾਂ ਤਾਈਂ ਹੋ ਕੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚੀਂ ਲੰਘ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਹਿਰਦੇ ਤੱਕ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਸਧਨੇ ਦਾ ਮਨ ਢਲ ਗਿਆ। ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ-

**ਪਾਪੀ ਜੀਅਰਾ ਲੋਭੁ ਕਰਤੁ ਹੈ**

**ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਉਠਿ ਜਾਹਿਗਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥**

**ਲਾਲਚ ਲਾਗੇ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ਮਾਇਆ ਭਰਮ ਭੁਲਾਹਿਗਾ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੧੦੬**

ਕੋਈ ਅਰਥ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਸੁਖਾਲੀ ਹੀ ਬਾਣੀ ਸਮਝਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

**ਧਨ ਜੋਬਨ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੈ ਕਾਗਦ ਜਿਉ ਗਲਿ ਜਾਹਿਗਾ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੧੦੬**

ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਧਰਮ ਦਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਜੋਬਨ ਦਾ, ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਫੁੱਲ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਧਨ ਜੋਬਨ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾੜੀਆਂ,  
ਖਿੜੀਆਂ ਨਾ ਸਦਾ ਰਹਿਣੀਆਂ।**

**ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਅਰੁ ਫੁਲੜਾ ਨਾਠੀਅਤੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੩**

ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰਾ ਹੈ, ਧਨ ਵੀ ਤੇ ਜੋਬਨ ਵੀ, ਇਹ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

**ਧਨ ਜੋਬਨ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੈ ਕਾਗਦ ਜਿਉ ਗਲਿ ਜਾਹਿਗਾ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੧੦੬**

ਜਿਵੇਂ ਕਾਗਜ਼ ਗਲਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਛੇਤੀ ਗਲ ਜਾਏਗਾ, ਇੱਕ ਸਕਿੰਟ ਲੱਗਣਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦਫਤਰ 'ਚ ਸੀਗਾ, ਦੋ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਦੋ ਐਸਿਸਟੈਂਟ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਕੇਸ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਟਾਈਪ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ। ਦੂਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ। ਅਖੀਰ ਇੱਕ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਚੰਗਾ ਤੂੰ ਲੈ ਲੈ ਫੇਰ, ਤੇਰੀ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਹੈ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੀਂ। ਉਹਨੇ ਟਾਈਪ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਚੁੱਕ ਲਈ ਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਪਾ ਲਿਆ। ਵਿੱਚ ਕਾਰਬਨ ਪਾ ਲਿਆ, ਉੱਗਲੀਆਂ ਅੱਖਰਾਂ 'ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਲਾ ਲਈ ਕਰਸੀ ਨਾਲ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਤੂੰ ਛੇਤੀ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈ, ਮੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਮਸ਼ੀਨ, ਤੂੰ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਢਾਸਣਾ ਲਾ ਕੇ ਕੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਗਿਆ? ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਆਇਆ, ਅਖੀਰ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਜਦੋਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੁਛ, ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਐਨਾ ਕੁ ਹੀ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇੱਥੋਂ ਜਾਣ 'ਚ, ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਾਹਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈਂ -

**ਧਨ ਜੋਬਨ ਕਾ ਗਰਬ ਨ ਕੀਜੈ**

**ਕਾਗਦ ਜਿਉ ਗਲਿ ਜਾਹਿਗਾ ॥ ੧ ॥**

**ਜਉ ਜਮੁ ਆਇ ਕੇਸ ਗਹਿ ਪਟਕੈ**

**ਤਾ ਦਿਨ ਕਿਛੁ ਨ ਬਸਾਹਿਗਾ ॥**

**ਸਿਮਰਨੁ ਭਜਨੁ ਦਇਆ ਨਹੀ ਕੀਨੀ**

**ਤਉ ਮੁਖਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿਗਾ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੧੦੬**

ਸਿਮਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ। ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਨਾਮ ਜਪੇ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਯਾਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਜਾਪ। ਜਾਪ ਕਰਨਾ, ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਯਾਦ ਇਹਦਾ ਅਗਲਾ ਦਰਜਾ ਹੈ। ਜਾਪ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖ ਕੇ ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਂਗ। ਭਜਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਓ। ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨਾ। ਤੀਸਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਇਆ, ਦਇਆ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਧ ਕਸਾਈ, ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਦਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਿੱਧ ਵੀ ਕਸਾਈ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦਇਆ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣਾ। ਦਇਆ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

**ਸਿਮਰਨੁ ਭਜਨੁ ਦਇਆ ਨਹੀ ਕੀਨੀ**

**ਤਉ ਮੁਖਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿਗਾ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੧੦੬**

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਂਸ ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਆਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੰਤ ਜੀ! ਆਹ ਬਾਂਸ ਕਿਉਂ ਗੱਡਿਆ ਹੈ। ਸਮਾਧੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਠੀਕ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਓ, ਪੂਣੀਆਂ ਤਪ ਰਹੇ ਓ ਆਹ ਬਾਂਸ ਕਿਉਂ ਗੱਡਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਜਨ! ਇਹ ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੱਡਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਭਗਤੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਬਾਂਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੱਤੇ ਨਿਕਲ ਆਉਣਗੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ।

ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਉਸ ਵੇਲੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਲੈ ਓਏ ਮਨਾਂ ਬਬੇਰਾ ਰਾਜ ਕਰ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਪਰ੍ਹੇ ਹੱਟ ਕੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਕੋਲ ਬਹਿ ਗਿਆ, ਬਰਛਾ ਸੀ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ, ਬਰਛਾ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਛ ਦਿਨ ਹੋਏ ਨੇ ਦੱਸ ਕੁ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਚਾਓ, ਕੋਈ ਬਚਾਓ। ਬੀਬੀਆਂ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਸਤਿ ਭੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਛੇਤੀ ਆਓ ਕੋਈ, ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਓ ਕੋਈ। ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ ਕਿ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹੋਣ ਦਿਓ। ਇਹ ਸਭ ਮਾਇਆ ਦਾ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਜੀਵ ਮਦਦ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਲੋ, ਭਗਤੀ ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਪੁੱਟੋ ਬਰਛਾ। ਬਰਛਾ ਪੁੱਟ ਲਿਆ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਡਾਕੂਆਂ ਨਾਲ ਲੜਿਆ। ਕਈ ਡਾਕੂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਬੱਚੇ ਬਚਾ ਲਏ। ਆ ਕੇ ਫੇਰ ਬਰਛਾ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਬਰਛਾ ਗੱਡਦੇ ਸਾਰ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬਾਂਸ ਸੀ ਬਰਛੇ ਦਾ ਡੰਡਾ, ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਠਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨਿਕਲਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸੰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ! ਜ਼ਰਾ ਆ ਕੇ ਦਿਓ ਦਰਸ਼ਨ। ਆਹ ਦੇਖੋ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹਦਾ ਤਾਂ ਬਰਛਾ ਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੇਰਾ ਬਾਂਸ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਤਪ ਤਪਦੇ ਨੂੰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਆਈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਆਰਾਧਿਆ ਉਹਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਹ ਰਾਜਾ ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾਵਾਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਚਾੜ੍ਹਦਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਦਾ ਤੇ ਦੱਸ ਦਿਨ ਉਹਨੂੰ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਇਹਦੇ ਤਪ ਨੂੰ ਫਲ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਤਪ ਨੂੰ ਫਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ? ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ। ਅਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਹੋਈ, ਕਹਿੰਦੇ ਸੰਤ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਦਇਆ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਦਇਆ ਹੋਵੇ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਦਇਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਧਰਮ।

**ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ ॥**

**ਅੰਗ - ੩**

ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਦਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਥੇ ਧਰਮ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੰਤ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਦਇਆ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨੇ ਦਇਆ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹਨੇ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੀ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਨਿਹੱਥਿਆਂ ਦੀ, ਮਜ਼ਬੂਰਾਂ ਦੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਉੱਠ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ, ਦੁਆਵਾਂ ਮੇਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹਦਾ ਬਰਛਾ ਹਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਇਹ ਦਇਆ ਨੂੰ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਗਲ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਦਇਆ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਜਾਏਗੀ।

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੀ, ਬੱਕਰੇ ਤਾਂ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਿੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬੱਕਰੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ -

.....ਜੀਅ ਦਇਆ ਨਹੀ ਪਾਲੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੫੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਜੀਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਪਾਲੀ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤੂੰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ਮਨ ਦੇ ਢਕੌਂਸਲੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -

**ਸਿਮਰਨੁ ਭਜਨੁ ਦਇਆ ਨਹੀ ਕੀਨੀ  
ਤਉ ਮੁਖਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿਗਾ ॥  
ਧਰਮ ਰਾਇ ਜਬ ਲੇਖਾ ਮਾਗੈ  
ਕਿਆ ਮੁਖੁ ਲੈ ਕੈ ਜਾਹਿਗਾ ॥  
ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਤਰਿ ਜਾਹਿਗਾ ॥**

ਅੰਗ - ੧੧੦੬

ਬਾਤ ਸੁਣ ਲਈ ਸਾਰੀ। ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਬੇਸ਼ੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੇਸ਼ੱਧ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਸੁਰਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਮਾਸ ਖਿੰਡ ਗਿਆ, ਗਿਲਝਾਂ ਉਤੇ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਸੀ, ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਲਈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇੱਲ੍ਹਾਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਕਾਉਂ ਆ ਗਏ, ਕੁੱਤੇ ਆ ਗਏ, ਸਾਰਾ ਟੋਕਰਾ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਫੇਰ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਸਾਰੇ ਪੜ੍ਹੋ -

**ਧਾਰਨਾ - ਸਦਾ ਜਗ 'ਤੇ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਓ ਰਹਿਣਾ,  
ਰਾਮ ਭਜ ਰਾਮ ਭਜ ਲੈ।  
ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,  
ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥  
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਅੰ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ  
ਸਮੁਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ॥  
ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ  
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ॥  
ਪੀਰ ਅੰ ਪਿਕਾਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਕੈ  
ਫੇਰੇ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿਤ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)**

ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਏ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਤੇਰਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਲੰਘਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰ ਕਦੇ ਬਚਪਨ ਸੀ, ਬਚਪਨ ਨੂੰ ਜਵਾਨੀ ਖਾ ਗਈ। ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਬਚਪਨ ਦਾ ਰਿਹਾ। ਜੁਆਨੀ ਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਖਾ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਓਹੀ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਝੁਰਦਾ ਹੈ। ਬੁਢੇਪੇ ਦਾ ਹਰ ਕਦਮ ਮੌਤ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਮੌਤ ਦੀ ਗਰਾਹੀ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਫਲ ਹੈ ਗਿਰਨਾ ਹੀ ਗਿਰਨਾ ਹੈ। ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਹਵਾ ਆ ਗਈ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਤਾਂ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਲੈ।

**ਰਾਮੁ ਭਜੁ ਰਾਮੁ ਭਜੁ ਜਨਮੁ ਸਿਰਾਤੁ ਹੈ ॥  
ਕਹਉ ਕਹਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਮਝਤੁ ਨਹ ਕਿਉ ਗਵਾਰ ॥**  
ਅੰਗ - ੧੩੫੨

ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਵਾਰੀ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਹੀਏ, ਸਾਨੂੰ ਦੇਖੋ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਮੂਰਖਾ! ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ।

**ਬਿਨਸਤੁ ਨਹ ਲਗੈ ਬਾਰ ਓਰੇ ਸਮ ਗਾਤੁ ਹੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫੨**  
ਗਲ ਜਾਏਂਗਾ ਕਹਿੰਦੇ। ਤੋਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ

ਤੈਨੂੰ ਗਲਣ ਵਾਸਤੇ।

**ਸਗਲ ਭਰਮ ਡਾਰਿ ਦੇਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ ॥  
ਅੰਤਿ ਬਾਰ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਇਹੈ ਏਕੁ ਜਾਤੁ ਹੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫੨**

ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਠੜੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਨੇ, ਚੁੱਕਣੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ -  
**ਬਿਖਿਆ ਬਿਖੁ ਜਿਉ ਬਿਸਾਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਜਸੁ ਹੀਏ ਧਾਰਿ ॥**  
ਅੰਗ - ੧੩੫੨

ਛੱਡ ਦੇ ਇਹਨੂੰ ਬਿਹੁ ਨੂੰ -

**ਨਾਨਕ ਜਨ ਕਹਿ ਪੁਕਾਰਿ ਅਉਸਰੁ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ ॥**  
ਅੰਗ - ੧੩੫੨

ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਾਰੀ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਇਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲ। ਐਸੇ ਜਦੋਂ ਬਚਨ ਉਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ, ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਕੁੱਤਿਆਂ, ਬਿੱਲਿਆ ਨੇ ਆ ਕੇ, ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਮਾਸ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਗਿਲਝਾਂ ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਕੇ ਉੱਡ ਗਈਆਂ, ਇੱਲ੍ਹਾਂ ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਕੇ ਉੱਡ ਗਈਆਂ। ਗਿਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੰਦਾ ਭਲਾ-ਚੰਗਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕੀ ਸੀਗਾ ਇਹਦੇ ਟੋਕਰੇ 'ਚ ਤੇ ਗਿਰਿਆ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਦਿਆਲੂ ਸੀਗੇ ਉੱਠ ਕੇ ਆ ਗਏ, ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ, ਪੁਰਖਾ! ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆ, ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ, ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੋ ਫੇਰ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਣੀ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁੱਛਿਆ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਕੁਛ ਥਾਉ ਪਤਾ ਦਸ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ? ਕੋਈ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਤੈਨੂੰ? ਕਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ? ਹੋਇਆ ਕੀ? ਗਿਰਿਆ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਆਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਾਣ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਹੋਇਆ, ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ।

**ਧਾਰਨਾ - ਬਾਣ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਮਾਰਿਆ,  
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਛੇਕ ਪੈ ਗਏ।  
ਕਬੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਰਮੇ ਬਾਹਿਆ ਬਾਨੁ ਜੁ ਏਕੁ ॥  
ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਗਿਰਿ ਪਰਿਆ ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਛੇਕੁ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੭੪

ਛੇਕ ਪੈ ਗਿਆ, ਇੱਕੋ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਾਣ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਪੁਰਸ਼ੋ! ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਕੋਈ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸਹਿ ਹੋਇਆ।

**ਸਿਮਰਨੁ ਭਜਨੁ ਦਇਆ ਨਹੀ ਕੀਨੀ  
ਤਉ ਮੁਖਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿਗਾ ॥**  
ਅੰਗ - ੧੧੦੬

ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਸਕਿਆ, ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਮੇਰੀ ਕਿਰਤ ਮਾੜੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਮਾਸ ਹੁਣ ਆਪ ਨਹੀਂ ਵੱਢਦਾ। ਮੁੱਲ ਲਿਆ ਕੇ ਵੇਚਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦਇਆ ਆਈ। ਬਾਲਮੀਕ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦਇਆ ਆਈ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਹਰ ਵਕਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲੋਹਾ ਢਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਉਹਦੀ ਚੀਜ਼ ਬਣਾਵੇ। ਹੁਣ ਇਹਦਾ ਹਿਰਦਾ ਢਲਿਆ

ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਰਤ ਇਹਦੀ ਮਾੜੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨੂੰ ਐਸਾ ਕੰਮ ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪੇ ਹੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਸਧਨਾ! ਠੀਕ ਹੈ ਤੂੰ ਮਾਸ ਵੇਚਦਾ ਹੈਂ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹਦਾ ਜਾਪ ਕਰਿਆ ਕਰੀਂ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ ਢੰਗ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇੱਕ ਬਾਹਰਲੀ ਤੇ ਇੱਕ ਅੰਦਰਲੀ, ਅੰਤਰੀਵ ਉਪਾਸਨਾ, ਮਾਨਸਿਕ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਬਾਹਰਲੀ ਉਪਾਸਨਾ, ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਦੋਵੇਂ ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ, ਅੰਤਰੀਵ ਦਾ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ ਢੰਗ ਦੱਸ ਕੇ ਨਾਲ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਵੱਟਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲੈ ਇਹਨੂੰ ਤੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾ ਲਈਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ ਕਰੀਂ। ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ, ਟੋਕਰਾ ਪਰੇ ਕਰਿਆ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਲੱਭ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਭਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ, ਘਰ ਆ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਿਆਰ ਐਨਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਨਾਲ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਤੱਕੜੀ 'ਚ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੈ, ਵੱਟਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਬਣ ਗਿਆ -

**ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੯**

ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਕੋਈ ਆ ਗਿਆ, ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੰਦਾ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਮਸਤਕ ਇਹਦਾ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚਮਕ ਹੈ। ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਚਮਕ। ਇਹਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹੰਸੂ-ਹੰਸੂ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ, ਪਰਖਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੋਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਚੀਥੜਿਆਂ 'ਚ ਵਲੋਟਿਆ ਹੋਇਆ ਲਾਲ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ। ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਗਲਤ ਹੈ ਇਸਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਵਾਹ ਕੱਟੜਾਂ ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ। ਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਧਨਿਆਂ! ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਮਸਤਕ ਦੇ ਉਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਹੈ ਖਾਸ। ਤੇਰੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਹੈ, ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਦਸਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਤੂੰ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਇੱਕ ਤੂੰ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਘੋਰ ਪਾਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇ ਉਸਦੀ ਤੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਦੱਸੋ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਜੋ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਧੂਫਾਂ ਦੇ ਕੇ, ਕਿੰਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਥਾਂ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੰਦਨ ਦੀਆਂ ਚੌਂਕੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮਾਸ ਤੋਲਣ ਵਾਲੀ ਤੱਕੜੀ 'ਚ ਰੱਖੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। ਐਡਾ ਪਾਪ,

ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਕਰਾਂਗਾ, ਇਸ ਪਾਪ ਦਾ। ਉਹ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਲੈ ਗਏ। ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਲੈ ਗਿਆ, ਸਧਨੇ ਦਾ ਦਿਲ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਸਧਨੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਨਹੀਂ ਬਚਦੀ ਮੱਛੀ ਨੀਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।**

**ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥  
ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥  
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥  
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥  
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੦੮**

ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ, ਇਹਨੂੰ ਹਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ। ਜਿਸਨੂੰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਿਰਫ ਓਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ, ਬਾਕੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

**ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੨੭**

ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਦਿਲ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਧਨੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੁਕਾਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ, ਦੁਕਾਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਘਰ ਆ ਗਿਆ, ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪੈ ਗਿਆ, ਰੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸੱਚਮੁੱਚ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਗਲਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਪਛਤਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਕਿੱਡੀ ਅਵੱਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਰੁੱਸ ਗਿਆ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਗੱਲੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤੈਨੂੰ ਧੂਫਾਂ ਵੀ ਦੇਣਗੇ। ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ਵੀ ਕਰਨਗੇ, ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੁਛ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਣਜਾਣ ਬੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੇਰਾ ਹੁਣ ਜੀਵਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਲੈ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਖੂਬ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ, ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਲਾਈਆਂ ਕਿ ਇਹ ਕਸਾਈ ਦੇ ਘਰੋਂ ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਮਾਸ ਤੋਲਣ ਵਾਲੀ ਤੱਕੜੀ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧੂਫਾਂ ਧੁਖਾਈਆਂ, ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਲਾਈਆਂ, ਚੌਂਕੀ ਵਿਛਾਈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਚੌਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਬੇਅਦਬੀ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਏਥੇ ਤੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਰਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ। ਨੀਂਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਨਾ ਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸੁੱਤਾ ਹੈ, ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਓਏ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੂੰ ਸੰਤ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਤੇ ਤੂੰ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ

ਤੋਂ। ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈਗੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਕੀਆਂ ਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੋੜ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੋੜ ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ। ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਚੌਰ ਦੀ ਤੇ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੈ, ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਿਹਤ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਸੂਰਜ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਫਸਲਾਂ ਉਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਸਭ ਕੁਛ ਮੈਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਐਸਾ ਸਿਸਟਮ ਕਰਿਆ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਫਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕ ਖਾਂਦੇ ਨੇ। ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ? ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਦੁਆਪਰ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਵਰਤਿਆ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਜਦੋਂ ਵਿਰੋਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕੌਰਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੇ ਨੌਬਤ ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਆ ਗਈ ਕਿ ਹੁਣ ਯੁੱਧ ਹੋਏਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪੰਜ ਪਿੰਡ ਵੀ ਦੇ ਦੇਣ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਯੁੱਧ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੇ ਯੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਦੋਹਾਂ ਕੋਲ ਸ਼ਸਤਰ ਅਸਤਰ ਨੇ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਸਭ ਕੁਛ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਰੱਬ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ। ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀਗਾ ਬਿਦਰ ਤੇ ਉਸ ਡੰਡੀ ਪੈ ਕੇ ਉਹਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਅੱਗੇ ਘਰਵਾਲੀ ਹੈ ਉਹਦੀ, ਉਹ ਦੇਖਦੀ ਸਾਰ ਉਹਨੂੰ ਐਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਛ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਲੇ ਦਿੱਤੇ, ਕੋਲੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਛਿੱਲ-ਛਿੱਲ ਕੇ, ਗੁੱਦਾ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਪਰਲੀ ਜਿਹੜੀ ਫੋਲਕ ਉਹ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਐਨਾ ਸੁਆਦ। ਕੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਏ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਿਦਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ, ਦੱਖਿਆ ਕਿ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਅਵੱਗਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਾ ਕੇ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੋਲੇ ਦਾ ਗੁੱਦਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਕੀ ਕਰਿਆ, ਉਹ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੀ ਨਿਰਾ, ਆਹ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਅਜੀਬ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਭੀਲਣੀ ਦੇ ਬੇਰ ਕਿੱਡਾ ਵਲ ਪਾ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਖਾਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬੇਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਬੰਧ। ਸਬੰਧ ਸੀ ਦਿਲ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। ਕੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸੀ। ਅਲੂਣਾ ਹੀ ਸਾਗ ਖਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਲੂਣ ਪਾਉਣਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਐਨਾ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਉਲਾਂਭਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਂ, ਨਾਲ ਤੂੰ ਹੈਗਾ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਕਲਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ। ਆਹ ਤੂੰ ਕੰਮ ਕੀ ਕਰਿਆ। ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਹਿਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਝੁੰਗੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮਹਿਲ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸੋਹਣੇ,  
ਝੁੰਗੀ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ।**

ਝੋਂਪੜੀ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਮਹੱਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਏਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਕਿ -

**ਆਇਆ ਸੁਣਿਆ ਬਿਦਰ ਦੇ ਬੋਲੇ ਦੁਰਯੋਧਨੁ ਹੋਇ ਰੁਖਾ।  
ਘਰਿ ਆਸਾਡੇ ਛਡਿਕੈ ਗੋਲੇ ਦੇ ਘਰਿ ਜਾਹਿ ਕਿ ਸੁਖਾ।**

**ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੭**

ਕੀ ਸੁੱਖ ਪਾਇਆ ਤੂੰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ -

**ਭੀਖਮੁ ਢ੍ਰੋਣਾ ਕਰਣ ਤਜਿ ਸਭਾ ਸੀਗਾਰ ਵਡੇ ਮਾਨੁਖਾ।  
ਝੁੰਗੀ ਜਾਇ ਵਲਾਇਓਨੁ ਸਭਨਾ ਦੇ ਜੀਅ ਅੰਦਰ ਧੁਖਾ।**

**ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੭**

ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਧੁੱਖ-ਧੁੱਖੀ ਲਗ ਗਈ। ਬਹੁਤ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਰਕ ਆਈ। ਬਹੁਤ ਗਿਣਤੀ ਆਈ। ਆਹ ਕੰਮ? ਆਉਣਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਝੁੰਗੀ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਰਾਜਨ! ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਤੂੰ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏਗਾ ਤੇ ਦਰਬਾਰ ਨੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਉਹਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਐਉਂ ਕਰਿਓ ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਤਬੋਲੇ 'ਚ। ਉਹਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਭੇਜ ਦੇਣਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ, ਮੈਂ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵਾਂਗਾ ਉਹ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਏਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਐਨਾ ਰੁੱਖਾਪਨ ਸੀਗਾ ਤੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਗੱਲ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ। ਪਰ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਸੀ ਮੈਂ ਉਥੇ ਗਿਆ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਲਗਦੇ ਬਿਦਰ ਜੀ ਪਿਆਰੇ,  
ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਦੀ।**

**ਰਾਜਨ ਕਉਨੁ ਤੁਮਾਰੈ ਆਵੈ ॥**

**ਐਸੇ ਭਾਉ ਬਿਦਰ ਕੇ ਦੇਖਿਓ ਓਹੁ ਗਰੀਬੁ ਮੋਹਿ ਭਾਵੈ ॥ ੧ ॥**

**ਰਹਾਉ ॥ ਹਸਤੀ ਦੇਖਿ ਭਰਮ ਤੇ ਭੂਲਾ**

**ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥**

**ਤੁਮਰੇ ਦੂਧੁ ਬਿਦਰ ਕੇ ਪਾਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਰੁ ਮੈ ਮਾਨਿਆ ॥ ੧ ॥**

**ਖੀਰ ਸਮਾਨਿ ਸਾਗੁ ਮੈ ਪਾਇਆ ਗੁਨ ਗਾਵਤੁ ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਨੀ ॥**

**ਕਬੀਰ ਕੇ ਠਾਕੁਰੁ ਅਨਦ ਬਿਨੋਦੀ ਜਾਤਿ ਨ ਕਾਹੂ ਕੀ ਮਾਨੀ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੧੦੫**

**ਹਸਿ ਬੋਲੇ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਸੁਣਿਹੋ ਰਾਜਾ ਹੋਇ ਸਨਮੁਖਾ।**

**ਤੇਰੇ ਭਾਉ ਨ ਦਿਸਈ ਮੇਰੇ ਨਾਹੀ ਅਪਦਾ ਦੁਖਾ।**

**ਭਾਉ ਜਿਵੇਹਾ ਬਿਦਰ ਦੇ ਹੋਰੀ ਦੇ ਚਿਤਿ ਚਾਉ ਨ ਚੁਖਾ।**

**ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਦਾ ਭੁਖਾ।**

**ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੭**

ਭਾਖਿਆ ਹੋਈ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ, ਕਹਿੰਦੇ ਸੰਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ



ਪਿਆਰੇ ਕੋਲੋਂ ਮੈਨੂੰ ਵਿਛੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਦਾ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਵਿਛੜ ਜਾਵੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ, ਜਿਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਆਹ ਹਾਲਤ ਉਹਦੀ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ। ਜਾਹ, ਫੜਾ ਕੇ ਆ, ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲਗਾਦਾ ਇੱਥੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸੰਤ ਆ ਗਏ, ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਨਾਲੇ ਭੁੱਲ ਮੰਨੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸਧਨਿਆ! ਤੇਰਾ ਰੱਬ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਭੇਖ ਹੀ ਭੇਖ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਲੋਕ ਮਾਨਤਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸਾਡੀ, ਸੰਤ ਜੀ, ਸੰਤ ਜੀ ਕਰਕੇ, ਸਾਡੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਸਬੰਧ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਲੈ ਭਾਈ! ਮੇਰੀ ਭੁੱਲ ਦੂਰ ਕਰ। ਤੇਰੇ ਸਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਦਾ, ਤੇਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਸੋ ਸਧਨੇ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਬੜਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਗਿਲਾਨੀ ਆ ਗਈ, ਮਾਸ ਤੋਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਓ ਮਨਾਂ! ਭਗਵਾਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਕ, ਇਹ ਕੰਮ ਜੋ ਮਾਸ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਿਲਾਉਣਾ ਹੈ ਇਹਦਾ ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

**ਕਬੀਰ ਖੁਬ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੋਨੁ ॥  
ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੪**

ਗਲੇ ਕਟਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ।

**ਕਬੀਰ ਜੋਰੀ ਕੀਏ ਜੁਲਮੁ ਹੈ ਕਹਤਾ ਨਾਉ ਹਲਾਲੁ ॥  
ਦਫਤਰਿ ਲੇਖਾ ਮਾਂਗੀਐ ਤਬ ਹੋਇਗੋ ਕਉਨੁ ਹਵਾਲੁ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੭੪

ਜਦੋਂ ਵਹੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ, ਬਈ ਦੱਸ ਆਹ ਬੱਕਰਾ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ, ਹਰਨ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ। ਫੇਰ ਦੱਸ ਤੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਏਗਾ। ਜਵਾਬ ਹੈ ਤੇਰੇ ਕੋਲ? ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀਗੇ, ਫੜ-ਫੜ ਕੇ, ਬੰਨ੍ਹ-ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪੇ ਵੀ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣ ਲੈ -

**ਕਬੀਰ ਜੋਰੁ ਕੀਆ ਸੋ ਜੁਲਮੁ ਹੈ ਲੇਇ ਜਬਾਬੁ ਖੁਦਾਇ ॥  
ਦਫਤਰਿ ਲੇਖਾ ਨੀਕਸੈ ਮਾਰ ਮੁਹੈ ਮੁਹਿ ਖਾਇ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਮਾਰ ਪਏਗੀ ਮੂੰਹ ਦੇ ਉਤੇ। ਝੱਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।

**ਕਬੀਰ ਲੇਖਾ ਦੇਨਾ ਸੁਹੇਲਾ ਜਉ ਦਿਲ ਸੁਚੀ ਹੋਇ ॥  
ਉਸੁ ਸਾਚੇ ਦੀਬਾਨ ਮਹਿ ਪਲਾ ਨ ਪਕਰੈ ਕੋਇ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ, ਜੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਫਾਈ ਹੋਵੇ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਪੱਲਾ ਫੜਦਾ -

**ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨ ਕੋਉ ॥  
ਆਉ ਬੈਠ ਆਦਰੁ ਸੁਭ ਦੋਉ ॥**

ਅੰਗ - ੨੫੨

ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਝਟਕਾ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਝਟਕਾ ਤਾਂ ਸਾਕਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬਿਸਮਿਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਹਲਾਲ ਕਰਨਾ ਇਹ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਨੇ, ਦੂਏ ਦਾ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਮੰਨਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਭਲਾ ਝਟਕਾ, ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਕੁੱਠਾ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਜਦੋਂ ਰਹੇ ਨੇ ਸੌ ਸਾਲ, ਹੁਣ ਮਾਸ ਅੱਖਰ ਵਗੈਰਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ। ਮੀਟ

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮੀਟ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਅੱਖਰ ਹੈ। ਮੀਟ ਖਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬੱਚਾ ਵੀ ਕਹੇਗਾ। ਮੀਟ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅੱਖਰ ਹੈ, ਮੀਟ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਮਾਸ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਹਲਾਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਉਹ ਮਾਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮਾਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੂਜਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਜਿਹੜੇ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਸੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਲਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਉਥੇ ਮੁਰਗੀ ਲੈ ਜਾਣੀ। ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਕਿ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇ। ਅੰਦਰੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਮਾਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਲੱਗੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਬਜ਼ੀ ਖਾ ਲਈ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਮਾਸ ਖਾ ਲਿਆ। ਮਨ ਦੇ ਕੋਲ ਟੁਚਰਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇ, ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਦਏਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸ਼ਰਾਬ 'ਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਸਕ ਹੈ ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗਲਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਮੈਂ ਡਿਜ਼ਟਲ ਕਰਕੇ ਪੀ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖੇਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਚੋਰੀ ਕਰਿਆ। ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਰਿਆ ਕੋਈ ਵੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਨੇ ਬਣਾ ਲਈ ਗੱਲ। ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਿਆ ਕਿ ਗਲੀ ਸੜੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਟਲ ਕਰਕੇ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਬਈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਪਾਪ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਤਾਂ ਮੁੱਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਬਜ਼ੀ ਖਾ ਲਈ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਮਾਸ ਖਾ ਲਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਪਾਪ ਲੱਗਿਆ, ਪਾਪ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਲੱਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁੱਠਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ। ਜਿਹੜਾ ਮਾਸ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ ਉਹਦੇ 'ਚ ਸਾਫ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, 'ਹੇਰਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਜਾਨਵਰ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ -

**ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੪**

ਫੇਰ ਗਲੇ ਕਟਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ।

**ਉਨ ਬਿਸਮਿਲ ਉਨ ਝਟਕਾ ਕੀਆ ਦਇਆ ਦੋਹਾਂ ਤੇ ਭਾਗੀ।**

ਹੁਣ ਇਹ ਤੁਕ ਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਕੱਢ ਦਿਓਗੇ। ਕੱਢ ਦਿਓ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚੋਂ, ਹੈ ਕਿਸੇ 'ਚ ਤਾਕਤ? ਕਹਿੰਦੇ, ਝਟਕੇ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਦਇਆ ਨੱਠ ਗਈ। ਬਿਸਮਿਲ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਨੱਠ ਗਈ।

**ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਆਗ ਦੋਹਾ ਘਰਿ ਲਾਗੀ।**

ਦੋਹਾਂ ਘਰਾਂ 'ਚ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ ਇਹ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਬਾਣੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ 'ਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਆਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਇਹ ਲਿਖਾਰੀ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਚਾਰਦੇ ਸੀ। ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਆਈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਕਿ ਕੰਮ ਮੈਂ ਮਾੜੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੈਰਾਗੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੈਰਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਐਨਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਜਾਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਜਗਰਨਾਥ ਜੀ ਦੇ ਮੰਦਰ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਲੰਮਾ ਪੈ ਕੇ, ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ ਕਰਾਂ ਤੇ ਉਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਈਸ਼ਟ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਕਾਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇਆ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਯਾਦ ਸੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਜਨ ਸਿੱਖ ਲਏ ਸੀ। ਉਹ

ਗਾਉਂਦਾ ਹੀ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਮੱਧਮ ਇੱਕ ਕਨਿਸਟ, ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਬੈਰਾਗੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉੱਤਮ ਬੈਰਾਗੀ ਨਹੀਂ ਗਿਰਿਆ ਕਰਦੇ, ਦੂਜੇ ਦੇ ਗਿਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਉੱਤਮ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਾਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਇੱਕ ਮੰਜਲ ਰਹਿ ਗਈ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਚਾਉ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਰਨਾ ਖਤਰਨਾਕ ਸਮਝ ਕੇ ਇੱਕ ਨਗਰ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਦਰਖਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਚੌਤਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਆਸਣ ਲਾ ਕੇ ਕਿ ਇੱਥੇ ਰਾਤ ਕੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਦੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜੋ ਘਰ ਸੀ ਉਥੇ ਇੱਕ ਜੋੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬੱਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਵੀਂ ਉਮਰ ਸੀ ਤੇ ਜਦ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਬਈ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਐਨਾ ਸੁੰਦਰ ਚਿਹਰਾ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ। ਇਹਦੇ ਤਾਂ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਕਸ਼ਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਉਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਮਾੜੇ ਫੁਰਨੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲੈ ਕੇ ਆਈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਸੰਤ ਜੀ! ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੁੱਕ ਲਓ। ਪ੍ਰੇਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭੋਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਝ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੁੱਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਵ-ਭਾਵ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਥੱਲੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਕੋਈ ਵੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮ ਬੈਰਾਗੀ ਸੀਗੇ, ਫੁਰਨਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਤਾ ਕਹਿ ਕੇ ਬੋਲਦੇ ਨੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆ ਗਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਇਹ ਗਰੀਬ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਦੇਖ ਕਿੰਨਾ ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਤੈਨੂੰ ਚੋਟ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੀ ਚੋਟ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬੇਵਫਾਈ ਕਰੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਚੋਟ ਖਾਧੀ ਹੋਵੇ ਤੂੰ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਚੱਲ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਹਾਨ ਸੁੱਖ ਦੇਵਾਂਗੀ। ਐਸਾ ਸੁੱਖ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਾਤਾ! ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਬੁੱਢੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ਹਾਂ, ਮਾਤਾ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ। ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਤਾ! ਆਹ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਲੇਖੇ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਖਿਆਲਾਂ 'ਚ ਤੂੰ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਰੀ ਵਿਹੁ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਇਹ ਤਾਂ ਵਿਹੁ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੰਦਲਾ ,  
ਖੰਡ 'ਚ ਲਿਬੋੜ ਰੱਖੀਆਂ।**

**ਫਰੀਦਾ ਏ ਵਿਸੁ ਗੰਦਲਾ ਧਰੀਆਂ ਖੰਡੁ ਲਿਵਾੜਿ ॥**

**ਇਕਿ ਰਾਹੇਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਇਕਿ ਰਾਧੀ ਗਏ ਉਜਾੜਿ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੩੭੯**

ਇਹ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ, ਵੇਸ਼ਵਾਦਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਨੇ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਉਪਰੋਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਵਿਹੁ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਦੀ ਖੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਬੋੜ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਉਜਾੜਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਉਤੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਜੋ ਜੀਵਨ ਹੈ -

**ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ, ਪਰਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ॥**

**ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੬/੮**

ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਿੱਖ ਜਿਹਦਾ ਨਾਮ ਸੰਤ ਰਾਮ ਜੀ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਓ। ਮੈਂ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਗਵਰਨਰ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਦੌੜ ਜਾਂਦਾ। ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕੋਲ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ, ਜਦ ਲੜਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਧਰਮ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਦਾ ਸੀਸ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਲੜਕੀ ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਸੀਸ ਦੇ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦਿਓ। ਥਾਲ ਵਿੱਚ ਧਰ ਕੇ ਸੀਸ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਸੀਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਤੋਂ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਚਾ ਇਸਦਾ ਹੱਥ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸਤੋਂ ਸਵਾ ਗਿੱਠ ਉੱਚਾ ਸੀਸ ਹੋਰ ਉੱਠ ਗਿਆ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹ ਕਾਫਰ ਦੇਖੋ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ। ਮਰ ਕੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ -

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਿਖਦੇ ਨੇ -

**ਸਵਾ ਗਲਿਸ਼ਠ ਸਿਰ ਉਠਿਯੋ ਤਬ ਨ ਕਬੂਲੀ ਨਾਰ।**

ਤਾਂ ਵੀ ਪਰਾਈ ਨਾਰੀ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਂਦੀ ਸੀ ਇਹਦੇ ਨਾਲ। ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮਚਰਿਯ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

**ਦੇਖਿ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ।**

**ਉਸੁ ਸੁਅਰੁ ਉਸੁ ਗਾਇ ਹੈ ਪਰ ਧਨ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣੈ।**

**ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੯/੧੧**

ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਸੀ, ਪ੍ਰਣ ਕੀ ਲਿਆ ਹੈ -

**ਸੁਧ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਤਰੀ ਬਚਨ ਗੁਰ ਦੇਇ ਹਮਾਰੈ।**

ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਨ ਲਿਆ ਸਾਡੇ ਤੋਂ -

**ਪੁਤ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਤੁਹਿ ਜਬ ਲਗ ਪ੍ਰਣ ਗਡ ਥਾਰੈ।**

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਣ ਨੇ ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣ ਹੈ ਤੈਨੂੰ -

**ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸਾਥ ਨੇਹੁੰ ਤੁਮ ਨਿਤ ਬਡਯਹੁ।**

**ਪਰਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜੈਯਹੁ।**

**ਰੂਪਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਥਾਇ, ਪਾ: ੧੦**

ਰਹਿਤਨਾਮੇ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

**ਮਾਇ ਭੈਣ ਜੋ ਆਵੈ ਸੰਗਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬੁਰੀ ਨਾ ਦੇਖੈ ਤਿਸ ਪੰਗਤ।**

**ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਜੋ ਕਰੈ ਕ੍ਰੋਧ, ਕੰਨਿਆ ਮੂਲ ਨ ਦੇਵੈ ਸੋਧ।  
ਧੀ ਭੈਣ ਕਾ ਪੈਸਾ ਖਾਇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਧੱਕੇ ਜਮ ਖਾਇ।  
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਿਨ ਕਹੈ ਜੋ ਪਾਵੈ, ਵੇਸਵਾ ਦੁਆਰੇ ਸਿੱਖ ਜੋ ਜਾਵੈ।  
ਪਰਇਸਤੀ ਸਿਉਂ ਨੇਹੁੰ ਲਗਾਵੈ  
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਹ ਸਿੱਖ ਨ ਭਾਵੈ।  
ਪਰ ਬੇਟੀ ਕਉ ਬੇਟੀ ਜਾਨੈ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਮਾਤ ਵਖਾਨੈ।  
ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੋ ਰਤ ਹੋਈ।  
ਰਹਿਤਵਾਨ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿੰਘ ਸੋਈ।**

ਵਿਆਹੁਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੋ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪਤੀਵਰਤਾ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਵਰਤਾ, ਜਿਸ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਉਹ ਸਵਰਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਹੈ ਉਹ ਨਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

**ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਪੁੱਤਰ ਹੋਇ।**

ਇੱਕ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰ ਹੋਵੇ ਘਰ 'ਚ ਆਗਿਆਕਾਰੀ।

**ਅਰ ਮਿੱਠਬੋਲੀ ਨਾਰ।**

ਘਰਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ, ਵੱਢ ਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਨ ਹੋਵੇ। ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਾ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ। ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ।

**ਧਨ ਆਪਣਾ ਸੰਤੋਖ ਮਨ, ਇਹ ਚਾਰੇ ਸਵਰਗ ਸੰਸਾਰ।**

ਆਪਣੇ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਜੋਗਾ ਧਨ ਹੋਵੇ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖ ਹੋਵੇ, ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਹੋਣ, ਇਹ ਚਾਰੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਵਰਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ। ਨਰਕ ਕਿਹੜੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ -

**ਕਿੱਕਰ ਘਰ ਕੁਪੁੱਤ ਘਰ।**

ਕਿੱਕਰ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ, ਨਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਕੰਡੇ ਹੀ ਲੱਗੀ ਜਾਣਗੇ। ਆਪ ਦੇ ਵੀ ਕੰਡੇ ਲੱਗਣਗੇ। ਲੰਗ ਖਿੰਡੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ, ਮਕੌੜੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣੇ ਨੇ। ਛਾਉਂ ਉਹਦੀ ਹੋਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੱਕਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਕੁਪੁੱਤ ਹੋਵੇ ਘਰ ਵਿੱਚ। ਪਿਉ ਕਹਿੰਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਓ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਪੀਊਂਗਾ। ਪਿਉ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਰਾਂਗਾ। ਉਹ ਕੁਪੁੱਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪਿਉ ਦੇ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ -

**ਕਿੱਕਰ ਘਰ ਕੁਪੁੱਤ ਘਰ ਅਰ ਕਲਿਹਣੀ ਨਾਰ।**

ਕਲਿਹਣੀ ਨਾਰ ਹੋਵੇ, ਹਰ ਵਕਤ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ, ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨਾਲ ਝਗੜਣ ਵਾਲੀ, ਗੱਲ-ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਸਾਨੂੰ ਡਾਂਟਣ ਵਾਲੀ-

**ਤ੍ਰਿਅ ਅਗੈ ਚਲਣਾ।**

ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਐਨਾ ਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

**ਚਾਰੇ ਨਰਕ ਦੁਆਰ।**

ਇਹ ਚਾਰੇ ਨਰਕ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਸਧਨੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਮਾਤਾ! ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚਲੀ ਗਈ, ਪਤੀ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਛੁਰਾ ਚੁੱਕਿਆ ਵੱਡਾ,

ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਤੇ ਗਰਦਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਖੂਨ ਚੌਂਦੇ ਹੀ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆਈ, ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ, ਕਹਿੰਦੀ ਲੈ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਰਸਤੇ 'ਚ ਸੀ, ਰੁਕਾਵਟ ਉਹ ਮੈਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸਧਨਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੀਬੀ! ਇਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮਾੜਾ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਮੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਮਾਈ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ -

**ਜੈਸੇ ਬਿਖੁ ਤਨਕ ਹੀ ਖਾਤ ਮਰਿ ਜਾਤਿ ਤਾਤ,...।**

**ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਪੌਠ**

ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਬਿਹੁ ਖਾ ਕੇ ਆਦਮੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਗਾਤਿ ਮੁਰਝਾਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ ਬਰਖਨ ਕੀ।**

**ਮਹਿਖੀ ਦੁਹਾਇ ਦੁਧ ਰਾਖੀਐ ਭਾਂਜਨ ਭਾਰਿ,...।**

**ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਪੌਠ**

ਕਹਿੰਦੇ ਮੱਝਾਂ ਚੋ ਕੇ, ਭਾਂਡੇ ਭਰ ਕੇ ਦੁੱਧ ਰੱਖ ਦੇਈਏ -

**ਪਰਤਿ ਕਾਂਜੀ ਕੀ ਬੂੰਦ ਬਾਦਿ ਨ ਰਖਨ ਕੀ।**

**ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਪੌਠ**

ਜੇ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਵੀ ਕਾਂਜੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਪੈ ਜਾਏ, ਖੱਟੇ ਦੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੁੱਧ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

**ਜੈਸੇ ਕੋਟਿ ਭਾਰਿ ਤੂਲਿ ਰੰਚਕ ਚਿਨਗ ਪਰੇ...।**

**ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਪੌਠ**

ਰੂੰ ਦੇ ਭੱਰੇ ਪਏ ਹੋਣ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ -

**ਹੋਤ ਭਰਮਾਤ ਫਿਨ ਮੈਂ ਅਕਰਖਨ ਕੀ।**

**ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਪੌਠ**

ਜੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਵੀ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਚੰਗਿਆੜਾ ਗਿਰ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਕੇ ਸੁਆਹ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ।

**ਤੈਸੇ ਪਰ-ਤਨ ਪਰ-ਧਨ ਦੁਖਨਾ ਬਿਕਾਰ ਕੀਏ,**

**ਹਰੈ ਨਿਧਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸਹਨ ਹਰਖਨ ਕੈ।**

**ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਪੌਠ**

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪਰ ਧਨ, ਬੇਗਾਨਾ ਧਨ, ਦੇ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਬੇਗਾਨਾ ਧਨ ਆ ਜਾਵੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ, ਬੇਗਾਨਾ ਤਨ ਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਵਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹਦਾ ਐਨਾ ਦੁਖ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜਪ ਤਪ ਕਰੇ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰੇ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰੀਆਂ, ਸਭ ਨੇਕੀਆਂ ਕਰੀਆਂ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਆਹ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਬੀਬੀ! ਐਡਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ। ਮਾਤਾ! ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨੀਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਰੋਲਾ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਬਈ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਕੀਹਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੁਹਾਈ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ, ਦੁਨੀਆਂ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਆਹ ਠੱਗ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਇਹਨੇ ਮੇਰੀ ਬੇਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਮਾਰਿਆ। ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹਨੇ ਤੰਗ ਕਰਿਆ, ਆਹ ਕਰਿਆ ਵੋਹ ਕਰਿਆ, ਕੱਪੜੇ ਪਾੜ ਲਏ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਆਂ। ਹੁਣ ਸਧਨਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ!

ਤੇਰੇ ਮੈਂ ਦਰ 'ਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਆਹ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਜੇ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦੀ। ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਗਿਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਚਿਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਇਹ ਕੰਧ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਿਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਕਿ ਇਹਨੇ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਠੀਕ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਓ। ਇਹਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਕੱਟ ਦਿਓ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹਨੇ ਇਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹਨੂੰ ਦੀਵਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚਿਣ ਦਿਓ। ਖੂਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚੋਂ ਤੇ ਸਧਨੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਨੀਂਹ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਣਿਆ ਕੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਨੀਂਹ ਚਿਣੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਗੋਡਿਆਂ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਹੈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਰਾਖੀ ਕਰ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਰਾਖੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਜਿਹੜੇ ਪਾਖੰਡੀ ਲੋਕ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਪੁਕਾਰਦੇ ਨੇ ਤੂੰ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

**ਧਾਰਨਾ - ਜਿਵੇਂ ਭੇਖ ਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ,  
ਇਵੇਂ ਮੇਰੀ ਰੱਖ ਲੱਜਿਆ।**

**ਨਿਪ ਕੰਨਿਆ ਕੇ ਕਾਰਨੈ ਇਕੁ ਭਇਆ ਭੇਖਧਾਰੀ ॥  
ਕਾਮਾਰਥੀ ਸੁਆਰਥੀ ਵਾ ਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥**

**ਅੰਗ - ੮੫੮**

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜੋ ਕਾਮਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਮੀ ਪੁਰਖ ਸੀ ਤੇ ਸੁਆਰਥੀ ਸੀ ਉਹਦੀ ਵੀ ਲੱਜਿਆ ਰੱਖੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੱਚੀਮੁੱਚੀ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਗੈਰਾ ਸੁਣਦੀ ਸੀ। ਭਜਨ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਮੰਦਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਜੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕਰਾਉਣੀ। ਇਹ ਪੁਣ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਇੱਕ ਤਰਖਾਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਜਾ ਕੇ ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲੜਕਾ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੀ ਏਸ ਲੜਕੇ ਨੇ ਦੇਖ ਲਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ, ਜਿੰਦਗੀ ਭਰ ਕਰਾਉਣੀ ਨਹੀਂ, ਮਰ ਜਾਉਂ ਬਿਹੁ ਖਾ ਕੇ, ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲੜਕੀ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਰਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ, ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਇੱਕ ਮਿੱਤਰ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਮਿੱਤਰ ਕਲਾਂ ਬਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਦੱਸੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਭੋਲਿਆ! ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਇੱਕ ਮਿਸਤਰੀ, ਤਰਖਾਣ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ। ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਜੇ ਨਾ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਐਸਾ ਕਰ ਤੂੰ ਮਰ ਨਾ। ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਗਰੁੜ ਬਣਾ ਤੇ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕਲਾ ਪਾ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਇੰਜਣ ਬਣਾ ਕੇ

ਪਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਤੇ ਉੱਡਣ ਲਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਉਸਨੂੰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਗਰੁੜ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਲਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਹ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ 'ਤੇ ਚਲਿਆ ਜਾਹ, ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਲਾ ਲਈਆਂ ਤੇ ਲੜਕੀ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਕਰ ਰਹੀ ਤੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਗਰੁੜ ਉਤਾਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਉਹਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ। ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ 'ਚ ਆਵਾਂਗਾ। ਏਸ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ ਤੇ ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਥਾਈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਆਵਾਂਗਾ। ਗਰੁੜ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ। ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਇਆ, ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜਾ ਬੜਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋ ਗਿਆ ਬਈ ਭਗਵਾਨ ਮੇਰੇ ਦਾਮਾਦ ਬਣ ਗਏ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਫੌਜਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਫੌਜਾਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਨਾਲ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸਭ ਬਕਵਾਸ ਹੈ, ਕੋਈ ਛਲ ਹੈ, ਕੋਈ ਧੋਖਾ ਹੈ, ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਦੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਮਲਾ ਹੈ ਰਾਜਾ ਫੌਜਾਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਫੌਜਕਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਰਾਜ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ। ਰਾਜ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਆ ਗਿਆ, ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ। ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਨੇ। ਉਥੋਂ ਸੁਨੇਹਾ ਭੋਜਿਆ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਓ ਤੇ ਮੇਰੀ ਮਤਹਿਤੀ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਓ ਤੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਫੌਜ ਦਾ ਹਮਲਾ ਕਰਾ ਕੇ, ਸਭ ਕੁਛ ਲੁੱਟ ਲਵਾਂਗਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਆਇਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜਵਾਈ ਦੇ ਪਾਸ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਉਹ ਤਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਨੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਰਾਜ ਬਚ ਜਾਵੇ। ਉਹਨੇ ਆਹ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ, ਜਾ ਕੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰੋ। ਓਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਉਹਨੇ ਰੱਸਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਤੇ ਗਲ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਫਾਂਸੀ ਲੈਣ ਲੱਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਫਾਂਸੀ ਲੈਣ ਲੱਗਿਆ ਭਗਵਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਓ ਭੇਖੀਆ! ਤੂੰ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ, ਸਭ ਕਹਿਣਗੇ ਭਗਵਾਨ ਮਰ ਗਿਆ। ਕਰੋੜਾਂ ਬੰਦੇ ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਜਾਹ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਓਹੀ ਗਰੁੜ ਮੰਗਾ ਲੈ ਜਿਹੜਾ ਘਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਫੌਜਾਂ 'ਚ ਫਿਰ ਲੈ ਇਹਦੀਆਂ 'ਤੇ, ਜਿੱਥੇ-ਜਿੱਥੇ ਜਾਵੇਂਗਾ, ਉਹ ਦੌੜਦੇ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਤੇਰੇ ਮਤਹਿਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਇਸ ਰਾਜੇ ਦੇ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਗਰੁੜ 'ਤੇ ਤੁਰਿਆ, ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਭਿਆਨਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਉਸਨੇ ਕਿ ਫੌਜਾਂ ਨੱਠਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਉਹਦੀ ਲੱਜਿਆ ਰੱਖ ਲਈ। ਹੁਣ ਸਧਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! -

**ਨਿਪ ਕੰਨਿਆ ਕੇ ਕਾਰਨੈ ਇਕੁ ਭਇਆ ਭੇਖਧਾਰੀ ॥  
ਕਾਮਾਰਥੀ ਸੁਆਰਥੀ ਵਾ ਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥ ਅੰਗ- ੮੫੮**

ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਵੀ ਪੈਜ ਰੱਖ ਲਈ ਸੀ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਪੈਜ ਰੱਖ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਧਨਿਆ! ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਤਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ!

ਕਿਉਂਕਿ -

**ਭੋਗੇ ਬਿਨ ਭਾਗੇ ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵਾਨ।**

ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਫਲ ਦਿੱਤਿਆਂ ਬਾਜ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ,  
ਤੇਰਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਬੰਦਿਆਂ।**

**ਦਏ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥  
ਜੇ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥**

**ਅੰਗ - ੪੩੩**

**ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਕਾਹੂ ਲੋਗ ॥**

**ਜੋ ਕਮਾਵਨੁ ਸੋਈ ਭੋਗ ॥**

**ਆਪਨ ਕਰਮ ਆਪੇ ਹੀ ਬੰਧ ॥**

**ਆਵਨੁ ਜਾਵਨੁ ਮਾਇਆ ਧੰਧ ॥**

**ਅੰਗ - ੮੮੮**

ਸਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਵੀ ਕੁਛ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਫਿਲਮ ਖੁਲ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ ਮੂਹਰੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ 'ਚ ਸਾਧੂ ਹੈ। ਕਸਾਈ ਗਊ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗਊ ਛੁਟ ਕੇ ਇਹਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਲੁਕ ਗਈ। ਕਸਾਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਗਤ ਜੀ! ਗਊ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ, ਪਤਾ ਇਹਨੂੰ ਕਿ ਮਾਰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਸੱਚ ਜਿਹੜਾ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਨ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਸੱਚ। ਉਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜਾਨ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਉਥੇ ਝੁਠ ਬੋਲਣਾ ਪੁੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹਨੇ ਸੱਚ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਫੜੀ ਗਊ ਤੇ ਮਰ ਗਈ ਤੇ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਿਹੜਾ ਕਸਾਈ ਸੀ ਉਹ ਉਹਦਾ ਪਤੀ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਗਊ ਉਹਦੀ ਪਤਨੀ ਬਣ ਗਈ। ਹੁਣ ਸਧਨਾ ਅੜਿੱਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਇਹਦੇ ਹੱਥ ਕਟਾ ਦਿੱਤੇ। ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਤੇਰਾ ਸੀਗਾ ਕੰਮ, ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਦੇਵੇਂ ਕੱਟੇ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ -

**ਤਵ ਗੁਨ ਕਹਾ ਜਗਤ ਗੁਰਾ ਜਉ ਕਰਮੁ ਨ ਨਾਸੈ ॥  
ਸਿੰਘ ਸਰਨ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜਉ ਜੰਬੁਕੁ ਗ੍ਰਾਸੈ ॥**

**ਅੰਗ - ੮੫੮**

ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਜੇ ਗਿੱਦੜ ਫੇਰ ਵੀ ਡਰਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ, ਫੜ ਲੈਣ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਧਨਿਆ! ਇਹ ਤਾਂ ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਟਲੀ। ਇਹ ਕਰਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇੱਕ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ, ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਿੱਤ ਕਰਮ, ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਮ, ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਕਰਮ। ਜਿਹੜਾ ਕਰਮ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ ਕਰਮ, ਉਹ ਤਾਂ ਭੋਗੇ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਧਨਿਆ। ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ ਭੋਗਿਆ। ਦੇਖ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ਜਾ ਕੇ ਜੰਗਲ 'ਚ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੱਧਕ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਦਮ ਹੈ ਦੇਖ ਕੇ ਹਰਨ ਦੀ ਅੱਖ ਸਮਝ ਕੇ ਬਾਣ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਣ ਮਾਰ ਕੇ ਨੱਠ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਨ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਵੱਖੀ 'ਚ ਬਾਣ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੋਂਦਾ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮਿ੍ਗ ਜਾਣ ਕੇ ਬਾਣ ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ,  
ਭੁੱਲ ਮੇਰੀ ਬਖਸ਼ੀ ਮਾਲਕਾ।**

ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਜਾਇ ਸੁਤਾ ਪਰਭਾਸ ਵਿਚਿ ਗੋਭੇ ਉਤੈ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ।  
ਚਰਨ ਕਮਲ ਵਿਚਿ ਪਦਮੁ ਹੈ ਝਿਲਮਿਲ ਝਲਕੈ ਵਾਂਗੀ ਤਾਰੇ।  
ਬਧਿਕੁ ਆਇਆ ਭਾਲਦਾ ਮਿਰਗੈ ਜਾਣਿ ਬਾਣੁ ਲੈ ਮਾਰੇ।  
ਦਰਸਣ ਡਿਠੋਸੁ ਜਾਇਕੈ ਕਰਣ ਪਲਾਵ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰੇ।**

**ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੧/੨੩**

ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ -

**ਗਲਿ ਵਿਚਿ ਲੀਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ  
ਅਵਗੁਣੁ ਕੀਤਾ ਹਰਿ ਨ ਚਿਤਾਰੇ।**

**ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤੋਖਿਆ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਬਿਰਦੁ ਬੀਚਾਰੇ।**

**ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੧/੨੩**

ਕਹਿੰਦੇ ਬੱਧਕ, ਤੂੰ ਰੋ ਨਾ, ਅਸੀਂ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤੁੱਤੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਤੂੰ ਬਾਲੀ ਸੀ ਓਸ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮੈਂ ਛੁੱਪ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਤੂੰ ਕਿਹਾ, ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ! ਤੂੰ ਅਨੀਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਨਾ ਬਦਲਾ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਦੁਆਪਰ 'ਚ ਜਾ ਕੇ। ਸੋ ਤੂੰ ਨਾ ਘਬਰਾ, ਮੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮ ਮੈਂ ਭਗਤ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ -

**ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤੋਖਿਆ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਬਿਰਦੁ ਬੀਚਾਰੇ।**

**ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੧/੨੩**

ਕਹਿੰਦੇ ਸਧਨਿਆ! ਤੂੰ ਵੀ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰਾ ਭਜਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇਰਾ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਦਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਗਵਾਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਧਨਿਆਂ! ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਕੰਧ ਲੱਕ-ਲੱਕ 'ਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਬੰਦਾ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਿਆਸਾ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚਾਤ੍ਰਕ, ਇੱਕ ਬੂੰਦ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। ਜੇ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਉਹਨੂੰ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪਿਆਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਫੇਰ ਤੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਦਾ ਲਈਂ ਫਿਰੋਂ ਫੇਰ ਦੱਸ ਉਹਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ-

**ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਗਿਆਂ 'ਤੇ ਜੇ ਸਾਗਰ ਮਿਲ ਜਾਏ,  
ਫੇਰ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਆਵਣਾ।**

**ਏਕ ਬੂੰਦ ਜਲ ਕਾਰਨੇ ਚਾਤ੍ਰਕੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥**

**ਪ੍ਰਾਨ ਗਏ ਸਾਗਰੁ ਮਿਲੈ ਫੁਨਿ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੮੫੮**

ਇੱਕ ਬੂੰਦ ਵਾਸਤੇ ਚਾਤ੍ਰਕ ਦੁੱਖ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਿਲਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮੁੰਦਰ ਮਿਲ ਜਾਏ ਫੇਰ ਕੀ ਫਾਇਦਾ। ਕੰਧ ਲੱਕ ਤੱਕ ਚਲੀ ਗਈ, ਢਿੱਡ ਤੱਕ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਸਧਨਿਆ! ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇੰਤਜ਼ਾਰ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਡੁੱਬ ਮਰਿਆ ਤੋਂ ਜੇ ਕਿਸਤੀ ਮਿਲਦੀ,  
ਕਿਸਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਇਸ 'ਤੇ।**

**ਪ੍ਰਾਨ ਜੁ ਥਾਕੇ ਬਿਰੁ ਨਹੀ ਕੈਸੇ ਬਿਰਮਾਵਉ ॥**

**ਬੁਡਿ ਮੁਏ ਨਉਕਾ ਮਿਲੈ ਕਹੁ ਕਾਹਿ ਚਵਾਵਉ ॥ ਅੰਗ - ੮੫੮**

ਚਾਰ ਮਿਹਣੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ, ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਾਜੀ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਮੋਹਣੇ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਆਕਾਸ਼ 'ਚੋਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਧਨਿਆਂ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਵਾਂਗਣ ਲੜਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਭਗਤ ਤਾਂ -

**ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੪**

ਜੇ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਵਲੋਂ ਆਇਆ ਸਮਝ ਕੇ ਮਿੱਠਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੋਹਣੇ ਤੋਹਣੇ ਦੇਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਧਨੇ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਪਈ ਕਿ ਹੈਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

**ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥**

**ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥**

**ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥**

**ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੦੨**

ਗਿਣਤੀ ਨਾ ਖਾਵੇ। ਪਿਆਰੇ ਤਾਂ ਸਿਰ ਦਿੰਦੇ ਹੀ ਤੁਰੇ ਆਏ ਨੇ ਅਰ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਿਹਣੇ ਦੇਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਮਿਹਣਿਆਂ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਸੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਗਰਜ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਹਣੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਕਾਹਦਾ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਿਮਰਤਾ 'ਚ ਆਇਆ ਛਾਤੀ ਤੱਕ ਕੰਧ ਆ ਗਈ। ਗਰਦਨ ਵਾਲੀ ਇੱਟ ਲਾਉਣ ਲੱਗੇ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

**ਧਾਰਨਾ - ਅਉਸਰੁ ਮੇਰੀ ਓ ਰੱਖ ਲੱਜਿਆ,  
ਪਿਆਰੇ ਮੈਂ ਸਧਨਾ ਜਨ ਤੇਰਾ।**

**ਮੈ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਹਉ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਆਹਿ ਨ ਮੇਰਾ ॥**

**ਅਉਸਰ ਲਜਾ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਸਧਨਾ ਜਨੁ ਤੇਰਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੫੮**

ਅਧੀਨਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਅਉਸਰ ਪੈ ਗਈ, ਵਕਤ ਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਲੱਜਿਆ ਰੱਖ ਲੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇੱਟ ਰੱਖਣ ਲੱਗੇ ਗਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ, ਕੰਧ ਐਡੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਫੱਟੀ, ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਜਾ ਕੇ ਕੰਧ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੰਧ ਫਟ ਗਈ, ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਧਨੇ ਦੇ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਹੱਥ ਉਥੇ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਲੱਜਿਆ ਰੱਖ ਲਈ, ਆਪਣਿਆਂ ਦੀ ਲਾਜ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਤੋਂ ਰੱਖਦਾ ਆਇਆ -

**ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ**

**ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥**

**ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਤਰਾਇਆ ॥**

**ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਿੰਦਕਾ ਪਿਠਿ ਦੇਇ ਨਾਮਦੇਉ ਮੁਖਿ ਲਾਇਆ ॥**

**ਜਨ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਅੰਤਿ ਲਏ ਛੁਡਾਇਆ ॥**

**ਅੰਗ - ੪੫੧**

ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਲਾਜ

ਰੱਖਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੌਣ ਸੀ ਸਧਨਾ! ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਕਸਾਈ ਸੀਗਾ, ਜਾਨਵਰ ਮਾਰਨੇ ਨਿੰਦਨੀ ਕਿਰਤ ਸੀ ਉਸਦੀ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਉਸਦਾ ਮੁੱਖ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸੱਚੀਮੁੱਚੀ ਰੱਬ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਸੱਚੀਮੁੱਚੀ ਰੱਬ ਦਾ ਬਣਿਆ ਫੇਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਹਦੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਭਗਤੀ ਜਿਹਤੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਪਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ-

**ਸਾਚ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ**

**ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।**

**ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦**

ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਹ ਸਾਖੀ ਸੁਣੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕਿਰਤ ਸਧਨੇ ਵਰਗੀ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹਾਂ ਪਰ ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਚਾਹੇ ਜਾਤ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਛੋਟੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਛੋਟਾ ਹੀ ਛੋਟਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰੋ। ਭਜਨ ਕਰੋ, ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ ਇਹ ਬਾਣ ਜਿਹੜੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨੇ ਲੱਗ ਜਾਣ ਦਿਓ। ਵੁਲਟ ਪਰੂਫ ਜੈਕਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਨਾ ਆਇਆ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਗੋਲੀ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਜਾਕਟ 'ਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਵੁਲਟ ਪਰੂਫ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਸਬਦ ਦਾ ਬਾਣ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭਜਨ ਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਈਏ। ਹਿੰਮਤ ਕਰੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ -

**ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥**

**ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ**

**ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ ॥**

**ਅੰਗ - ੬੪੨**

ਸੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਅਸੂਲ ਆਪਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਬਾਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲੱਗਿਆ। ਤੀਸਰਾ ਪਰਇਸਤੀ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਚੌਥਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ। ਸੋ ਇਹ ਚਾਰੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਆਪ ਆ ਕੇ ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਠੀਕ ਕਰਨੇ ਪਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਕਸਾਈ ਕਿੱਡੀ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਦੀ ਬਾਅਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਕਿੱਡੀ ਉੱਚੀ ਹੋਵੇ, ਕਿੱਡਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਚੁੱਪ ਹੈ। ਐਨਾ ਕੁ ਜਿੰਨਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਤਰੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਾਂ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਮੰਤਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭੇਖ ਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਰੱਖਣੀ ਹੀ ਰੱਖਣੀ ਹੈ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬੋਲੋ।

**ਗੁਰਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।**

## ਗਗਨ ਦਮਾਮਾ ਬਾਜਿਓ....।

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ  
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ 'ਗਗਨ ਦਮਾਮਾ ਬਾਜਿਓ ਪਰਿਓ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਘਾਓ' ਕਮਾਲ ਦਰਜੇ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਜੇ ਸਾਡੇ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ। ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਾਹਰਲਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਬੋਲੀ ਬਾਹਰਲੀ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ, ਅਸਲ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਨਕਲ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਸੂਰਾ ਸੇ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥**

**ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ ॥**

ਅੰਗ - ੧੧੦੫

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੁੱਛਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਸੀਂ ਸੂਰਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸਨੂੰ ਓ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਭਿੜ ਕੇ ਮਰਦੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ। ਫੇਰ ਸੂਰਮਾ ਹੋਇਆ ਕੌਣ? ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ। ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਹਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਛੋਟਾ ਆਪਾ ਵੱਡੇ ਆਪੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੂਰਮਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ -

**ਨਾਨਕ ਸੇ ਸੂਰਾ ਵਰੀਆਮੁ**

**ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਦੁਸਟੁ ਅਹੰਕਰਣੁ ਮਾਰਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੯੬**

ਮੈਂ ਦਾ ਭਾਵ, ਸਾਰਾ ਆਪਣਾ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਮੂਹਰੇ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਕਰੀ ਜਾਈਏ -

**ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥**

ਅੰਗ - ੧

ਇਹ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਸਾਡੇ ਮੂਹਰੇ -

**ਆਇ ਸਚੁ ਜੁਗਾਇ ਸਚੁ ॥**

**ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥**

ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਲੈਕਚਰ ਦੇ ਲਓ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਲਓ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 1430 ਪੰਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਗੀਤਾ ਦੇ 700 ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕਿਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾ ਕੇ, ਬੇਅੰਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਬੋਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਗੱਲ, ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ 'ਚ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਕਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਬੰਦੇ ਹਾਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਗੱਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਤਾਂ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਥੇ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਈ ਵਾਰੀ helpful ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ। ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ, ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕਿਹਾ ਹੈ -

**ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮੁ ਸਾਧੇ ॥**

ਅੰਗ - ੬੪੧

ਉਹ ਦਰਅਸਲ ਮਹਾਰਾਜ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਯੁੱਧ ਦੀ ਵੰਗਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਠਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, 'ਮਨ ਮਵਾਸੀ ਰਾਜਾ' ਉਹਦੇ 64 ਸੂਰਮੇ ਲਿਖੇ ਸੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ। ਜਿਹੜੇ opposite (ਬਿਪਰੀਤ) ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਦੱਸ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੇ ਇਹ ਦੋ ਫੌਜਾਂ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸੂਰਮੇ ਦੇ under (ਅਧੀਨ) ਕਿੰਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਵੇਦ ਕਤੋਬ ਸਭ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ infinity (ਅਨੰਤਤਾ) ਹੈ ਹਰ ਪਾਸੇ, ਚੰਗਿਆਈ ਵਿੱਚ ਵੀ infinity (ਅਨੰਤਤਾ) ਹੈ, ਬੁਰਿਆਈ ਵਿੱਚ ਵੀ infinity (ਅਨੰਤਤਾ) ਹੈ। ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ, ਨਾ ਕਹਿਣ ਦਾ, ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ, ਨਾ ਲੈਣ ਦਾ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸਾਡੇ ਹੱਥ 'ਚ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਫਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਸੀਂ ਤਪ ਕਰੇ ਨੇ। ਬਰਫਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁੰਝ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵਿਹਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਐਨਾ ਬੋਝ ਪਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਮਜ਼ਬੂਰ ਨੇ। ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਨੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ babysitter (ਦਾਈ) ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਉਥੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਏਥੇ ਯੂਨੀਅਰ, ਸੀਨੀਅਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਲੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦਿਓ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਕੀਹਨੇ ਨੇ ਟੀਚਰ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਮੱਤ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਾ, ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਣਨੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਧੰਨ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤੂੰ। ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਹਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ feel (ਮਹਿਸੂਸ) ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ ਗੱਲ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਵਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਨਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਐਨਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੋਚ ਸਕੀਏ, ਨਾ ਅਸੀਂ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ reference (ਸੰਕੇਤ) ਹੈ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲੰਘਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ interest (ਲਾਭ) ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਖਾਤਮਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਸਿਧਾਰਥ ਨੇ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਦੁੱਖ ਦੇਖੇ ਸੀ ਉਹਨੂੰ 21 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਕਲਣ ਦਿੱਤਾ। 10-15 ਮੀਲ ਦਾ ਇੱਕ ਏਰੀਆ ਸੀ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬਾਗ ਸੀ, ਉਹਦੇ

ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਹਾੜ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚੀੜਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਸੀ। limited (ਸੀਮਿਤ) ਨਾਚ ਗਾਉਣੇ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀਗੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਓਸ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਚੌਦਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਮੀਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਵੇ, ਦੁੱਖ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਨਿਆ! ਮੈਂ ਉਤਰਾਅਧਿਕਾਰੀ ਹਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਂ ਦੇਖੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਤਿੰਨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਮੈਨੂੰ ਦਸ-ਦਸ ਵੀਹ-ਵੀਹ ਮੀਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਪਰ ਚੌਥੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹਦੇ, ਇਹਦਾ ਤਾਲਾ ਲੱਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਵੀਹ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ।, ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹ ਮੈਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਏਧਰ ਕੀ ਹੈ। ਏਧਰ ਸੀ ਸਾਡੀ ਦੁਨੀਆਂ। ਉਹਨੇ ਦੇਖਣਾ ਸੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਖ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਹੈ ਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਉਹਦਾ ਵਾਹ ਪਿਆ, ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਸਾਰ ਬੱਘੀ ਖੜ੍ਹ ਗਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕੀ ਗੱਲ ਚੰਨਿਆ! ਕੀ ਗੱਲ ਬੱਘੀ ਰੋਕ ਲਈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਜ਼ੂਰ! ਬਿਰਧ ਪੁਰਸ਼ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਿਰਧ ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਤੱਕ?

ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਤਾਂ ਲਾਲਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਨੇ, ਹੱਥ ਕੰਬ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਰੀਰ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਰਿਹਾ। ਸੋਟੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਵੀ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਟ ਰਿਹਾ। ਇਹਨੂੰ ਬਿਰਧ ਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਬਿਰਧ ਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚੰਨਿਆ! ਇੱਕ ਗੱਲ ਦੱਸ। ਕੌਣ ਲੋਕ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਬਿਰਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਅਜੇ ਬਿਰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਿਰਧ?

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹਜ਼ੂਰ! ਇਹ ਸਰੀਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਨੇ। ਇਹ ਬਚਪਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਜਵਾਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਬਿਰਧਪੁਣਾ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਵਿਟਾਮਿਨ ਖਾ ਲਓ, ਕਿੰਨੀ ਵਰਜਿਸ ਕਰ ਲਓ, ਜੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਰ ਲੈ ਇਹਨੇ ਆ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇੱਥੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸਕਿੰਟ ਦੇ ਕਰੋੜਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗਾਹਾਂ ਹੈ। ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੁਢਾਪਾ ਆਉਣਾ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ ਅਰ ਇਹ ਹਾਲ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ, ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਕੁਦਰਤੀ ਅੱਗੇ ਹਾਇ-ਹਾਇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਬੱਘੀ ਰੋਕ ਲਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਬੱਘੀ ਰੋਕ ਲਈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹਜ਼ੂਰ! ਬਿਮਾਰ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੀਮਾਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸ?

ਬੱਘੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਵਟੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ, ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਲੋਕ ਉਹਦਾ ਉਪਚਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਿਰ ਘੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਲੱਤਾਂ ਘੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਚੰਨਿਆ! ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ? ਐਨੀ ਤਕਲੀਫ਼?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੇ ਕੁਛ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਬੰਦਾ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ। ਉਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਰ ਹੋਏਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੁਆਦੂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਰੋਗ ਉਪਜਦੇ ਨੇ।

ਦੂਸਰਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਪਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਨਰੋਆਪਨ ਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਵਿਕਾਰ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਇਹਦਾ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਆ ਜਾਣਗੀਆਂ -

**ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੩੫**

ਬਾਕੀ ਇਹ ਜੀਵ ਜਦੋਂ ਗਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ ॥ ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਸੋਹਗਾ ਢਾਲੈ ॥**

**ਅੰਗ - ੯੩੨**

ਈਰਖਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਕਰੋੜਾ ਸੈਲ ਜਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਰੋੜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸਫੋਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਰੋੜਾਂ ਸੈਲ ਜਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਛ ਬੰਦਾ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲਾਪਰਵਾਹੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗਲਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਰੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਜਾਓਗੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਤਾਂ, ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕੁਛ ਨਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਗੱਲ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਖਾਣੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨੇਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਰਥੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਰਥੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਬੜੇ ਸ਼ੋਕਵਾਨ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਸੀ ਉਹ ਰੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਬੱਘੀ ਤੋਂ ਉਤਰਿਆ ਨੇੜੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲੜਕਾ ਦੇਖ ਕੇ ਰੋਕ ਲਈ, ਪੁੱਛਿਆ ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੀ! ਇਹਦੀ ਚੇਤਨ ਕਲਾ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਹ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਇਹ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਜਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ, ਜਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹਦਾ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਦਬੂ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਓਹੀ ਸਰੀਰ ਜਿਹੜਾ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਖਿੱਚਦਾ ਸੀਗਾ।

**ਫਰੀਦਾ ਜਿਨ੍ ਲੋਇਣ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਸੇ ਲੋਇਣ ਮੈ ਡਿਠੁ ॥**

**ਅਕਲ ਰੇਖ ਨ ਸਹਦਿਆ ਸੇ ਪੰਖੀ ਸੁਇ ਬਹਿਠੁ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੩੨੮**



ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੱਜਲ ਦੀ ਇੱਕ ਰੇਖ ਨਾ ਸਹਿਣ ਕਰਕੇ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਕੱਟਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਆਲ੍ਹਣਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਫੇਰ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਚੰਨਿਆ! ਮੈਂ ਵੀ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਉਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਹਜ਼ੂਰ! ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੂਲ ਇਹ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹਜ਼ੂਰ ਆਪ ਦਾ ਪੜਦਾਦਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਨਕੜਦਾਦਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਉਹ ਸਭ ਚਲੇ ਗਏ ਨੇ, ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਦਾਸ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਚੰਨਿਆ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਰੌਣਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਗੁਸਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਦੁੱਖ ਆਦਮੀ ਨੇ ਖੁਦ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਚਿਹਰਾ ਦਗ-ਦਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਚਿਹਰਾ ਖਿੜਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ।

ਚੰਨਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਤਾ ਪੁੱਛ ਲਓ।

ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਸਿਧਾਰਥ! ਇਹ ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਕੱਟਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਮਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਦੂਜਾ ਵਿਛੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਦੂਜਾ ਵਿਛੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਵੇਂ 'ਚ ਫੇਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨੂੰ ਖਰਬਾਂ ਹੀ ਸਾਲ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਸਥਿਰ ਅਵਸਥਾ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਸਨੂੰ ਨਿਰਵਾਣ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਨਿਰਵਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਤਮ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਆਤਮ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਜਿਹੜੇ ਇਹਦੇ ਬੰਧਨ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹ ਟੁੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਬੇਅੰਤ ਬੰਧਨ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 'ਚ। ਸੋ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅਣਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਸੰਜੀਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਉਹਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਨਾਮ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ 100% ਠੀਕ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਹ ਜੇ add ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ -

**ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥**

**ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥**

**ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥**

**ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥**

**ਅੰਗ - ੯੫੪**

ਹੈ ਤਾਂ ਦੁਖੀਆ, ਕੋਈ ਸੁਖੀਆ ਨਹੀਂ ਇੱਥੇ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਬਥੇਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੀ ਕਿ ਸੁਖੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪੁੱਛ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈ। ਜਦ ਸੇਠ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀ, ਸੱਤਘਰੇ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਹ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਰੌਂਦਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਛੇੜ ਬੈਠਿਆ ਇਹਨੂੰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਸੁੱਖ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਦਾ

ਸਾਰਾ ਰੁਖ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੁੱਖ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ? ਕਿਵੇਂ ਮਹਾਂ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ! ਹੈ ਤਾਂ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ, ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ differ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਸੀਂ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭ ਸੰਸਾਰ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ -

**ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥ ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥**

**ਅੰਗ - ੯੫੪**

ਕੋਈ ਵੀ ਕਰਮ ਹੋਰ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਪਰਮ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਜੰਮੇ ਹਾਂ, ਜਦ ਤਾਈਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਆਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪ ਲਓ - ਨਾਮ ਜਪ ਲਓ। ਨਾਮ ਹੈ ਕੀ? ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਐਨੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਨੇ -

**ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ**

**ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥**

**ਅੰਗ - ੯੫੯**

ਉਹ ਚੀਜ਼ ਕੀ ਹੋਈ? ਉਹ ਗੱਲ ਸਾਡੀ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ passing reference ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਕਾਇਦਾ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਫਰਸਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ psychology (ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ) ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਫਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਏਸਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਹਟਦੀ -

**ਦੇਸੁ ਫੋਡਿ ਪਰਦੇਸਹਿ ਧਾਇਆ ॥**

**ਪੰਚ ਚੰਡਾਲ ਨਾਲੇ ਲੈ ਆਇਆ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੩੪੮**

ਉਹ ਅਸਲੀ ਤਾਂ ਚੀਜ਼ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਹੈ ਤੇਰੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਤੂੰ ਪ੍ਰਮ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ ਤਾਂ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਤੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦਾ ਐਨਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ, ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਸਿਖਰ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਉਹ। ਜਾਂਦਾ ਪੂਰਾ ਉੱਚਾ, ਇੱਕ ਜਿਹੜੀ ਪਉੜੀ ਹੈ ਹੇਠ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਪਉੜੀ ਹੋਰ ਚੜ੍ਹੇ, ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ 'ਚ, ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਟਾਓ, ਇਹਨੂੰ ਬਾਕੀ ਨਾ ਬਚਣ ਦਿਓ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ, ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੁਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਕੱਢ ਕੇ, ਸੁਤੰਤਰ ਅਰਥ ਕਰਕੇ, ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ 'ਚ -

**ਗਗਨ ਦਮਾਮਾ ਬਾਜਿਓ ਪਰਿਓ ਨੀਸਾਨੈ ਘਾਓ ॥**

**ਖੇਤੁ ਜੁ ਮਾਂਡਿਓ ਸੁਰਮਾ ਅਬ ਜੁਜਨ ਕੇ ਦਾਉ।**

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਦਮਾਮਾ ਵੱਜ ਗਿਆ ਤੇ ਘਾਵ ਪੂਰਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੇ ਉਤੇ ਬਾਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਨਾ ਪਿੱਛੇ ਹਟੀਂ, ਹੁਣ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਾਂ। ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਇਹ ਲੜਾਈ ਅੱਜ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੀ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਦਮਾਮਾ ਵੀ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਯੁੱਧ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਆਏ।

ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਬਾਹਰਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਆਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਆਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾ ਲਓ, ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅੰਦਰਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨੇ। ਅੰਦਰਲਾ ਯੁੱਧ ਜਾਰੀ ਹੈ ਜਦ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਦਣ ਤੋਂ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਿਸਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦ੍ਰਿੜ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇੱਕ ਹਉਮੈ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ, ਇੱਕ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਵਿਰੋਧ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ -

**ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ ॥**

**ਅੰਗ - ੫੬੦**

ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ। ਹੁਣ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਪ੍ਰਮ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਬੇਅੰਤ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁੱਖ ਭਾਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ -

**ਐਸਾ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਜੁਆਰੀ ॥**

**ਸਭਿ ਸੁਖ ਮਾਰੈ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ ॥**

**ਅੰਗ - ੨੨੨**

ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਤਰੀਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਥੋਂ ਸੁੱਖ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ -

**ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਪੂਰੁ ਹੈ ਮਨਮੁਖਾ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥**

**ਅੰਗ - ੬੪੪**

ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਖ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਨਾ ਸੁੱਖ ਭਾਲ ਪਿਆਰਿਆ। ਸੁੱਖ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਹੈ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਉਹ ਸਤਿ ਚਿੱਤ ਅਨੰਦ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਕਣ-ਕਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਜੁੜ ਜਾ ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਖਾਤਮਾ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਕਹਿ ਦਏਗਾ -

**ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ ਰੇ .....। ਅੰਗ - ੧੩੦੨**

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਸੁੱਖ ਹੀ ਸੁੱਖ ਹੈ ਸਾਰੇ। ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜੁਝਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਫੌਜ ਲੜਾਈ ਕਰੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਆਹ ਗੁਰੀਲਾ ਵਾਰ ਹੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੇ। ਐਸਾ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਉਹਨੇ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਉਹਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ, ਚੋਰੀ ਛਿਪੇ ਛਾਪੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਸਾਨੂੰ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਨੇ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਏਸ ਸਰੀਰ 'ਚ

ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈਂ ਪਰਮ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ। ਦੁੱਖ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਜੇ ਫੌਜਾਂ ਤੂੰ ਲੜਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ। ਲੜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਨਾ ਜਿਹੜੀ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਇਹ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਜ਼ਮੀਨ ਬਣੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸੁਰਮਾ ਹੈ ਉਹ ਦੀਨ ਵਾਸਤੇ ਲੜਦਾ ਹੈ ਇੱਥੇ ਦੀਨ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਦੀਨ ਦਸ਼ਾ ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਆਪਣੀ, ਇੱਕ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ, ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਦੀਨ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇੱਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਨਿੱਜ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਕਤ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਵਕਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕੁਛ ਲਿਖੇ ਚਾਹੇ ਉਹ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਕਰੇ, ਉਹ ਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੀਨ ਦੀ। ਉਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਯੁੱਧ ਸਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਯੁੱਧ ਸੰਸਾਰ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮੋਰਚੇ ਨੇ ਇਹਦੇ ਬਣੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਮੋਰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ ਪਹਿਲੇ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਉਹ ਬੜੇ ਔਖੇ ਸੀਗੇ, ਬੜੇ ਬਿਖੜੇ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸੁਰਤ ਚਾੜ੍ਹਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਸਾਡਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪੰਜ ਚੋਰ ਘਾਤ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

**ਪੰਚ ਪਹਰੂਆ ਦਰ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਤਿਨ ਕਾ ਨਹੀ ਪਤੀਆਰਾ ॥**

**ਅੰਗ - ੩੩੯**

ਕਹਿੰਦੇ, ਬੇ-ਇਤਬਾਰੇ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਤੈਨੂੰ ਸੁੱਟ ਲੈਣਗੇ। ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿ -

**ਨੈਨਹੁ ਨੀਦ ਪਰ ਦਿਸਟਿ ਵਿਕਾਰ ॥**

**ਸ੍ਰਵਣ ਸੋਏ ਸੁਣਿ ਨਿੰਦ ਵੀਚਾਰ ॥**

**ਰਸਨਾ ਸੋਈ ਲੋਭਿ ਮੀਠੈ ਸਾਦਿ ॥**

**ਮਨੁ ਸੋਇਆ ਮਾਇਆ ਬਿਸਮਾਦਿ ॥ ੧ ॥**

**ਇਸੁ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਕੋਈ ਜਾਗਤੁ ਰਹੈ ॥**

**ਸਾਬਤੁ ਵਸਤੁ ਓਹੁ ਅਪਨੀ ਲਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥**

**ਸਗਲ ਸਹੇਲੀ ਅਪਨੈ ਰਸ ਮਾਤੀ ॥**

**ਗ੍ਰਿਹ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਜਾਤੀ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੮੨**

ਕਹਿੰਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸੀਗੇ ਸਾਰੇ ਸੌਂ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਪਹਿਰੂਏ ਸੌਂ ਗਏ ਤੇ ਹੁਣ ਰਹਿ ਕੀ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਲੁੱਟ ਹੀ ਪੈ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਹਾਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਕੜੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਮਾੜਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਰਸ ਤੇ ਇਹਦੇ ਰਸ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਨੁਕਸ ਉਹ ਇੱਕ ਦਮ ਪੀਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦਾ ਦਸ ਸਾਲ 'ਚ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਗਲਤ ਥਿਊਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਆਉਂਦਾ। ਅਰ ਇਹਦਾ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ, ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਮੋਹ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮੋਹ ਇੱਥੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਹੈ। ਉਹ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੋਹ ਦਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ ਆਪਸ ਵਿੱਚ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਸੂਰਮੇ ਨੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਰਚਾ ਫਤਹਿ ਕਰੋ

ਉਪਰਲਾ। ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਗੋਲਾ ਚਲੇਗਾ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤੋ ਪਹਿਲਾਂ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਸਤੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ

**ਦਾਸੁ ਕਮੀਰੁ ਚੜ੍ਹਿਓ ਗੜ੍ਹੁ ਉਪਰਿ ਰਾਜੁ ਲੀਓ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੧੬੨**

ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ ਤੇ ਅਬਿਨਾਸੀ ਰਾਜ ਕਰ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੈਰੀ ਸੀਗੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਥੱਲੇ ਕਰ ਲਏ। ਹੁਣ ਉਹਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਬਲ ਲੈ ਕੇ ਗਗਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਦਮਾਮਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ, ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ reject (ਅਸਵਿਕਾਰ) ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੀ ਇਹਦੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

**ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥**

**ਅੰਗ- ੯੫੪**

ਜਾਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹ ਜਾਓ, ਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਫੇਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਾਰਗ ਦੇਖੋ। ਉਹਦੇ ਵਿਚੀਂ ਛੇ ਚੱਕਰ ਬੜੇ ਹੀ ਜਫਰ ਜਾਲ-ਜਾਲ ਕੇ ਰਹਿਤਾਂ ਰੱਖ-ਰੱਖ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੇ। ਜੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਕੁਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਵੀਹ ਸਾਲ ਤਪ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਸਖਤ ਤਪ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਵੀਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲਾ ਦਿਨ ਜਦ ਆਇਆ ਉਸ ਦਿਨ ਪਰਇਸਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਰਾ ਹੀ ਜ਼ੀਰੋ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਕਿੱਡੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਧ ਆ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਬੜੀ ਸਾਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਕੋਧ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰਨਾ ਕੀ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਕੋਧ ਆਇਆ ਵੀ ਹੋਵੇ ਨਾ, ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਜਾਇਓ। -

**ਓਨਾ ਪਾਸਿ ਦੁਆਸਿ ਨ ਭਿਟੀਐ ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲ ॥**

**ਅੰਗ - ੪੦**

ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਵੀ ਨਾ ਜਾਇਓ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਧ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਓਗੇ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਬਿਰਤੀ ਹਿੱਲੀ ਹੋਈ ਸਾਲ-ਸਾਲ ਭਰ ਮੁੜ ਕੇ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਇੱਥੇ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਦੁਸ਼ਟਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਓ ਜੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਵੀ ਜੁੜ ਜਾਵੇ। ਕਿੰਨੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ leak out ਹੋ ਗਈ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੀ। ਭੇਦ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਗੱਲ ਗਲਤ ਹੋ ਗਈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਫਰ ਜਾਲ-ਜਾਲ ਕੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਜਿੱਤਦਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਕਾਮ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਕੋਧ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਹਉਮੈ, ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਜੋਬਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਠੰਗਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਫਤਹਿ ਪਾ ਲਈ, ਈਰਖਾ 'ਤੇ, ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਤੇ, ਜਿਹੜੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ' (ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜੀ ਵਿੱਚ) ਉਹਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਓ 950 ਸਫੇ ਇੱਕੋ ਲਾਈਨ ਦੇ ਉਤੇ ਲਿਖੇ

ਹੋਏ ਨੇ। ਉਹ ਇੱਕ ਯੁੱਧ ਹੀ ਹੈ ਲਗਾਤਾਰ। ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਹੋ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

**ਦੁਖੁ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ ॥**

**ਅੰਗ - ੮੭੭**

ਬੜੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ dictated ਉਚਾਰਣ ਕਰੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਹਦੇ ਵਿਚੀਂ ਅਸੀਂ ਲੰਘ ਗਏ। ਹੁਣ ਰਹਿ ਕੀ ਗਿਆ ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ, ਰਹਿ ਗਿਆ ਮੈਂ। ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ ਅਜੇ। ਇਹ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹਨੂੰ ਤੂੰ ਪੁਰਜਾ-ਪੁਰਜਾ ਕਰਕੇ ਕੱਟ ਦੇ। ਇਹਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਾਸਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਹੁਣ ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਦਮਾਮਾ ਵੱਜਿਆ, ਨਗਾਰਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਖ ਵੱਜਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੰਖ ਵੱਜਣਾ। ਫਾਈਨਲ ਜਿੱਤ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਵੱਜਣੇ। ਬਈ ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਦਮਾਮਾ ਵੱਜਿਆ, ਦਮਾਮਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ, ਕੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਉਥੇ। ਕੀ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂਗਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਬੋਲੀ ਠੀਕ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ। ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਸਾਰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ -

**ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥**

**ਅੰਗ - ੪੮੫**

**ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥**

**ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥**

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਹੋਂਦ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਦਮਾਮਾ ਵੱਜ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਨਾ ਪਿੱਛੇ ਹੱਟ ਜਾਈਂ। ਹੁਣ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਤੇ ਸੁਰਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਹੁਣ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਭਾਵ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਪੁਰਜਾ-ਪੁਰਜਾ ਕਰਕੇ ਕੱਟ ਦੇ। ਹੁਣ ਖੇਤ ਨਾ ਛੱਡ ਬੈਠੀਂ ਕਿਤੇ। ਹੁਣ ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਤੂੰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸੋ ਇਹ ਜੋ ਹੈ ਪ੍ਰਤੀਕ ਇਹਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਬਾਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫੇਰ ਗੱਲਬਾਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਬੋਲੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾਵਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਓਹੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਿੰਨ ਬੋਲੀਆਂ ਨੇ। ਇੱਕ ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ deal ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਆ -

**ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪੁਝੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥**

**ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ ॥**

**ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਥਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ ॥**

**ਕਰਮੀ ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥**

**ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀਤੇ ਘਾਣੀ ॥**

**ਅੰਗ - ੩੧੫**

**ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮਤਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ ॥ ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥**

**ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥  
ਬਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੁਆਇਆ ॥  
ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੪**

ਦੂਸਰੀ ਬੋਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪਾਪ ਤੋਂ ਉਤੇ ਉੱਠ ਗਏ, ਪਵਿੱਤਰ ਜਿੰਦਗੀ ਹੋਏਗੀ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ। ਉਹ ਬੋਲੀ ਰੋਚਕ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀ-ਕੀ ਫਾਇਦੇ ਨੇ। ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੋਚਕ ਬੋਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਲਗਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਗੇ ਨੂੰ ਪੈਰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਯਥਾਰਥ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸਤਿ ਦੀ ਸੂਝ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਰਜਾ-ਬ-ਦਰਜਾ ਸਾਨੂੰ ਉਥੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਹਦਾ ਅਰਥ ਹੋਰ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਅਨਰਥ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਓ। ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ 'ਚੋਂ create (ਸਿਰਜਨਾ) ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇੱਥੇ ਦੂਜਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ-

**ਮਨ ਮੇਰੇ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨਾ ਭਰਮੁ ਗਵਾਤਾ ॥  
ਤਿਸ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੂਲਾ ਜਿਨਿ ਸਗਲੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥  
ਅੰਗ - ੬੧੦**

ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਆ ਗਈ ਫੇਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਿਹੜਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਸਾਰੇ ਸਾਡੇ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਗਏ।

**ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥  
ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥  
ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ  
ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੯**

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਲਿਜਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨੇ, ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਸੰਸਕਾਰ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਬੰਧਨ ਨੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੀਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੀਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਖਿੱਚਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਕ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲਿਖਾਈ ਸੀ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀਗਾ ਕਿ ਜੇ ਪਤ ਲਹਿੰਦੀ ਹੋਵੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਰਾਮ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੀ ਪਤ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਓਗੇ? -

**ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਗਇਆ ਗਵਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੨**

ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਉਹਦੀ ਪਤ ਹਰ ਵਕਤ ਲਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਮਰਨਾ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-

**ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥  
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥  
ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਬੀ ਜਾਇ ॥**

**ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੨**

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤ ਹਰ ਵਕਤ ਲਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭ ਕੁਛ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਕੱਪੜੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰਿਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਹੈਂ ਤੇਰਾ ਖਾਣਾ ਹਰਾਮ ਹੈ। ਅਰਥ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਬਹਿ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਲੜਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਤਿ ਲਹਿ ਗਈ ਮਾਰ ਦੇ ਜੀ ਇਹਨੂੰ। ਪਿਉ ਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਮੁੰਡੇ ਨੇ, ਪਿਉ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਪਤਿ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ। ਹੁਣ ਕੀ ਪਿਉ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਹਰਾਮ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਖਾਣਾ। ਇਹ ਹਉਮੈ ਦੀਆਂ ਪਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ। ਇੱਕੋ ਪਤ ਰੱਖੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹਦੀ ਤਾਂ ਪਤ ਕਾਇਮ ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਤ ਲਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ, ਕੋਈ ਤੁਕ ਕੱਢ ਕੇ ਫੇਰ ਦਿਖਾ ਦਿਓ। ਉਹ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਉੱਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਲਿਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਅਨਰਥ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਓਸ ਤੁਕ ਨੂੰ ਦੱਬਦੇ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਐਸਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੀ। ਮਾਰ ਦੇ, ਦੱਬ ਦੇ ਗਲ ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਪਤ ਲਹਿ ਗਈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ! ਸਾਰੀ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇੱਕ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਵੇ। ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਦੁੱਖ ਹਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁੱਖ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਲੈ -

**ਮੇਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥  
ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੁ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੪**

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਐਨੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਦੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਨਾਮ ਨਾ ਭੁੱਲ ਜਾਈਂ -

**ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੪**

ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਚਾਚੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ -

**ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੧੪**

ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲੀ ਦੇਖ ਲਓ ਤੁਸੀਂ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਓ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਜੇ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾ ਲਵਾਂ, ਹੀਰੇ ਲਾ ਲਵਾਂ, ਉਹ ਮਨ 'ਚ ਮੇਰੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਅੱਖਰ ਕਹਿ ਗਿਆ ਮਾੜਾ, ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਬੁਝਿਆ-ਬੁਝਿਆ ਫਿਰਾਂਗਾ ਮੈਂ। ਮੈਨੂੰ ਕੰਧਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਾਜੀ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਜਾਂ ਉਸ ਪੈਸੇ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਰਾਜੀ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਢੇਰ ਲੱਗਿਆ

ਪਿਆ ਹੈ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਦਾ। ਉਹਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਣਾ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਚਿੰਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀਆਂ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਹਨੂੰ follow (ਸਮਝਣਾ) ਕਰੋ, ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ ਨਾਮ, ਨਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਇਹ ਹੈ ਸੰਘਰਸ਼, ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਿਹਨੂੰ ਗਗਨ ਦਮਾਮੇ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੈ ਕਿ positive (ਨਿਸ਼ਚਿਤ) ਕਦਮ ਚੁੱਕੋ। ਐਵੇਂ negative (ਨਕਾਰਾਤਮ) ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਲਈਆਂ, ਅੱਧਾ ਕੁ ਇਰਾਦਾ ਬਣਿਆ, ਅੱਧਾ ਕੁ ਨਾ ਬਣਿਆ, ਉਹਦਾ ਇੱਕ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਉਹ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਸਤਿਸੰਗ ਹੈ, ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ। ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਓਂ ਇੱਥੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੋਰ ਹੈ। ਉਹ ਗੈਬ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖਣ ਲਈ ਸਾਡੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਉਹ ਵੀ ਬੈਠੇ ਨੇ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਉਥੇ ਰਤਨਗੜ੍ਹ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿ ਬੈਠਿਆ ਖੁਲ੍ਹੀ ਗੱਲ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇੱਥੇ ਗੰਗਾ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ -

**ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਹੋਤ ਹੈ ਜਹਾਂ ਗੰਗਾ ਬੀ ਚਲ ਆਵਤ ਤਹਾਂ।**

ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਅਗਾਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਗਲਤ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੰਗ ਲਓ ਕੀ ਮੰਗਦੇ ਓਂ। ਬੜਾ ਦੀਵਾਨ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਮੰਗਿਆ, ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਮਾਈ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਪੰਜਾਹ ਰੁਪਏ ਤੇ ਇੱਕ ਰੁਮਾਲਾ ਲੈ ਕੇ ਆਈ, ਵਿਚਾਰੀ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਾਤਾ! ਪੰਜਾਹ ਰੁਪਈਏ ਕੀ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪੈਸੇ। ਕਹਿੰਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਨਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਦੇਵਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਮੰਗ ਲਓ ਕੀ ਮੰਗਦੇ ਓਂ। ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਦਮੇ ਦੀ ਮਰੀਜ਼ ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਦਮਾਂ ਹਟ ਜਾਵੇ, ਕਹਿੰਦੀ ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਦਮਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਕੱਢ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੋਈ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਅਸੀਂ ਦੇਈਏ, ਸਾਡਾ ਵੀ ਸਫਲ ਹੋਵੇ।

ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰਾ ਦਿਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ -

**ਸਰਬ ਭੂਤ ਆਪ ਵਰਤਾਰਾ।**

**ਸਰਬ ਨੈਨ ਆਪ ਪੇਖਨਹਾਰਾ।**

ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਦਿੱਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬੈਠੇ ਆਰਾਮ ਨਾਮ ਸੁਣ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਹ ਹੈ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੋਲ ਜਾਣ ਦਾ ਜਿਹਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

**ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ।**

**ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ।**

**ਅੰਗ - ੨੨**

ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀ ਬਾਤ ਜਿੱਥੇ ਹੋਵੇ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਤਰੀਕਾ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ

ਉਠੀਏ। ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕਰੀਏ ਮਨ ਨੂੰ। ਸਮਾਂ ਦੀ limit (ਸੀਮਾ) ਓਨੀ ਰੱਖੋ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮਨ ਨਾ ਦੌੜੇ। ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ ਝਗੜਾ ਕਰੋ। ਝਗੜੇ ਦੇ ਵੀ ਮੈਂ ਤਰੀਕੇ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਤਮਾ ਇਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ ਜੇ ਸਾਰੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫੁਰਨਾ ਨਾ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਮਹੀਨੇ ਲੱਗ ਗਏ। ਪਾਠ ਹਰ ਵਕਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਫੁਰਨਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, 'ਮੰਨੈ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ॥ ਚਾਰ ਵਾਰੀ, ਚਾਰ ਪਾਠ ਹੋ ਗਏ। ਹਰ ਤੁਕ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਵਧਾਨ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕੇ ਫੇਰ ਫੁਰਨਾ ਆ ਜਾਏ, ਫੇਰ ਰਹਿ ਜਾਏ। ਅਖੀਰ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ, ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ। ਹੁਣ ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੜਾਈ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿੰਨੀ ਤਕੜੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਧਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਏਧਰ ਮਾਰੀ ਉਡਾਰੀ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਗਿਆ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਕਰ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈਂ ਉਥੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਤਾਂ ਆਉਣੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਉਹ ਤਾਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਦੇਖਦਾ ਹੋਵੇਂਗਾ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਬੈਠਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਗੋਡਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਔਖਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕੱਢਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੰਨ੍ਹਾ ਸੀ ਦੇਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੁਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਫੇਰ ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਗਲਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਤੇਰੀ ਹੋਣੀ, ਬੜੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ simple (ਸੁਖਾਲਾ) ਧਿਆਨ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਧਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਘੋੜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਹੋਣਾ ਤੇਰੇ ਤੋਂ, ਉਹਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਸਮੁੱਚਾ ਤਾਂ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਜਿਹਾ ਧਰ ਲੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ -

**ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ**

**ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥**

**ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥**

**ਅੰਗ - ੪੪੨**

ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ ਨਾ ਉਹ ਸਮਝ ਲਓ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਬਹੁਤੇ ਗਿਆਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਅੰਦਰ। ਹੁਣ ਇੱਕ ਮੈਂ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੀ ਉਹਦੇ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੁੱਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੁੱਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ

ਅੰਦਰ ਤੋਂ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਧਿਆਨ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠਣਾ ਹੈ ਗੁਸਤਾਖੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਬੈਠਣਾ ਨਹੀਂ, ਅਤਿ ਨਿਮਰਤਾ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਦੁਪੀਆ ਭਾਈ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਕਾਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਿਰਧ ਰੂਪ ਹੈ, ਦਾੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਸਫੈਦ ਦਾੜ੍ਹੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ। ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਹੈ ਕੁਛ ਮੰਨ ਲਓ। ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਉਹਦੇ ਹੀ ਨੇ। ਉਹਨੇ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕੰਬੀ ਜਾਣਾ। ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ ਕੰਬੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ! ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਰੂਕਬੇ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਓ, ਲੋਕ still ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਕੰਬਦੇ ਓ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੰਬਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਖੁਦਾ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਕੱਢ ਨਾ ਦੇਣ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ। ਇਹ ਹੈ ਹਾਜ਼ਰੀ। ਜੀਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਚੀਜ਼ ਮੰਨਣਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੋਗੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਓਨਾਂ ਹੀ ਭਰੋਸਾ, ਓਨਾ ਹੀ ਅਦਬ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਪਿਆਰ ਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਫੇਰ ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਇਹ ਇੱਥੇ ਖੜ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਿਆਰ। ਇਹ ਧਿਆਤਾ ਧਿਆਨ ਧੋਅ ਇਹਨੂੰ ਤਿਕੁਟੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਤਿਕੁਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਇੱਕ ਮੈਂ ਹੈ ਇੱਕ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ ਇੱਕ ਧੋਅ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਹੁਣ ਇਹਦੇ 'ਚੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਟ ਜਾਣ ਇੱਕ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਭੇਦ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿ ਗਏ, ਮੈਂ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਏਗਾ। ਇਹ ਕੋਈ ਨਿਰਾਰਥਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਈ ਗੋਂਦੇ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਰਪੱਕ ਧਿਆਨ ਧਰ ਲਿਆ। ਓਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਪੀ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ ਚਾਰ ਵੱਜ ਗਏ ਦੋ ਵਜੇ ਦੇ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਵਜੇ ਦੇ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਹੈਰਾਨ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਸੀਂ! ਅੱਜ ਕੀ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭਾਈ ਗੋਂਦੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ। ਅਸੀਂ ਉਹਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਗੁਰੂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਜੇ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਅਰਦਾਸ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਜਦ ਹੈਗਾ ਅਧੂਰਾ ਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਮੰਨਦੇ ਓ। ਫੇਰ 100% ਮੰਨੋ, ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਤਾਂ -

**ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥**

**ਅੰਗ - ੩੯੪**

ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਜੇ ਸਾਕਾਰ ਦੀ ਵੀ ਪੂਜਾ ਹੈ ਨਾ, ਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਿਰਾਕਾਰ, ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਾਕਾਰ, ਸਾਡੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਪੁੱਗਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਗਦਾ, ਨਿਰਾਕਾਰ 'ਚ ਅਸੀਂ ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਐਨਾ ਕੁ ਵੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਲਿਆ, ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ dissolve (ਖੁਰਨਾ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। dissolve (ਘੁਲਨਾ) ਹੋ ਕੇ light (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦੀ body (ਸਰੀਰ) ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਆਟੋਮੈਟਿਕ। ਉਹ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ dissolve ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਧਿਆਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਆ ਗਏ, ਨਾਮ ਚਲਦਾ ਹੈ, au-

tomatic (ਸਵੈਚਲਿਤ) ਵਿਵੇਕ ਮੰਡਲ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਵੇਕ ਮੰਡਲ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆਨ ਅੰਦਰੋਂ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਸਵਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਜਵਾਬ। ਜੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਹੋਏਗੀ, ਤਾਂ ਤਾਂ ਬਚ ਜਾਓਗੇ। ਨਹੀਂ ਘਬਰਾ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਕਿੱਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਖਿਆਲ ਪਏ ਨੇ ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਉਹ ਉਥੇ wash (ਧੋ) ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਸਲ ਗੱਲ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚੋਂ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਐਨੀ ਕੁ ਹੀ ਬਹੁਤੀ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ forces (ਸ਼ਕਤੀਆਂ) ਐਨੀਆਂ ਤਕੜੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਪਿਆ -

**ਗਗਨ ਦਮਾਮਾ ਬਾਜਿਓ ਪਰਿਓ ਨੀਸਾਨੈ ਘਾਓ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੧੦੫**

ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਚ ਘਾਉ ਪੈ ਗਿਆ। ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਜਿੱਥੇ ਹੋਣੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ, ਹੁਣ ਵੱਧ ਕੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੀ ਕਰ ਲਓ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਸੀ ਕਿ ਅਰਥ ਹੋਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਐਵੇਂ ਹੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ-

**ਅੰਧੀ ਅੰਧੇ ਖੂਹੇ ਠੇਲੇ ॥**

**ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੬**

ਕਹਿੰਦੇ ਅੰਨੇ ਅੰਨਿਆ ਨੂੰ ਖੂਹ 'ਚ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿੱਥੇ ਚਲੀ ਗਈ, ਉਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ।

**ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥**

**ਅੰਗ- ੪੮੫**

ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚਲੇ ਹੋਏ ਓ ਤੁਸੀਂ। ਇੱਥੇ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਆਪਾਂ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ। ਪਹੁੰਚ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਗਏ, ਐਨਾ ਚਿਰ ਕੋਣ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ। ਜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਹੁਣ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਇਹਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਰੋੜ ਮੀਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਰਬ ਮੀਲ ਦੀ ਹੈ। ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਆ ਕੇ ਬਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਬਚਨ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਸਫਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਫਰ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਮੀਲ ਤਾਂ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਕਿ ਐਨੇ ਮੀਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਸੀਂ। ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ ਤਾਂ ਹੀ ਬੈਠੇ ਓ, ਹੌਂਸਲਾ ਰੱਖੋ, ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਤੋੜੀਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ 'ਚ ਰਹੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਰੱਬ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਹੈ

**ਬੁੱਲਿਆ ਰੱਬ ਦਾ ਕੀ ਪਾਉਣਾ, ਏਧਰੇ ਪੁੱਟਣਾ ਓਧਰ ਲਾਣਾ।**

ਮੈਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਹਟੀ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਐਨਾ ਕੁ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸਰੀਰ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਮੈਂ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

(---o---)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ  
ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ



ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ

ਗਿਆਰਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

**ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ**

**28 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ**

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 11.00

**ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ**

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ



- ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਵੱਡੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ
24 ਘੰਟੇ ਦੰਗਰ ਅਰੁੱਟ
ਸੰਗਰਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਇਮੇਜ਼, ਐਡਾਂ ਅਤੇ ਬੋਨ
ਵਾਰਤਾ ਦੇ ਰਹਿਣਗੇ
ਕੁਰਾਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਆਲਮ ਮਾਝਾ ਦੀ ਸੰਪਲਿੰਗ ਅੰਦੋਂ ਛੇਤਾ ਤੇ ਰਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਦੰਗਰ ਸੈਕਟਰ 17 ਅਤੇ 43 ਨੇਕਲ
31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ
ਕੁਰਾਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਆਲਮ ਮਾਝਾ ਦੀ ਸੰਪਲਿੰਗ ਅੰਦੋਂ ਛੇਤਾ ਤੇ ਰਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਕੋਲੀਜੀ ਆਂ ਲਾਜ ਸੇਂਟਰ ਦੀ ਲਗੇਗੀ
ਵਾਲੀ ਕੈਂਪ ਸੰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ
ਕੁਰਾਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਆਲਮ ਮਾਝਾ ਦੀ ਸੰਪਲਿੰਗ ਅੰਦੋਂ ਛੇਤਾ ਤੇ ਰਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ
'ਸੇ ਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੰਗਲ ਛੱਕ' ਦੀ ਕਿਸ਼ ਛੱਕ ਲਗੇਗੀ
ਕੁਰਾਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਆਲਮ ਮਾਝਾ ਦੀ ਸੰਪਲਿੰਗ ਅੰਦੋਂ ਛੇਤਾ ਤੇ ਰਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਜੇ ਆਪ ਦੇ ਸ਼ਕ ਨਾ ਹੋਵੇ
ਜੇ 31 ਅਕਤੂਬਰ (ਸ਼ਨੀਵਾਰ)
ਕੁਰਾਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਆਲਮ ਮਾਝਾ ਦੀ ਸੰਪਲਿੰਗ ਅੰਦੋਂ ਛੇਤਾ ਤੇ ਰਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

- : ਸੰਪਰਕਕ :-
- 9417214380
- 9417214381
- 9417214382
- 9417214383
- 9417214384
- 9417214385
- 9417214386
- 9417214387
- 9417214379
- 9417214391
- 8146575596
- 9872814385
- 9417310794
- 01602255001
- 01602255003

NRI for Transport facility (International air port pickup) : 94172-14384  
 Email : atammarg1@yahoo.co.in, ਦਿਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ : www.ratwarasahib.org ਤੇ ਨਾਟੀਵ ਦਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ  
ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ



ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ

ਗਿਆਰਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

**ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ**

**28 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ**

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 11.00

**ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ**

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ



- ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਵੱਡੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ
24 ਘੰਟੇ ਦੰਗਰ ਅਰੁੱਟ
ਸੰਗਰਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਇਮੋਜ਼, ਐਚ ਆਰ ਟੈਂਕ
ਵਾਰਤਮੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ
ਕੁਰਾਨੀ ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਾਚ ਮਾਝ ਵੀ ਮਿਲਵਿੰਗ ਅੰਦੋ ਛੰਟਾ ਤੇ ਰਿਤੀ ਲਏਗੇ।
- ਦੰਗਰ ਸੈਕਟਰ 17 ਅਤੇ 43 ਨੇਕਲ
31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ
ਕੁਰਾਨੀ ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਾਚ ਮਾਝ ਵੀ ਮਿਲਵਿੰਗ ਅੰਦੋ ਛੰਟਾ ਤੇ ਰਿਤੀ ਲਏਗੇ।
- ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਰ ਸੰਗ ਵੀ ਲਏਗੇ
ਵਾਰੀ ਕੈਂਪ ਸੰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ
ਕੁਰਾਨੀ ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਾਚ ਮਾਝ ਵੀ ਮਿਲਵਿੰਗ ਅੰਦੋ ਛੰਟਾ ਤੇ ਰਿਤੀ ਲਏਗੇ।
- ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ
'ਸੇ ਰਿਖਾ ਸਿੰ ਖੰਡਾ ਛੱਕ' ਦੀ ਕੋਠ ਛੱਡੋ ਨਹੀਂ
ਕੁਰਾਨੀ ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਾਚ ਮਾਝ ਵੀ ਮਿਲਵਿੰਗ ਅੰਦੋ ਛੰਟਾ ਤੇ ਰਿਤੀ ਲਏਗੇ।
- ਜਿ ਭਾਖ ਚੋ ਛਕਾ ਨਾ ਹੋਵੇ
ਸੰ 3:2 ਕੁਰਾਨੀ ਪੜ੍ਹਕਾ
ਕੁਰਾਨੀ ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਾਚ ਮਾਝ ਵੀ ਮਿਲਵਿੰਗ ਅੰਦੋ ਛੰਟਾ ਤੇ ਰਿਤੀ ਲਏਗੇ।

- : ਸੰਪਰਕ :-
- 9417214380
  - 9417214381
  - 9417214382
  - 9417214383
  - 9417214384
  - 9417214385
  - 9417214386
  - 9417214387
  - 9417214379
  - 9417214391
  - 8146575596
  - 9872814385
  - 9417310794
  - 01602255001
  - 01602255003

NRI for Transport facility (International air port pickup) : 94172-14384  
 Email : atammarg1@yahoo.co.in, ਦਿਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ : www.ratwarasahib.org ਤੇ ਨਾਟੀਵ ਦਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਏਜੰ) ਬਜੇਰੇ ਹੋਰ ਜੀ ਵਰਵਾ ਸਾਹਿਬ



ਆਤਮ ਮਾਰਗ  
ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ



ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ

ਗਿਆਰਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

**ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ**

**28 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ**

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 11.00

**ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ**

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ



ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਭੈਣੀ) ਬਰਜੋਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ

- |   |  |   |
|---|--|---|
| <p>ਖੇਮਾਂ ਦਾ ਵਲੀ ਸੇਵਕਿਲ ਕੈਂਪ<br/>ਓਪੇਨ, ਖੇਮਾਂ ਅਤੇ ਭੋਲੇ</p>          | <p>24 ਅੱਟੇ ਲੰਗਰ ਅਰੁੱਟ<br/>ਵਾਰਤਾਦੇ ਰਹਿਣਗੇ</p>                           | <p>ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ<br/>ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।</p>   |
| <p>ਦੀਰਘ ਸੈਕਟਰ 17 ਅਤੇ 43 ਲੰਗਰ<br/>ਭਾਂਡਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।</p>      | <p>31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ<br/>ਵਲੀ ਖੈਰੂਰ ਲੰਗਰ ਕੱਢੇਗੇ।</p>       | <p>ਰੂਹਾਨੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਵਾਚਮ ਸਾਫ਼ ਹੀ ਮਿਲਵਿੰਗ<br/>ਅੱਠੇ ਭੋਟਾ ਤੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।</p>                           |
| <p>ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਐਮੇਰੀਕਨ ਰਸਪਾਠਾਂ<br/>ਓ ਕਾਮ ਚੇ ਸਫ਼ਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।</p> | <p>'ਸੋ ਲਿਖਿ ਕਿ ਪੰਡਿਤ ਗੰਗੇ' ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਛਪਣ ਲਗੇ।<br/>ਓ 3.0 ਕੁਝ ਚੁਕਾਵੇ।</p> | <p>ਰਜਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਲੀ ਆਂਗਰਾਂ ਲਈ ਰਿਖਰ ਹਿੱਸੇ,<br/>ਸਾਹਿਬੀ ਵਲੀ ਆਂਗਰਾਂ ਨੂੰ<br/>ਲਗਾਵਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ।</p> |

- : ਸੰਪਰਕਕ :-
- 9417214380
  - 9417214381
  - 9417214382
  - 9417214383
  - 9417214384
  - 9417214385
  - 9417214386
  - 9417214387
  - 9417214379
  - 9417214391
  - 8146575596
  - 9872814385
  - 9417310794
  - 01602255001
  - 01602255003

NRI for Transport facility (International air port pickup) : 94172-14384  
Email : atammarg1@yahoo.co.in, ਦਿਹ ਸਾਚਾ ਪ੍ਰੋਡਰਾਮ : www.ratwarasahib.org ਤੇ ਲਾਈਵ ਦਰਦਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ  
ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ



ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ

ਗਿਆਰਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

**ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ**

**28 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ**

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 11.00

**ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ**

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ



ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਭੈਣੀ) ਬਲਜੋਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ

- |  |  |  |
|--|--|--|
| <p>ਖੇਮੋਂ ਦਾ ਵਲੀ ਸੇਵਕਿਲ ਕੋਧ<br/>ਏਕੋਲ, ਐਕਾਂ ਖੜੇ ਭੋਲ</p>          | <p>24 ਖਟੇ ਲੰਗਰ ਅਰੁਣ<br/>ਵਾਰਤਦੇ ਰਹਿਣਗੇ</p>                        | <p>ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ<br/>ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।</p>  |
| <p>ਦੀਗਰੂ ਸੈਕਟਰ 17 ਅਤੇ 43 ਨੇਗਲ<br/>ਕਾਂ ਲਾਗ ਕੋਲ ਵੀ ਲਗਾਵ</p>      | <p>31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ<br/>ਵਲੀ ਖੈਰੂਰ ਸੰਗਰ ਕੋਲ</p>     | <p>ਰੂਹਾਨੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਵਾਚਮ ਸਾਫ਼ ਵੀ ਸੰਪਰਕਿੰ<br/>ਅੱਠੇ ਭੋਟਾ ਤੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।</p>                                |
| <p>ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਐਮੇਡੀਅਲ ਰਸਪਦਾਰ<br/>ਕੋ ਲਾਗ ਕੋ ਲਾਗ ਵੀ ਹੋਵੇ</p> | <p>'ਸੋ ਲੰਘ ਕਿ ਪੰਡਿਤ ਕੀ' ਕੋ ਰਿਸ਼ ਕਰੋ ਕੁਲੀ<br/>ਕੋ 3.0 ਕੁਲੀ ਲਾਗ</p> | <p>ਰਸਾਵ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਲੀ ਲਾਗੂ ਕਰੋ ਕੋ ਰਿਸ਼ ਕੋਲੇ,<br/>ਸਾਹਿਬੀ ਵਲੀ ਲਾਗੂ ਕੋ ਰਿਸ਼ ਕੋਲੇ<br/>ਲਾਗੂ ਕੋ ਰਿਸ਼ ਕੋਲੇ</p> |

- : ਸੰਪਰਕ --:
- 9417214380
  - 9417214381
  - 9417214382
  - 9417214383
  - 9417214384
  - 9417214385
  - 9417214386
  - 9417214387
  - 9417214379
  - 9417214391
  - 8146575596
  - 9872814385
  - 9417310794
  - 01602255001
  - 01602255003

NRI for Transport facility (International air port pickup) : 94172-14384  
Email : atammarg1@yahoo.co.in, ਦਿਹ ਸਾਚਾ ਪ੍ਰੋਡਰਾਮ : www.ratwarasahib.org ਤੇ ਲਾਈਵ ਦਰਦਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ  
ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ



ਪੰਨ ਪੰਨ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ

ਗਿਆਰਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

**ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ**

**28 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ**

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 11.00

**ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ**

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ



- ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਗਮ
24 ਅਕਤੂਬਰ ਅੱਠਵੇਂ ਦਿਨ
ਸੰਗਰਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸੈਕਟਰ 17 ਅਤੇ 43 ਲੋਕਾਂ
31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ
ਰੂਹਾਨੀ ਪੜ੍ਹ੍ਹਾ ਵਾਚ ਮਾਝਾ ਦੀ ਸੰਪਰਕਿਤ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਤੇ ਇਤੀ ਜਥੇਗੀ।
- ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੋਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੋਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਰਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।

- : ਸੰਪਰਕ --:
- 9417214380
- 9417214381
- 9417214382
- 9417214383
- 9417214384
- 9417214385
- 9417214386
- 9417214387
- 9417214379
- 9417214391
- 8146575596
- 9872814385
- 9417310794
- 01602255001
- 01602255003

NRI for Transport facility (International air port pickup) : 94172-14384  
 Email : atammarg1@yahoo.co.in, ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ : www.ratwarasahib.org ਤੇ ਨਾਈਵ ਦਰਖਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ  
ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ



ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ

ਗਿਆਰਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

**ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ**

**28 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ**

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 11.00

**ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ**

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ



- ਅੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਮੈਰੀਟਲ ਸੈਪ 24 ਅੱਟੇ ਲੰਗਰ ਅਰੁੱਟ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸੈਕਟਰ 17 ਅਤੇ 43 ਲੋਕਲ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਚਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ ਨੁਹਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਾ ਵਾਲਾ ਮਾਡਲ ਵੀ ਮਿਲਵੇਗਾ ਅਤੇ ਭੋਜਾ ਤੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਰਸਪਤਾਲ 'ਸੁੰ ਨਿਖਾ ਸਿੰ ਖੋਟਾ ਗੱ' ਵੀ ਰਿਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਰਸਾਣਾ ਸਥਿਰ ਦੇ ਹਨੀ ਮਾਠੂਕਰ ਵੀ ਰਿਲ ਕੀਤੇ।

- : ਸੰਪਰਕ :-
- 9417214380
- 9417214381
- 9417214382
- 9417214383
- 9417214384
- 9417214385
- 9417214386
- 9417214387
- 9417214379
- 9417214391
- 8146575596
- 9872814385
- 9417310794
- 01602255001
- 01602255003

NRI for Transport facility (International air port pickup) : 94172-14384  
 Email : atammarg1@yahoo.co.in, ਟਿੱਪ ਸਾਥਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ : www.ratwarasahib.org ਤੇ ਨਾਟੀਯ ਦਾਇਰਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ  
ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ



ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ

ਗਿਆਰਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

**ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ**

**28 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ**

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 11.00

**ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ**

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ



ਸੰਤ ਮਤਾ (ਏਸ਼ੀ) ਕਲੋਨੇ ਹੋਰ ਜੀ ਕਰਵਾ ਸਾਹਿਬ

- |  |  |  |
|--|--|--|
| <p>ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੋਕਿਲ ਹੈ।<br/>ਓਕੇਲ, ਐਲਾਂ ਅਤੇ ਚੋਲ</p>             | <p>24 ਅੱਟੇ ਦਿੱਗਰ ਅਰੁੱਟ<br/>ਵਾਰਤਦੇ ਰਹਿਣਗੇ</p>                       | <p>ਸੰਗਰਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ<br/>ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।</p>                              |
| <p>ਦੰਡੀਕਰ ਸੈਕਟਰ 17 ਅਤੇ 43 ਨੇਕਲ<br/>ਗੈਲਰੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰ ਗੱਲਾਂ ਲਗਾਏ</p> | <p>31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ<br/>ਵਾਲੀ ਕੈਂਪਿੰਗ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ</p>   | <p>ਰੂਹਾਨੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਵਾਕਮ ਮਾਥਲ ਦੀ ਮੋਕਲਿੰਗ<br/>ਅੱਖੋਂ ਛੁਟਾ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਲਯੋਗੀ।</p>         |
| <p>ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੋਕੋਲੀਵਲ ਕਲਪਣਾ<br/>ਜਿ ਆਪਣੇ ਗਲ ਗਲ ਕੀਤੇ</p>      | <p>'ਇ ਰਿਆ ਸਿ ਮੋਕਲ ਗੱਲ' ਦੀ ਕਲਮ ਛੱਡੀ ਨਹੀਂ<br/>ਜਿ ਆਪਣੇ ਗਲ ਗਲ ਕੀਤੇ</p> | <p>ਰਜਾਵਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਾਲੀ ਮਾਠੀਆਂ ਦੀ ਕਲਮ ਛੱਡੀ<br/>ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਲੀ ਮਾਠੀਆਂ ਦੀ ਕਲਮ ਛੱਡੀ</p> |

- : ਸੰਪਰਕਕ :-
- 9417214380
  - 9417214381
  - 9417214382
  - 9417214383
  - 9417214384
  - 9417214385
  - 9417214386
  - 9417214387
  - 9417214379
  - 9417214391
  - 8146575596
  - 9872814385
  - 9417310794
  - 01602255001
  - 01602255003

NRI for Transport facility (International air port pickup) : 94172-14384  
Email : atammarg1@yahoo.co.in, ਦਿਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ : www.ratwarasahib.org ਤੇ ਲਾਈਵ ਦਾਖਿਅਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ  
ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ



ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ

ਗਿਆਰਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

28 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 11.00

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ



- ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੋਟਰੀਕਲ ਸੇਵਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।
- 24 ਘੰਟੇ ਲੰਗਰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ।
- ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਦੰਗੀਕਰ ਸੈਕਟਰ 17 ਅਤੇ 43 ਲੋਕਲ ਟ੍ਰਾਂਜਿਟ ਵਾਹਨਾਂ ਲਈ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।
- 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ ਲੰਗਰ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ।
- ਰੂਹਾਨੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਚਾਲਮ ਮਾਝਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ।
- ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਰਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਸਿੱਖ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਪੰਡਾ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਰਵਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

- : ਸੰਪਰਕ :-
- 9417214380
- 9417214381
- 9417214382
- 9417214383
- 9417214384
- 9417214385
- 9417214386
- 9417214387
- 9417214379
- 9417214391
- 8146575596
- 9872814385
- 9417310794
- 01602255001
- 01602255003

NRI for Transport facility (International air port pickup) : 94172-14384  
Email : atammarg1@yahoo.co.in, ਦਿਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ : www.ratwarasahib.org ਤੇ ਨਾਟੀਵ ਦਾਇਰਾ ਜਾਵੇਗਾ।

# ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਭਾਈ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,  
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,  
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!  
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥  
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਤੁ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ ਡੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ ॥  
ਨੈਣ ਮਹਿੰਜੇ ਤਰਸਦੇ ਕਦਿ ਪਸੀ ਦੀਦਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੯੪

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥  
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥  
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥  
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥

ਅੰਗ - ੧੭੬

ਧਾਰਨਾ - ਖੋਟੇ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਵਿਛੋੜਾ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾ ਲਿਆ,  
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਲ ਲੈ ਗੁਰਾਂ।

ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੋੜੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ ॥  
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਗ ਦਿਸ ਭ੍ਰਮੇ ਥਕਿ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਾਮ ॥  
ਧੇਨੁ ਦੁਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੈ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ ॥  
ਜਲ ਬਿਨੁ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ ਉਪਜਹਿ ਨਾਹੀ ਦਾਮ ॥  
ਹਰਿ ਨਾਹ ਨ ਮਿਲੀਐ ਸਾਜਨੈ ਕਤ ਪਾਈਐ ਬਿਸਰਾਮ ॥  
ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਹਰਿ ਕੰਤੁ ਨ ਪ੍ਰਗਟਈ ਭਠਿ ਨਗਰ ਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ॥  
ਸ੍ਰਬ ਸੀਗਾਰ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਸਣੁ ਦੇਹੀ ਸਭ ਖਾਮ ॥  
ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਕੰਤ ਵਿਹੁਣੀਆ ਮੀਤ ਸਜਣ ਸਭਿ ਜਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ  
ਬੇਨਤੀਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ॥

ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਜਿਸ ਕਾ ਨਿਹਚਲ ਧਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੩

ਕਰੋੜਾਂ, ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਜਨਮ ਬੀਤ ਗਏ। ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸਫਰ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਐਸਾ ਭੁਲੇਖਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ 'ਤੇ ਕਿ ਇਹ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਲਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯਤਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਚਾ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਰਦੇ ਤੁਰੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਤਕਲੀਫਾਂ ਸਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਡੇ-ਐਡੇ ਤਿਆਗ ਤੇ ਐਡੇ-ਐਡੇ ਜਫਰ ਜਾਲੇ, ਤਾਂਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਮਹਾਤਮਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੌਕ ਹੈ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੁਣਦੇ ਨੇ, ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਲਹਿਰ ਚਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੀਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲਕਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਾਓ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ

'ਚ ਨਹੀਂ ਬਿਰਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਆਸ਼ਾਵਾਦ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਿਨਾ ਦੇਖਿ ਮਨਿ ਚਾਉ ਉਠੰਦਾ ਹਉ ਕਦਿ ਪਾਈ ਗੁਣਤਾਸਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੩

ਮੈਂ ਕਦ ਮਿਲਾਂਗਾ ਤੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ -

ਇਕ ਦੂ ਇਕਿ ਚੜੰਦੀਆ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੨

ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਉਪਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਧਨਾ ਵਾਲਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ-ਏ-ਨਜ਼ਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਫਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਲਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਇੱਕ ਨਿਰਜਨ ਬਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਆਬਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਹੀ ਜੰਗਲ ਪਏ ਨੇ, ਦਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਜੰਗਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਲੁਜ ਦਰਿਆ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਟੇਕਰੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟਿੱਬੇ ਦੇ ਉਤੇ ਸਾਂਈ ਲੋਕ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਮਰ ਬੀਤਦੀ ਗਈ, ਪਹਿਲੀ ਸਦੀ ਲੰਘ ਗਈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਬੇਅੰਤ ਜਫਰ ਜਾਲੇ, ਧੂਣੀਆਂ ਵੀ ਤਾਪ-ਤਾਪ ਕੇ ਦੇਖੀਆਂ, ਸਤਿਲੁਜ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠ-ਬੈਠ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਗਲ-ਗਲ ਪਾਣੀ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਬੇਅੰਤ ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ, ਬੇਅੰਤ ਚਿਲ੍ਹੇ ਕੱਟੇ, ਭੁੱਥੇ ਰਹਿ-ਰਹਿ ਦੇਖਿਆ, ਚਾਲੀ-ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਸਵਾਸ ਖਿੱਚੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਹਦੀ ਆਸ ਵਰ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਤਪ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁਸ਼ਕੀ ਆ ਗਈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਗਿਆ, ਵਲੀ ਲੋਕ ਸੀ। ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰਫ ਬੱਕਰੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ ਤੇ ਬਰਕਤ ਐਨੀ ਸੀ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਜਾਨਵਰ, ਜੋ ਨਿਰਾ ਹੀ ਤਮੇ ਗੁਣ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਧਾ ਕੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਾਇਆ, ਦਿਨੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਰੀ ਜਾਂਦੀਆ ਨੇ, ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਘਿਆੜ ਨਾ ਖਾ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਚੀਤਾ ਨਾ ਖਾ ਜਾਵੇ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦਾ। ਗਰਜਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗਰਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੀਲਾਂ ਤੱਕ ਛੋਟੇ ਜਾਨਵਰ ਨੱਠ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਚੁਗਦੀਆਂ ਨੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਂਈ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਖਾ ਕੇ ਨਾਲ ਬੱਕਰੀਆਂ ਦੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਬੈਠਦੀਆਂ ਨੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੜੀ ਬਰਕਤ ਸੀ। ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਂਈ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਭਰਪੂਰ ਸੀ ਲੋਕਿਨ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅੰਦਰੋਂ ਰਸ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਗਿਆਂ ਬੜੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਬਚਨ ਕੁਛ ਯਾਦ ਸੀ, ਬੇਟਾ! ਲੱਗਿਆ ਰਹਿ, ਕਦੇ

ਨਾ ਕਦੇ ਤਾਂ ਹੋਏਗਾ ਹੀ, ਲਗਨ ਨਾ ਮਰੇ ਆਦਮੀ ਦੀ। ਜੇ ਲਗਨ ਮਰ ਜਾਵੇ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਲਗਨ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਸ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਲਗਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੀ ਸਦੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਦੂਸਰੀ ਸਦੀ, ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ, ਅਜੇ ਵੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਹਾਲੇ ਕੁਛ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣੀ ਤੇ ਤੀਸਰਾ ਸੈਂਕੜਾ ਉਮਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਤੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਮਨ 'ਚ ਉਦਾਸੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਮਨਾਂ ਬੜੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਇਸ ਪਿੰਜਰ ਨੂੰ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਕੀ ਹੋਏਗਾ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਖਾਲੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਚਿੱਤ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਜਵਰ ਜਾਲੇ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਦੁੱਖ ਤਕਲੀਫਾਂ ਸਹੀਆਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ, ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਤੱਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਿਰਨ ਨਹੀਂ ਆਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਗਈਆਂ, ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਆ ਗਿਆ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ, ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਤੋੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਐਸਾ ਨਿਰਜਨ ਵਣ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕੋਈ ਪਹਾੜੀ ਲੋਕ ਪਸ਼ੂ ਚਾਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਗ੍ਰਾ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਉਹ ਬੇਸੋਝ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮਾਰਥਕ ਬਚਨ ਉਥੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ਤੇ ਅੱਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਦੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਹਉਕੇ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਦੇ ਫੇਰ ਢਾਰਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਨਾ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਤਾਂ ਤਰੁੱਠੇਗਾ ਹੀ, ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏਗਾ ਹੀ, ਕਦੇ ਤਾਂ ਦਇਆਲ ਹੋਏਗਾ ਹੀ। ਸੋ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਉਠਿਆ, ਉੱਠ ਕੇ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਪੀਤਾ। ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠਾਂ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੰਗਲ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੋਂ, ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਈ

**ਧਾਰਨਾ - ਪੈਣਾ ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਲ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੈ ਜਾਣਾ।**

**ਮਛਲੀ ਜਾਲ ਨ ਜਾਣਿਆ ਸਰੁ ਖਾਰਾ ਅਸਗਾਹੁ ॥**

**ਅਤਿ ਸਿਆਣੀ ਸੋਹਣੀ ਕਿਉ ਕੀਤੇ ਵੇਸਾਹੁ ॥**

**ਕੀਤੇ ਕਾਰਣਿ ਪਾਕੜੀ ਕਾਲੁ ਨ ਟਲੈ ਸਿਰਾਹੁ ॥ ੧ ॥**

**ਭਾਈ ਰੇ ਇਉ ਸਿਰਿ ਜਾਣਹੁ ਕਾਲੁ ॥**

**ਜਿਉ ਮਛੀ ਤਿਉ ਮਾਣਸਾ ਪਵੈ ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਲੁ ॥**

**ਅੰਗ - ੫੫**

**ਧਾਰਨਾ - ਪੈਣਾ ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਲ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੈ ਜਾਣਾ।**

**ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਾਧੋ ਕਾਲ ਕੇ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕਾਲੁ ਅਫਾਰੁ ॥**

**ਸਚਿ ਰਤੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ ਵਿਕਾਰੁ ॥**

**ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਚਿਆਰੁ ॥ ੨ ॥**

**ਸੀਚਾਨੇ ਜਿਉ ਪੰਖੀਆ ਜਾਲੀ ਬਧਿਕ ਰਾਬਿ ॥**

**ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਹੋਰਿ ਫਾਬੇ ਚੋਗੈ ਸਾਬਿ ॥**

**ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਚੁਣਿ ਸੁਟੀਅਹਿ ਕੋਇ ਨ ਸੰਗੀ ਸਾਬਿ ॥ ੩ ॥**

**ਸਚੋ ਸਚਾ ਆਖੀਐ ਸਚੇ ਸਚਾ ਬਾਨੁ ॥**

**ਜਿਨੀ ਸਚਾ ਮੰਨਿਆ ਤਿਨ ਮਨਿ ਸਚੁ ਧਿਆਨੁ ॥**

**ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸੂਚੇ ਜਾਣੀਅਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਨਾ ਗਿਆਨੁ ॥ ੪ ॥**

**ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰਿ ਸਾਜਨੁ ਦੇਇ ਮਿਲਾਇ ॥**

**ਸਾਜਨਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜਮਦੂਤ ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥ ਨਾਵੈ**

**ਅੰਦਰਿ ਹਉ ਵਸਾਂ ਨਾਉ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥**

**ਅੰਗ - ੫੫**

**ਧਾਰਨਾ - ਪੈਣਾ ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਲ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੈ ਜਾਣਾ।**

**ਬਾਝੁ ਗੁਰੁ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਬੁਝ ਨ ਪਾਇ ॥**

**ਗੁਰਮਤੀ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਇ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥**

**ਤਿਥੈ ਕਾਲੁ ਨ ਸੰਚਰੈ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ੬ ॥**

**ਤੂੰਹੈ ਸਾਜਨੁ ਤੂੰ ਸੁਜਾਣੁ ਤੂੰ ਆਪੇ ਮੇਲਣਹਾਰੁ ॥**

**ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸਾਲਾਹੀਐ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥**

**ਤਿਥੈ ਕਾਲੁ ਨ ਅਪੜੈ ਜਿਥੈ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ੭ ॥ ਹੁਕਮੀ**

**ਸਭੇ ਉਪਜਹਿ ਹੁਕਮੀ ਕਾਰ ਕਮਾਹਿ ॥**

**ਹੁਕਮੀ ਕਾਲੈ ਵਸਿ ਹੈ ਹੁਕਮੀ ਸਾਚਿ ਸਮਾਹਿ ॥**

**ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਬੀਐ**

**ਇਨਾ ਜੰਤਾ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ॥**

**ਅੰਗ - ੫੫**

ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸੁਣਦੀ-ਸੁਣਦੀ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੀ-ਹੁੰਦੀ ਐਨੀ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਕਿ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਤੁਕ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਗਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੈਂ! ਇਹ ਗਵਾਰ ਬੀਬੀ, ਡੰਗਰ ਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਐਡਾ ਉੱਚਾ ਕਲਾਮ ਕਿੱਥੋਂ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੌਂਕ ਜਾਗਿਆ ਤੇ ਸਾਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸੁਣਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਹ ਬੀਬੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸਾਂਈ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਬਰਤਨ ਸਾਫ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਵੀ ਕੋਈ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਂਈ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ, ਡੰਗਰ ਚਰ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਸਾਂਈ ਕਿਸੇ ਅਜੀਬ ਚੰਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੱਤਿਆ ਹੋਇਆ, ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਬੇਟਾ! ਇਹ ਕਿਸ ਦਾ ਕਲਾਮ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀਂ ਹੈਂ? ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਕਾਲ ਦਾ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋਵੇ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੁਕਮ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਕਮ 'ਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਕਮ 'ਚ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਕਾਲ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇੱਥੇ ਵਸ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੀਬੀ! ਐਡੀ ਸੁੱਚੀ ਕਲਾਮ ਤੈਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਜਾਗ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕਲਾਮ ਹੈ।

ਤੈਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਬੇਟਾ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਅਸੀਂ ਹਰਿਦੁਆਰ ਗਏ ਸੀ। ਉਥੇ ਮੇਰੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇੱਕ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਲੱਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਵੀ ਐਡੀ ਦੂਰ ਆਇਆ ਹੈਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਲੈ। ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸਤਰਾਂ ਸਮੇਤ ਗੰਗਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਉਹ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਇਹ ਉਤਰ ਵਲ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਓ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਐਡੀ ਦੂਰ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਐਧਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤੂੰ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਿੱਥੇ ਦੇ ਰਹੇ ਓ ਪਾਣੀ? ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਪਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਜਲ



ਅਰਪਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਵਾਬ ਆਇਆ ਕਿ ਸੂਰਜ ਤਾਂ ਅੱਗ ਦਾ ਗੋਲਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੇ ਕੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿੱਡੀ ਕੁ ਦੂਰ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਬਚਨ ਕਰਿਆ, ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪੱਛਮ ਵਲ ਨੂੰ। ਉਹ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਏਧਰ ਪਾਣੀ ਦੇ, ਏਧਰੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੂਰਜ ਨੂੰ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਓ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਾਹਲੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦਾ ਸੂਰਜ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ।

ਇਹ ਫੇਰ ਤੂੰ ਮੱਕੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਕਾਹਬੇ ਨੂੰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਤੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆ ਗਿਆ ਇੱਥੇ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੱਕਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਸੂਰਜ ਵੀ ਦੂਰ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ। ਨੌਂ ਕਰੋੜ ਮੀਲ ਜੋ ਪਾਣੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਖੇਤ ਇੱਥੋਂ ਢਾਈ ਸੌ, ਤਿੰਨ ਸੌ ਮੀਲ 'ਤੇ ਨੇ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਚਲਿਆ ਹੀ ਜਾਏਗਾ। ਖੇਤੀ ਸੁੱਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਬੁਲਾਓ ਨਾ। ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਰੁਕ ਗਏ। ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਗਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹੈਂ! ਦੋ ਸੌ ਮੀਲ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ? ਦੂਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਜੇ ਕਰੋੜਾਂ ਮੀਲ 'ਤੇ ਜਾਏਗਾ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਨਾ ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗੰਗਾ ਦੇ। ਪਾਣੀ ਨੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਓ ਕਮਲਿਓ! ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਪਾਂ ਨੂੰ। ਸੁਣੋ! ਸੁਣੋ! ਕੋਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ, ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਪਾਂਡੇ ਆ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਓਧਰ ਨੂੰ ਦੇ। ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਆਏ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਂਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਕਿੱਡੀ ਦੂਰ ਹੈ -

**ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਠੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੪**

ਉਹ ਤਾਂ ਐਨਾ ਦੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਕੋਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇਗਾ।

ਜਦੋਂ ਐਨੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਤਾਂ ਪਾਂਡਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮੂੰਹ 'ਚ ਉਂਗਲਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ। ਅਗਾਂਹਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਧੂ ਆ ਗਏ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ, ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਪੁਰਖ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਹ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਥੇ। ਰੌਲਾ-ਰੱਪਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਬੈਠ ਜਾਓ, ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਆਪਾਂ। ਗੱਲ ਸਮਝੀਏ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ, ਸਮਝਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚਨ ਚੱਲੇ। ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਖਰੇ-ਖਰੇ ਬਚਨ ਕਾਹਨੂੰ ਸੁਣੇ ਸੀ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਨੇਰਾ ਮਿਟਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਨ ਦਾ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਂਈ ਲੋਕ ਮੈਂ ਛੋਟੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਘਰ ਕਰ ਗਏ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਬੈਠ ਕੇ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਠਾਏ ਗਏ। ਬੜੇ-ਬੜੇ ਸਾਧੂ ਆਏ, ਬੜੇ-ਬੜੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਆਏ, ਨਾਂਗੇ ਆਏ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਭੋਖਾਂ ਦੇ ਆਏ। ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਗਰੀਬ ਹਾਂ, ਪਹਾੜ ਦੀ ਜੜ੍ਹ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸਾਡਾ ਸਿਰਫ ਦੋ ਘਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ

ਡੇਰਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ 'ਚ। ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਦੇ ਹਾਂ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡਾ ਸੰਜੋਗ ਇੱਥੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆਇਆ, ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਬਖਸ਼ੋ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਜੰਮਣ ਮਰਨਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਇਹ ਅੱਖਰ ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਓਸ ਦਿਆਲੂ ਮੂਰਤੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਸਾਡੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖੇ ਤੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੱਤਾ ਜਿਵੇਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੂਰਜ, ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਭਰਮ ਟੁੱਟ ਗਏ ਤੇ ਕਿਸੇ ਅਜੀਬ ਰੰਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਐਸੇ ਰੰਗ, ਐਸੇ ਪਿਆਰ, ਐਸੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੀ ਉਹ ਨਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ, ਵਧਦਾ ਹੀ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਖੁਮਾਰੀ ਚੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਤੇ ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਕਹਿੰਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਸੀ, ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਗਿਆ। ਸਮਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਭ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੁਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ, ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ-ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ।**

**ਪੋਸਤ ਮਧ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਉਤਰ ਜਾਇ ਪਰਭਾਤਿ।**

**ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ।**

ਸਾਂਈ ਜੀ! ਐਸੀ ਖੁਮਾਰੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ, ਐਸਾ ਜੋ ਅੱਖਰ ਬੋਲਿਆ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਚ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਆਪੇ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਰਸ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਕੀਹਦੇ ਵਰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਦਲਗੀਰ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ, ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੁਣ ਹੰਝੂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਖੇੜਾ ਜਿਹੜਾ ਲਹਿਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਮੈਂ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਜੋ ਮੈਂ ਬਾਣੀ ਉਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਇਕੱਠੀ ਕਰੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰੀ, ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਬਚਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਾਂਈ ਲੋਕ ਵਾਸਤੇ ਅਜੀਬ ਮਾਇਆਨੇ ਰਖਦੇ ਸੀ। ਹੈਂ ਰਸ! ਖੁਮਾਰੀ! ਖੇੜਾ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੋਣਿਆਂ ਧੋਣਿਆਂ 'ਚ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਝੋਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਠੀ, ਕੋਈ ਪਿਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਓ ਪਿਆਰਿਓ!**

**ਰਸਤਾ ਸਾਈਂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਦਾ।**

**ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਵਸਹਿ ਕਵਨੁ ਦਰੁ ਕਹੀਐ**

**ਦਰਾ ਭੀਤਰਿ ਦਰੁ ਕਵਨੁ ਲਹੈ ॥**

**ਜਿਸੁ ਦਰ ਕਾਰਣਿ ਫਿਰਾ ਉਦਾਸੀ ਸੋ ਦਰੁ ਕੋਈ ਆਇ ਕਰੈ ॥**

**ਅੰਗ - ੮੭੭**

ਜਿਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ, ਦੋ ਸੌ ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ

ਤੋਂ ਨਿਰਜਨ ਬਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦੱਸੋ। ਬੇਟਾ! ਤੂੰ ਹੀ ਦਸ ਮੈਨੂੰ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਸਾਂਈ ਲੋਕ! ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣੇ ਸੀ ਅਸੀਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਦਮੀ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਜੀਉਂਦਾ ਮਰ ਜਾਏਗਾ, ਮਰ ਕੇ ਫੇਰ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋਏਗਾ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੈਂ ਆਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਬਾਤ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। ਜੀਉਂਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੀਉਂ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮਰ ਜਾਏਗਾ ਮਰ ਕੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਫੇਰ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੀਉਂਦੀ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਉਹ ਜੀਉਂਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀਆਂ। ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੁਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਬੁੱਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀ ਹੈ ਜੀਵ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣਾ, ਜਨਮ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ 'ਚ ਘੁੰਮਾਉਣਾ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਇੱਕ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਦਰ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ। ਇਹ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਅੰਤਸਕਰਣ 'ਚ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਸਕਰਣ 'ਚ ਬੁੱਝੀ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਅੰਤਸਕਰਣ 'ਚ ਮਨ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਬੰਦਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸੌਂਕ ਵਾਲਾ ਇਹ ਚਾਰੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਵੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਮਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਮਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀਵਾਲਦਾ ਹੈ, ਉਨਮਨੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ, ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਫੇਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ-

**ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ॥ ਜੀਵਤਿਆ ਨਹ ਮਰੀਐ ॥**

**ਅੰਗ - ੮੭੭**

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਫੇਰ ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਗੱਲ ਔਖੀ ਹੈ, ਗੱਲ ਤਾਂ ਪਤੇ ਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬੇਟਾ। ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਹੁਤ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਜੀਵਤ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਵੇਂ ਜੀਵਤ ਮਰੀਦੈ।**

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ! ਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜੇ ਤੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਗੱਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਮਰੇ? ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਂਈ ਲੋਕ! ਮੈਂ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ ਹਾਂ ਉਥੇ ਬੈਠੀ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਆਏ, ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਆਏ। ਗਿਆਨਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਲਗਨ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕਿੰਨਿਆਂ ਜਨਮ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕੁਛ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ। ਸਾਡੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਓ, ਜੋ ਕੁਛ ਵੀ ਹੈ। ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਜਾਇਦਾਦ, ਜੇ ਪੈਸਾ ਟਕਾ, ਜੇ ਮਾਲ ਮਤਾ, ਅਸੀਂ ਸੰਕਲਪ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਵਿੱਤਰ ਭੂਮੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਪੁੱਛੋ। ਫੁਰਨਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਇਹ ਫੁਰਨਾ ਕਰਨਾ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਓ -

**ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥ ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥**

**ਅੰਗ - ੨੮੬**

ਇਹ ਵੀ ਦੇ ਦਿਓ ਸਾਰੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਸੋਚਣ ਲੱਗੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਓ ਇਹ ਬੁੱਝੀ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਇਹ ਬੁੱਝੀ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਓ, ਉਹ ਵੀ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਪੁੱਛੋ? ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰਦੇ ਓ ਇਹ ਚਿੱਤ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਓ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਕੀ ਬਚ ਗਿਆ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਰੀਰ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਮਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਬੁੱਝੀ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਚਿਤਵਨਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੀ ਬਚਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣੇ ਸੀ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭਾਵ ਬਚਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇ ਦਿਓ ਸਾਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ, ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਫੁਰਨਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਬਾਕੀ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਬਾਕੀ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਾਖੀ ਪਦ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਧਾਰ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੱਡਣਾ ਹੈ, ਜੁਬਾਨੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਲੋਕਿਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦੇ। ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ -

**ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥**

**ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥**

**ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੪੧੨**

ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਮਨ ਵੀ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਹੈ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਬੁੱਝੀ ਵੀ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਚਿੱਤ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵੀ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਭਾਵ ਦੀ ਜੋ ਚਿਤਵਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ ਇਹ ਵਾਧੂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ। ਫੇਰ ਬਾਕੀ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਸਾਖੀ ਪਦ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਸਾਂਈ ਲੋਕ! ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਨੇ। ਜੋ ਉਥੇ ਵਰਤੀਆਂ ਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੋਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। ਸਮਾਧੀਆਂ ਹੀ ਲੱਗ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਮਰ ਗਏ ਸਾਰੇ। ਕਹਿੰਦੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘੰਟੇ ਲੰਘ ਗਏ, ਪਹਿਰ ਲੰਘ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਿਆ, ਆਤਮਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲਓ ਬਈ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਅਰਪਣ ਕੀਤੀਆਂ, ਘਰ ਬਾਰ, ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ, ਸਰੀਰ, ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਝ, ਅਹੰਭਾਵ; ਇਹ ਹੁਣ ਸਾਡੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਓ। ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਅਨੁਭਵ ਕਰਿਆ ਹੈ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਰਤ ਕਰੋ। ਕਮਾਈ ਕਰੋ, ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲੋ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ। ਬੁੱਝੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨੇਕ ਕੰਮ ਚਿਤਵਨ ਕਰੋ। ਚਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਚਿਤਵਨਾ ਕਰੋ -

**ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ।**

**ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ।**

ਜਿਹੜੀ ਝੁਠੀ ਮੈਂ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੰਮ ਲਓ ਲੇਕਿਨ ਰਹੋ ਅਸਲੀ ਸੋਚੀ ਮੈਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਂਈਂ ਲੋਕ! ਐਨਾ ਕੁ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਦੱਸਿਆ -

**ਦੁਖੁ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ ॥**  
ਅੰਗ - ੮੭੭

ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਆਦਮੀ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦੀ।

**ਕੋਤਿਆ ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਦ ਮਾਰ ॥**  
**ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ ॥** ਅੰਗ - ੫

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਲੋਕ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਵੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ। ਜਦੋਂ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਫੇਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਰੋਹ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਦਇਆ 'ਚ ਬਦਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਬਦਲ ਕੇ ਫੇਰ ਇਹ ਰਖਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਲੰਘਣ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

.....**ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ ॥** ਅੰਗ - ੮੭੭

ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣ, ਹਾਏ ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਚਲੀਆਂ ਨਾ ਜਾਣ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਉਪਰ ਦੀ ਜਦੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਹੁਕਮ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਜਾ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵੀ ਲੰਘ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ**  
**ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ ॥** ਅੰਗ - ੮੭੭

ਭੁੰਘੀ ਖਾਹੀ ਹੈ ਮਾਇਆ ਦੀ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

**ਕਿੰਤੇ ਨਾਮਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ਤੁਮ ਸਰਿ ਨਾਹੀ ਅਵਰ ਹਰੇ ॥**  
**ਉਚਾ ਨਹੀ ਕਹਣਾ ਮਨ ਮਹਿ ਰਹਣਾ**  
**ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ਕਰੇ ॥ ੩ ॥**  
**ਜਬ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਤਬ ਹੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਏਕੁ ਕਹੈ ॥**  
**ਆਸਾ ਭੀਤਰਿ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੁ ਮਿਲੈ ॥**  
ਅੰਗ - ੮੭੭

ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ -

**ਏਕੋ ਏਕੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਵਿਆਪੈ ॥**  
ਅੰਗ - ੯੩੦

ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇੱਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ 'ਚ ਪਏ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

**ਆਸਾ ਭੀਤਰਿ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੁ ਮਿਲੈ ॥**  
ਅੰਗ - ੮੭੭

ਆਸਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਸਾ ਰਹੀ। ਜੇ ਕੁਛ ਹੋਣਾ ਹੈ ਹੋਈ ਜਾਵੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਚ ਰਹੇ -

**ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥** ਅੰਗ - ੧  
.....**ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੁ ਮਿਲੈ ॥** ਅੰਗ - ੮੭੭

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਸਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਪੀਰ ਜੀ ਕਿ ਫੇਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

**ਇਨ ਬਿਧਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ॥**  
**ਜੀਵਤਿਆ ਇਉ ਮਰੀਐ ॥** ਅੰਗ - ੮੭੭

ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜੀਉਂਦੇ ਮਰਨ ਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੀਬੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਓਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਬੋਟਾ! ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੀ ਹੈਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਕਦੇ ਵੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਤੂੰ ਜੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਐਨੇ ਵਸੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਗਏ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਚਾਰੇ ਹੀ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿੱਧਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ, ਓਧਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਜਿਧਰ ਵੇਖਾਂ ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਹੈ,**  
**ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਦਿਸੇ।**

ਸਾਂਈਂ! ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹਿ ਗਏ ਨੇ, ਮੈਂ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਓਹੀ, ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਓਹੀ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਓਹੀ, ਜਿੱਧਰ ਮੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸੀ ਹਰਿਦੁਆਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦਾ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਬਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਪਿਆਰ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਵੀ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਓਹੀ ਦਿਸਦੇ ਨੇ ਤੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

**ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥**  
**ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤੁ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥** ਅੰਗ - ੬੭੭

**ਤੂ ਦਰੀਆਉ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਮੈ ਮਛਲੀ ਕੈਸੇ ਅੰਤੁ ਲਗਾ ॥**  
**ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਤਹ ਤੂ ਹੈ ਤੁਝ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਫੂਟਿ ਮਰਾ ॥**  
ਅੰਗ - ੨੫

ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਓਹੀ, ਜਾਗਦੀ ਨੂੰ ਵੀ ਓਹੀ। ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੀ ਨੂੰ ਵੀ ਓਹੀ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਾਕੋ! ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਬੀਬੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ, ਜਦ ਮੇਰਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਦਸਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਇਸ਼ਕ-ਮਜਾਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਮਜਨੂੰ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਖੂਹ ਗੋੜਦਾ ਰਿਹਾ, ਰੋਜ਼ ਗੋੜਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲੈਲਾ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਜਨੂੰ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਖੂਹ ਗੋੜਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੀਆਂ ਕਿ ਤੂੰ ਖੂਹ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਲੈਲਾ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਪੀਣ। ਲੋਕ ਉਹਨੂੰ ਮਸਤਾਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਮਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦਿਮਾਗ ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੇਰੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਸਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲੈਲਾ ਆਈ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੀ ਮੀਆਂ ਮਜਨੂੰ! ਮੈਂ ਆ ਗਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕੌਣ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੈਂ ਲੈਲਾ ਆ ਗਈ। ਜਿਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਖੂਹ ਗੋੜਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹੁਣ ਲੈਲਾ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦਰਖਤਾਂ 'ਚੋਂ, ਪੱਤਿਆਂ 'ਚੋਂ ਜਿਧਰ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲੈਲਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ। ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਲੈਲਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਵੀ

ਉਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਵੀ ਓਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਦੇ ਸੀ ਹੀਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿ-

**ਰਾਂਝਾ ਰਾਂਝਾ ਕਰਦੀ ਮੈਂ ਆਪੇ ਰਾਂਝਾ ਹੋਈ।**

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਸਦੇ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਫਿਨਾਹ ਫਿਲਾ ਹਾਲਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲੀ ਮੈਂ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਾਕੋ! ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧੰਨ ਹੈ ਕਾਕੋ ਤੂੰ, ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਉਮਰ ਨਾ ਕੋਈ ਫਲਸਫਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਬੈਠੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲਾਂ ਜੁਬਾਨੀ ਬਾਤੀਂ ਕਰੀਆਂ ਨੇ। ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, ਡੰਗਰ ਚਾਰਨ ਵਾਲੀ। ਐਡਾ ਗਿਆਨ, ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਅਵਸਥਾ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੀਬੀ ਅਚਾਨਕ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਜੀਬ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਾਕੋ! ਇਹ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਸਾਂਈ ਲੋਕ! ਔਹ ਦੇਖ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਿੰਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਹ ਦੇਖ ਤਾਂ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦੀ ਕਿੰਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਆਹ ਦੇਖ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕਿੰਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਦ ਵੱਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹਦੀ ਘਨਘੋਰ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸੁਣਦੈ,  
ਅੰਦਰੋਂ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਵਜਦੇ।  
ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ।  
ਵਾਹਿਗੁਰੂ.....।**

**ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤ ਰਖੀਜੈ ॥  
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥  
ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥  
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥  
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥**

**ਅੰਗ - ੯੫੪**

**ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੭**

ਸਾਂਈ! ਸ਼ਬਦ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵੱਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਨੇ। ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹੇ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੜਕੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਂਈ! ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨਾਂ! ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਲੰਘ ਗਈਆਂ, ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਤੇ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਆਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਾਕੋ! ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਬੀਬੀ ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਸਨੇ ਅਪਣਾਇਆ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯੋਗੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਤੇ ਜੋ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ ਕਾਹਲੀ ਪਈ ਤੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਾਸਨਾ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆ ਗਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਤੇ ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਨ ਹੋ ਜਾਣ। ਕਰ ਮਨਾਂ! ਅਰਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ। ਅਣਡਿੱਠੇ ਸੱਜਣ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇਰੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਖੈਰ ਪੈ ਜਾਵੇ-

**ਧਾਰਨਾ - ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ ਦੀਦਾਰੇ ਤੇਰੇ - ੨  
ਅੱਖੀਆਂ ਤਰਸਦੀਆਂ ਸਾਹਿਬਾ - ੨**

**ਤੂ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ ਡੋਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ ॥  
ਨੈਣ ਮਹਿਜੇ ਤਰਸਦੇ ਕਦਿ ਪਸੀ ਦੀਦਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੯੪**

ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕਈ ਵਾਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਸਿੱਜਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹੈ, ਲੋਚਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ! ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸਨ ਦੇ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਬੀਬੀ ਆਈ ਸੀ, ਜ਼ਰੂਰ ਉਹ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਨੇ, ਇਹ ਜੋ ਚਲੀ ਗਈ, ਐਨੀ ਖਿੱਚ ਪਈ ਹੈ ਇਸਨੂੰ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਰੂਹਾਨੀ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਓ ਮਨਾਂ! ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਤਪਸਿਆ ਵੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਪਿਆਰਾ ਨੇੜੇ ਹੈ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਲੜਕੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਨਾ ਤਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਇਹ ਪੁੱਠੀ ਲਟਕੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਦੇ ਭੁੱਖੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਸ਼ਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਇਹਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਕਿੱਡੀ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਇਸਦੇ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਤ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਐਨੀ ਕਾਹਲੀ 'ਚ ਚਲੀ ਗਈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਹੋਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ, ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਤਪ ਦੇ ਨਾਲ, ਬੈਰਾਗ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਕਹਿਣ ਵਾਂਗਣ -

**ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥  
ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਨੁ ॥  
ਅੰਗ - ੧੩੭੯**

ਮਸਾਣ ਵਰਗਾ ਹਿਰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੁੱਕੀ ਖਿੱਚ ਸੀ, ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਨ ਸੀ ਕਿ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤੇ ਅੰਦਰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਜਾਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜੋ ਸਾਮੁਣੇ ਥੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਦਿੱਬਯ ਮੂਰਤ ਬੈਠੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖੀ। ਨੈਣ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਝਲਕਾਰਾ ਵਜਦਾ ਹੈ ਤੇਜ਼ ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਬੇਅੰਤ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਨਾਂ! ਕੀ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਆ ਗਏ, ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹਾਂ, ਜੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਵਾਂ। ਫੇਰ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਦੋ ਦੂਸਰੇ ਇੱਕ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰਬਾਬ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ, ਜੋ ਬੀਬੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਇਹ ਤਾਂ ਓਹੀ ਨਕਸ਼ਾ ਮੇਰੇ ਸਾਮੁਣੇ ਆ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅਧਿਆਸ ਪੱਕ ਗਿਆ। ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ, ਸੱਚਮੁੱਚ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੇ ਤੇ ਫੇਰ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਓਸ ਨੂਰਾਨੀ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਮੁਸਕਾਨ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਹੱਥ ਉੱਠ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਰਕਤ ਦਾ ਹੱਥ ਉੱਠ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਆ ਗਏ ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਠ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਢਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

**ਧਾਰਨਾ - ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ, ਦੇਖ ਕੇ ਦਰਸ ਗੁਰਾਂ ਦਾ।**

ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ! ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਤੇ, ਸਰੀਰ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਢਾਈ ਸਦੀਆਂ ਲੰਬੇ ਚੁੱਕੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਅੱਜ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਨੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾ ਕੇ ਜਾਇਓ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ 'ਚ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਾਂ! ਐਨੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ? ਕੀ ਮੇਰੇ ਕਰਮ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ? ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੇਰੇ ਕਰਮ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਜਾਗੇ ਨੇ ਤੇ ਅੱਜ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ-

**ਧਾਰਨਾ - ਸੁੱਤੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ ਮੇਰੇ,  
ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਦਾ।**

**ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ  
ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥**

**ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ  
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥**

**ਅੰਗ - ੨੦੪**

ਕ੍ਰਿਤ-ਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ। ਸਾਂਭਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਐਨਾ ਖੇੜਾ, ਐਨਾ ਉਮਾਹ, ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਝਰਨੂਟਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਜਾਓ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ, ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਲੰਬੇ ਚੁੱਕੇ ਨੇ। ਉਡੀਕਦਿਆਂ ਆਹ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ, ਦੇਹ ਬਿਰਧ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ! ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ। ਸਾਵਧਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਸਭ ਕੁਛ ਲੈ ਲਿਆ ਜੋ ਕੁਛ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸੀ। ਬਿਨਾਂ ਸੌਦਾ ਕੀਤੇ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੋ ਕੁਛ ਸੀ। ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਬੀਬਾ ਤੋਂ ਕਿ ਆਪਣਾ ਆਪ ਦੇ ਦੇਈਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਦੇਈਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਦੇਈਦੀ ਹੈ, ਚਿੱਤ ਦੇ ਦੇਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਭਾਵ ਦੇ ਦੇਈਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਧਰੋਂ ਮਿਹਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਦਾਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਦਾਤ ਫੇਰ ਸੰਭਾਲਣ ਜੋਗੇ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਜੇ ਮੈਂ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲਓ ਫੇਰ ਉਹ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਚਾ ਫਲ ਤੋੜ ਲਿਆ। ਕੱਚਾ ਫਲ ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਰਦਾ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਭ ਕੁਛ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾ ਸ਼ਰਾ ਨੂੰ ਮੁਹਰੇ ਕੰਧ ਬਣਨ ਦਿੱਤਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਬਣਨ ਦਿੱਤਾ। ਖਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਉਹਦੇ 'ਚ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਉੱਠ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ। ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਤੇ ਲੂੰ-ਲੂੰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਝਰਨੂਟਾਂ ਛਿੜ ਗਈਆਂ। ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਅੰਧਕਾਰ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਕਿ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਤੇਜ਼। ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ! ਕਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ!

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ, ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋ ਗਈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹਰ ਘਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਗਈ।

**ਧਾਰਨਾ - ਜਦੋਂ ਨਜ਼ਰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਧਾਰੀ,  
ਸੋਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਬਾਰਾਂ ਬੰਨੀਂ ਦਾ।**

ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਤਪ ਕਰਦਾ, ਬੇਅੰਤ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿ ਕੇ ਮਨੂਰ ਵਰਗਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਵਿਚੋਂ ਰਸ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਪਥਰਾਅ ਗਿਆ ਜੀਵਨ, ਜੀਵਨ ਰੋ ਵਿਚੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ, ਸੀਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੱਥ ਆਇਆ।

**ਭਇਆ ਮਨੂਰ ਕੰਚਨੁ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਜੇ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਿਨੇਹਾ ॥  
ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਓਹੁ ਦੇਵੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਤ੍ਰਿਸਟਸਿ ਦੇਹਾ ॥**

**ਅੰਗ - ੯੯੦**

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਰੋ ਰੁਮਕ ਗਈ, ਜਿਉਂਦਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਉਂਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿਰਫ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਰੋ ਚਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜਾ -

**ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥  
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥**

**ਅੰਗ - ੨੫੨**

ਜੇ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀਉਂਦਾ ਚਾਹੇ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਅਮੀਰ ਹੈ। ਕੋਠੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਹੈ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਅਤੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਸ਼ਬਦ। ਪੰਜ ਸਿਫਤਾਂ ਇੱਕ ਬੰਦੇ 'ਚ ਹੋਣ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮੁਰਦਾ ਤੇ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਾਗਦਾ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੀਉਂਦਾ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਓਹੀਓ ਜਗ ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਜਿਹੜੇ।**

**ਸੇ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥  
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥**

**ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ॥  
ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੪੨**

ਕਹਿੰਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਓਹੀ ਨੇ -

**ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥  
ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥**

**ਅੰਗ - ੯**

ਸੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹ ਜਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ।

ਸਾਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਅਸੀਂ ਕੈਮੀਕਲ ਜਿੰਦਗੀ ਜੀਉਂ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਅੰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ, ਵਿਟਾਮਿਨਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਜੀਉਂ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਇੱਕ ਉਹ ਜਿਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚੇਤਨ ਕਲਾ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ, ਇੱਕ ਮੁਰਦਾ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਰੋ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਹ ਬੈਟਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਖਰੀਦਦੇ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਬੈਟਰੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਲਾਓ। ਨਾ ਲਾਉਣ ਸਪੀਕਰ ਚਲਦਾ ਹੈ ਨਾ ਲਾਈਟ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਪੁੱਛੋ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ? ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, dead (ਮ੍ਰਿਤ) ਹੈ ਅਜੇ, dead (ਮ੍ਰਿਤ) ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੇ 'ਚ ਕਰੰਟ ਨਹੀਂ ਹੈਗੀ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਕਰੰਟ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਭੇਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਖੇੜਾ ਹੈ। ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਉਹ ਸਦਾ ਖਿੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੀ ਜੀਉਂਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦੇ, ਸੰਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ, ਆਪਣਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ, ਲੇਕਿਨ ਦੂਸਰੇ ਸੰਵਾਰਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਸਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ ਉਹ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ -

**ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥ ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥**

ਅੰਗ - ੨੪੯

ਸੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ, ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ, ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਹਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਂਈ ਲੋਕ! ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਚਲਦੇ ਹਾਂ। ਖਿਆਲ ਸੀ ਉਸਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਠਹਿਰਨਗੇ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਜੰਗਲ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣਗੇ ਲੇਕਿਨ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਚਾਰ ਘੰਟੇ? ਸਿੱਕਦੇ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲੰਘ ਗਈ ਤੇ ਮੇਲ ਕਿੰਨਾ ਹੋਇਆ, ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਦਾ ਹੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਬੈਰਾਗ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਬੈਰਾਗ 'ਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -

**ਧਾਰਨਾ - ਹੁਣ ਦੇਵੋ ਨਾ ਵਿਛੋੜਾ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ,  
ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਜਿੰਦ ਤੋਂ।  
ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥  
ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥  
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥  
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥  
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥**

ਅੰਗ - ੨੦੮

**ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।  
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ।  
ਨੇਹੁ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ।  
ਮੇਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਲ ਕਾਲੇ।  
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁਤ ਸਮਾਲੇ।  
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ।**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੨/੪

**ਕਬੀਰ ਬਿਰਹੁ ਭੁਯੰਗਮੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਮੰਤੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥  
ਰਾਮ ਬਿਓਗੀ ਨਾ ਜੀਐ ਜੀਐ ਤ ਬਉਰਾ ਹੋਇ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੬੮

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਨਿਮਾਣੀ ਜਿੰਦ ਤੋਂ ਆਪ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਹੁਣ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਉਮਰ ਵੱਡੀ ਹੋ ਗਈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਵਿਛੋੜੇ ਨਾ, ਹੁਣ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਆਪ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਮੈਂ ਸੋਹਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪ ਦੇ ਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਵਾਂ।

ਬੜਾ ਤਰਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਓਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਕਦੇ ਇਹ ਫਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਅੱਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਦਗੀ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਥਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਮਨ, ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਤੇ ਹੁਣ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਾਕੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ -

**ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦ ਵਾਰ ॥  
ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ ॥**

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਆਹ ਗੱਲ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੀਤ ਗਈ। ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਅਨੰਦ ਸਾਂਭਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਹੁਣ

ਨਿਰਾ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਅਨੰਦ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਮਿਟ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ -

**ਸੁਤੇ ਨੂੰ ਆ ਜਗਾ ਕੇ, ਹਿਰਦੇ ਪ੍ਰੀਤ ਪਾ ਕੇ।  
ਮੂਏ ਨੂੰ ਜੀਅ ਜਵਾ ਕੇ, ਢੱਠੇ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾ ਕੇ।  
ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਂਈ, ਸਾਨੂੰ ਛੋੜ ਨਾ ਜਾਈਂ।  
ਮਿਲਕੇ ਅਸਾਂ ਗੁਸਾਈਂ, ਬਿਰਹੁੰ ਨਾ ਹੁਣ ਦਿਖਾਈਂ।  
ਚਰਨੀਂ ਜੇ ਆਪ ਲਾਇਆ, ਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਚਖਾਇਆ।  
ਦਾਸ ਆਪਣਾ ਬਣਾਇਆ, ਵਿਛੜ ਨਾ ਹੁਣ ਗੁਸਾਈਂ।**

ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੁਣ ਵਿਛੜੀਂ ਨਾ, ਆਪਣਾ ਬਣਾ -

**ਧਾਰਨਾ - ਦੇਵੀਂ ਵਿਛੋੜਾ ਨਾ, ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਂਈਆਂ।**

ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ! ਕਿੰਨਾਂ ਸਿੱਕਾਂ ਸਿੱਕਦੇ ਨੂੰ ਅੱਜ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਨੇ, ਐਨਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਆਪ ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਵਿਛੋੜਾ ਨਾ ਦੇਵੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਛੋੜਾ ਸਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ -

**ਸੁਣਿ ਨਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ ਏਕਲੜੀ ਬਨ ਮਾਹੇ ॥  
ਕਿਉ ਧੀਰੋਗੀ ਨਾਹ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਭ ਵੇਪਰਵਾਹੇ ॥  
ਧਨ ਨਾਹ ਬਾਝਹੁ ਰਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਬਿਖਮ ਰੈਣਿ ਘਣੇਰੀਆ ॥  
ਨਹ ਨੀਦ ਆਵੈ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵੈ ਸੁਣਿ ਬੇਨੰਤੀ ਮੇਰੀਆ ॥  
ਬਾਝਹੁ ਪਿਆਰੇ ਕੋਇ ਨ ਸਾਰੇ ਏਕਲੜੀ ਕੁਰਲਾਏ ॥  
ਨਾਨਕ ਸਾ ਧਨ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਈ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥**

ਅੰਗ - ੨੪੩

ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅੱਜ ਸਿੱਕਾਂ ਸਿੱਕਦੇ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਐਨੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਬੱਚਾ ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਤੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਿਰਤਕ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮਿਰਤਕ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਵਿਛੜ ਕੇ ਤੈਥੋਂ ਸਾਹਿਬਾ।**

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕੁਛ ਦੇਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਠਹਿਰ ਜਾਓ। ਕਿੰਨਾਂ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਜੀਉਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਹਦੇ ਵਿਛੜਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਘਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕੋਈ ਮਿਰਤਕ ਨੂੰ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਿਰਫ ਓਹੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਕਦੇ ਐਸਾ ਹਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸੋਈ ਤਨ ਜਾਣੇ,  
ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੱਗੀ ਕੌਣ ਜਾਣਦੈ।**

**ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ ॥**

ਅੰਗ - ੩੨੭

ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਦੀ ਜੋ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਕੁਝ-ਕੁਝ ਆਪਾਂ ਚਿੱਤਰ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਹਦੀ ਜੋ ਬਿਰਹੁੰ ਦੀ ਪੀੜ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕੇਵਲ ਉਸਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੀਰਜ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ! ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਕਾਰਜ ਕਰਨ

ਨੂੰ ਪਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਹੁਕਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਨਾ ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਮੇਲੇ ਹੋਣਗੇ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਹੋਣਗੇ।

**ਧਾਰਨਾ - ਕਦੇ ਹੋਣਗੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਮੇਲੇ,  
ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਛੜੇ।**

**ਨਦੀਆ ਵਾਹ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ਮੇਲਾ ਸੰਜੋਗੀ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੪੩੯**

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ! ਸੰਜੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਮਿਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਵਿਜੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਵਿਛੜ ਜਾਈਦਾ ਹੈ -

**ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਦੁਇ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿ ਲੇਖੇ ਆਵਹਿ ਭਾਗ ॥**

**ਅੰਗ - ੨**

ਇਹ ਤਾਂ ਖੇਲੁ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਵਾਂਗੇ ਜ਼ਰੂਰ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੀ ਰਜਾ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂਗਾ। ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਮੈਂ ਹੋਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਾਂ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਰਾਂਗਾ ਉਡੀਕਾਂ ਤੇਰੀਆਂ,  
ਕਦੋਂ ਮੇਰੀ ਏਹਨੀਂ ਰਾਹੀਂ ਆਵਾਂਗੇ।**

**ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਇਹੁ ਲਾਲੁ ਪਿਆਰੇ**

**ਸਰਬ ਗੁਣਾ ਸੁਖਦਾਇਓ ॥**

**ਮੰਦਰਿ ਚਰਿ ਕੈ ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰਉ ਨੈਨ ਨੀਰਿ ਭਰਿ ਆਇਓ ॥**

**ਅੰਗ - ੬੨੪**

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਉਡੀਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਾਂਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈਂ ਨੀਝ ਲਾ ਕੇ ਤੱਕਦਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਰਹਾ ਹੈ, ਵਲੰਦਿਆ ਗਿਆ ਵਿਛੋੜਾ ਸੁਣ ਕੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਚੰਗਾ! ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਲੰਘ ਗਏ ਆਪ ਨੂੰ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮਸਤੀ 'ਚ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਉੱਠ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾ ਕੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਬਰਤਨ ਲਿਆਇਆ, ਦੁੱਧ ਭਰ ਲਿਆਂਦਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਗਰੀਬ ਦੇ ਕੋਲ ਦੁੱਧ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ! ਸਾਰੀ ਅਮਾਨਤ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ, ਅਸੀਂ ਆਵਾਂਗੇ ਤੇ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਮੰਗ ਕੇ ਪੀਵਾਂਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ! ਸਮੇਂ ਬਦਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਸਰੀਰ ਬਦਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਆਹ ਸਰੀਰ ਜਿਸਨੂੰ ਤੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣੇ, ਲੇਕਿਨ ਸਰੀਰ ਹੋਰ ਹੋਏਗਾ, ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਸੀਸ ਦੇ ਉਤੇ ਕਲਗੀ ਲੱਗੀ ਹੋਏਗੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਹੋਏਗਾ, ਹੋਵਾਂਗੇ ਅਸੀਂ ਹੀ, ਦੁੱਧ ਤੇਰਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪੀਵਾਂਗੇ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਜੋ ਮੰਤਰ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੂੰ ਉਹਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਰਹਿ -

**ਧਾਰਨਾ - ਦੁੱਧ ਪੀਵਾਂਗੇ ਜਾਮਾ ਬਦਲਾਅ ਕੇ,  
ਸਤਿਨਾਮ ਜਪੀਂ ਪਿਆਰਿਆ।**

ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ! ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਜਦ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ, ਫੇਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ -

**ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ।**

**ਕਰੋਂ ਸੰਭਾਲਨਿ ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੇਰੀ॥**

**ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੫੬੪੨**

ਤੇ ਮੈਂ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਹੋ ਵਸਾਂਗਾ। ਤੂੰ

ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ।

ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਹੋ ਗਏ। ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਬੈਠ ਪਿਆਰਿਆ! ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈ। ਏਸ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਏਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਣ।

ਬਾਕੀ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਪਹਾੜ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦੋ ਘਰ ਵਸਦੇ ਨੇ, ਪੀਜ਼ੂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਰਾਤ ਉਥੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

**ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ॥**

**ਅੰਗ- ੧੨੫੨**

ਜੋ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਅੱਜ ਰਾਤ ਰਹਾਂਗੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਛਕਣਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁੱਧ ਸਾਡੀ ਅਮਾਨਤ ਤੂੰ ਰੱਖ ਛੱਡ। ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰੀਂ, ਰੂਪ ਬਦਲਿਆ ਹੋਏਗਾ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਆਵਾਂਗੇ। ਸੋ ਤੂੰ ਹੁਣ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਰੀਂ ਏਕਾਂਤ ਜੋ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਜਨ ਬਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਇਕਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਝੁੰਜਲਾਹਟ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਛਿੱਬਾਪਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਇਕਾਂਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਸੋ ਇਕਾਂਤੀ ਜਿਸੁ ਰਿਦਾ ਬਾਇ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੧੮੦**

ਜਿਹਦਾ ਰਿਦਾ ਥਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਇਕਾਂਤੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਤਿਸੰਗ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੈਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਹਦੇ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਮਸਤੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਪ ਉੱਠ ਕੇ, ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਭਾਗ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਦੇ ਨਾਲ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਜਾਈ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਏਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾ ਸਾਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਕਦੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਦੋ ਭਰਾ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਨੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਤੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਠੇਰੀ ਦੇ, ਬੜੀ-ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸਾਂਈ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਬਚਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਤੁਰਿਆ ਗਿਆ, ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕਾਲ ਦੀ ਚਾਦਰ ਦੇ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ। ਵਲੇਟ 'ਚ ਆ ਗਿਆ। ਨਵੇਂ ਜੀਵ ਆ ਗਏ, ਨਵੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਸਮਾਂ ਤੁਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ। ਉਡਦੀ-ਉਡਦੀ ਖਬਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਜਾਮੇ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ। ਫੇਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੂਸਰਾ ਜਾਮਾ ਵੀ ਬਦਲਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਤੀਸਰੇ ਜਾਮੇ 'ਚ ਆ ਗਏ। ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਸਾਂਈ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਬੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸਿਜਦੇ ਬੜੇ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਹੁਣ ਪੜ੍ਹੋ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਕਿਹੜਾ  
ਅੰਦਰ ਪਿਆਰਾ ਬਹਿ ਗਿਆ।**

ਆਰਫ ਲੋਕ ਫਿਨਾਅ ਫਿਲਾ ਹਾਲਤ ਦੇ ਜੋ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀ, ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਬੋਲਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਕਾਫਰ, ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਕਾਫਰ। ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ, ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਂਈ! ਤੂੰ ਕੁਫਰ ਬੋਲਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਤੂੰ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਇਹਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਗੇ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਵਾਬ ਦੀ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਂਈ ਲੋਕ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਂਈ! ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਾਫਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਬੇਨਮਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਕਿਤਨੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਆਪ ਕੇ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਦੋ।

ਦੋਵੇਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਇੱਕ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦਿਨ 'ਚ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਦੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਪੰਦਰਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਛੋਟੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਿਗੂ ਥੱਲੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ। ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਰਾਜਕੁਮਾਰ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਖੁਦਾਵੰਦ ਤਾਲਾ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਦਿਨ 'ਚ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਕਾਫਰ ਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਏ? ਦਰਵੇਸ਼ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਹਰ ਵਕਤ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ? ਹਰ ਵਕਤ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਹਰ ਵਕਤ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

**ਕਬੀਰ ਮੁਲਾਂ ਮੁਨਾਰੇ ਕਿਆ ਚਢਹਿ ਸਾਂਈ ਨ ਬਹਰਾ ਹੋਇ ॥ ਜਾ ਕਾਰਨਿ ਤੂੰ ਬਾਂਗ ਦੇਹਿ ਦਿਲ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਜੋਇ ॥**

ਅੰਗ - ੧੨੭੪

ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ? ਅੰਦਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਬੁਲਾ ਲੈ, ਉਹਨੂੰ ਹੀ ਮਨ੍ਹਾ ਲੈ। ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਉੱਗਲੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਤੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਅੱਲਾ ਹੂ ਅਕਬਰ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ? ਉਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਆਪ ਦਸਦਾ ਹੈ -

**ਕਬੀਰ ਹਜ ਕਾਬੇ ਹਉ ਜਾਇ ਬਾ ਆਗੈ ਮਿਲਿਆ ਖੁਦਾਇ ॥ ਸਾਂਈ ਮੁਖ ਸਿਉ ਲਰਿ ਪਰਿਆ ਤੁਝੈ ਕਿਨਿ ਫੁਰਮਾਈ ਗਾਇ ॥**

ਅੰਗ - ੧੨੭੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਕਾਹਬੇ ਨੂੰ ਚੱਲਿਆ ਹੱਜ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਰੱਬ ਮਿਲ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਰਾਹ 'ਚ। ਬੱਧੋਬੱਧੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲੜ ਪਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕੀਹਨੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਦਿਲ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਹਰ ਵਕਤ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ -

**ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਭਇਆ ਜੈਸਾ ਗੰਗਾ ਨੀਰੁ ॥**

**ਪਾਛੈ ਲਾਗੈ ਹਰਿ ਫਿਰੈ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਕਬੀਰ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੬੭**

ਤੇ ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ-

**ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ ਮੁਖ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥**

**ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥**

ਅੰਗ - ੧੨੭੫

ਤੇ ਹੁਣ ਨਮਾਜ਼ ਕੀਹਦੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਧਿਆਨ, ਜਿੱਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਧਿਆਨ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੰਦਰੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਗੂੰਜਾਰ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਜੀਭ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ, ਸੁਆਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ-

**ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ॥**

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਹਰ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ -

**ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ ॥**

ਅੰਗ - ੧੪੨੦

ਜਾਨਵਰ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ, ਪੰਛੀ ਆ ਕੇ ਬੇਅੰਤ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਵਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਿਨ ਕੱਟਦਾ ਅਖੀਰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ ਵੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤੀਸਰੇ ਆ ਗਏ। ਫੇਰ ਚੌਥੇ ਆ ਗਏ। ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਕੇ ਚੌਥੇ ਵੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ, ਪੰਜਵੇਂ ਆ ਗਏ। ਸੁਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੁੰਹਾਂ ਮੰਗਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਹੁਣ ਆਉਣਗੇ। ਸਾਲ ਲੰਘਦੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਬੇਅੰਤ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਨੇ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕੀ ਪਤਾ ਜਿੰਦ ਨੇ ਕਦੋਂ ਚਲੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਵਾਇਦਾ ਕਰਕੇ ਗਏ ਸੀ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ ਦੀਦਾਰੇ ਤੇਰੇ, ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ।**

**ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ ਦੀਦਾਰੇ ਤੇਰੇ,**

**ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੁੱਧ ਪੀਣਗੇ, ਸਾਹਿਬ! ਸਾਹਿਬ!**

ਉਡੀਕ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਵਾਇਦਾ ਕਰਕੇ ਗਏ ਨੇ ਦੁੱਧ ਵੀ ਪੀਣਗੇ ਆ ਕੇ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਦੇਣਗੇ। ਸਰੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਛੇਵਾਂ ਜਾਮਾ ਆ ਗਿਆ, ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਹੁਣ ਜੰਗ ਯੁੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਜਾਮੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ। ਉਡੀਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਅੱਜ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ, ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਦਿਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਾ ਤਾਂ ਅਮਾਨਤ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਨੇ, ਕੀ ਬਣੇਗਾ, ਸਮਾਂ ਉਧਰੋਂ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਾਲ ਦਾ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਕੂਚ ਹੋਣ ਦੀ ਤਰੀਕ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜੀ ਤੀਬਰ, ਪ੍ਰਬਲ ਲੋਚਾ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!



ਹੁਣ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਉਡ ਜਾ ਉਡ ਜਾ ਕਾਗਾ ਕਾਲੇ,  
ਲੋਚਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦੀਦਾਰੇ।**

**ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਭਰੀ ਲੇ ਉਸਾਸਾ ॥  
ਉਰ ਨਾ ਭੀਜੈ ਪਗੁ ਨ ਪਿਸੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ੧ ॥ ਉਡਤੁ  
ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥ ਬੇਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪੁਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥**

**ਅੰਗ - ੩੩੮**

ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਓਧਰ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਾ ਯੁੱਧ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਦੀਵਾਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਅਚਾਨਕ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕਿੱਥੇ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਪਹਾੜੀ ਟੇਕਰੀ ਦੇ ਉਤੇ ਜਿੱਥੇ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਬੈਠਾ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਜੀ ਸਿੰਘਾਸਨ ਆ ਗਏ,  
ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਦੇ।**

**ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥  
ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥**

**ਅੰਗ - ੪੦੩**

ਧਾਈ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨ 'ਚੋਂ ਉੱਠੇ, ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ ਤੇ ਬਾਬੇ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ। ਹੋਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਲ ਨੇ। ਉਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਏਧਰ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਕਾਵਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਹਦੇ ਮਨ ਦੀ ਤਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਲੈ ਲਏ ਤੇ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤੇ।

ਜਦ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਆਹ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ, ਠੀਕ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਗਾਤਰੇ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਜਿਗ੍ਹਾ ਕਲਗੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਬੇਅੰਤ ਕੀਮਤੀ ਮਾਲਾ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਹੈ, ਸਸ਼ਤਰਧਾਰੀ ਨੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ, ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ! ਪਛਾਣ ਲਈਂ ਰੂਪ ਬਦਲਿਆ ਹੋਏਗਾ। ਫੇਰ ਵੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਉਹ ਰੂਪ ਤਾਂ ਦਿਖਾ ਦਿਓ ਜਿਹੜੇ ਰੂਪ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਰੂਪ ਤੇਰਾ, ਓਹ ਵੀ ਰੂਪ ਤੇਰਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਫੇਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਰਮ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਂਈ! ਸਾਡਾ ਦੁੱਧ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਲਿਆ ਦੁੱਧ ਪੀਏ ਅਸੀਂ।

ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਬੇਸੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਾਬ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਿਆ, ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ -

ਪਿਆ ਰਿਹਾ ਤੇ ਨਾਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੁੱਧ ਚੋ ਲਓ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੋਇਆ। ਲੈ ਸਾਂਈ! ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਦੇ। ਤਾਂਕਿ ਤੇਰੀ ਅਮਾਨਤ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਦੁੱਧ ਪੀ ਲਿਆ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਮਸ਼ਕਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ

ਲਿਪਟ ਗਿਆ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੀ ਨਮਸ਼ਕਾਰ, ਮੇਰੀ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਨਣਵਾਲੇ ਓ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਚਿਦਾਨੰਦ, ਪ੍ਰਿਅ ਰੂਪ ਤੁਹਾਡਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ, ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਨਰਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਹ ਤਨ ਧਾਰੇ ਨੇ, ਜਾਮਾ ਬਦਲ ਰਹੇ ਓ। ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਈ, ਆਪ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿਓ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ।

ਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਗੱਲ ਕਹਿਓ। ਹੋਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪਵੇ, ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਧਾਮ ਨੂੰ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਵਾਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਬਹਿ ਜਾਓ, ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ -

**ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੋਹਿ ॥  
ਏਕ ਸਮੈ ਮੋ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ  
ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੋ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥**

**ਅੰਗ - ੧੨੫੩**

ਜਿਹੜੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਏ। ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ ਨੇ।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕੌਤਕ ਵਰਤਿਆ। ਇਸ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾ ਦਿਓ ਤੇ ਸੁੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਏਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਕਬਰ ਪੁੱਟੋ ਭਾਈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਫਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬੜੇ ਵਚ ਦਿੱਤੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਇੱਥੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣਗੇ ਏਸ ਸਾਂਈ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜਿਹਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੰਘਾਏ ਨੇ। ਉਹਦਾ ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਹੋਏਗੀ। ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਚ ਦਿੱਤੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਹੈ ਮਨ ਵਿੱਚ। ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ -

**ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੀਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥**

**ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮੁਲੇ ॥**

**ਅੰਗ - ੩੮੪**

ਪਰ ਘਾਟ ਕਾਹਦੀ ਪੈ ਗਈ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ। ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀਆਂ, ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ। ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ। ਸਦਾ ਹੀ ਟੁੱਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕੋਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਜੁੜ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਫੇਰ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਜੁੜ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਫੇਰ ਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਲੋਚਾ 'ਚ ਲੱਗਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ, ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਡਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਹੋਵੇ। ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਈ ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬੋਲੋ।

(-----o-----)

# ਗੁਰਮਤਿ ਚਾਨਣ

ਭਾਈ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ 'ਬੀਰ'

## ਬਖਸ਼ਿਸ਼

ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ, ਸਰਬ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹੈ, ਨਿਰਭੈ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਹੈ, ਉਥੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਹੈ, ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਵੀ ਹੈ।

**ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਹਰਿ ਬਿਰਦੁ ਤੁਮਾਰਾ ਰਾਮ ॥**

ਅੰਗ - ੫੪੬

**ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਰਿਆ ॥**

**ਹਮਰਾ ਗੁਣੁ ਅਵਗੁਣੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥**

ਅੰਗ - ੬੨੨

**ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ਸਭਨਾ ਦੇਇ ਅਧਾਰੀ ॥**

ਅੰਗ - ੭੧੩

ਐਪਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ 'ਬਖਸ਼ਣ' ਵਾਲੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕੀ ਗਲਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾਵੇ ਤਦ ਹੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਔਗੁਣ ਛੱਡਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਰੋਜ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਚਲੇ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ, ਕਸੂਰ ਬਖਸ਼ਵਾ ਆਵੇ। ਐਸਾ ਪੁਰਸ਼ ਔਗੁਣਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਦਾ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਵੇਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਿਆਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਓਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਗਿਆਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਉਤਰ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਚੋਖੀ ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਏਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਐਸੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਭਰ ਜੋੜੇ ਝਾੜ ਝਾੜ ਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਅੱਗੇ ਨੱਕ ਰਗੜ ਰਗੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਆਤਮਕ ਤਬਦੀਲੀ ਜਾਂ ਅਰਜ਼ੀ ਹੁਲਾਰਾ ਨਾ ਵੇਖਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭੁੱਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਨਾਵਾਕਫੀ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ -

**ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕੀ ਜਾਨਤ (ਚੌਪਈ ਪਾ. ੧੦)**

ਉਹ ਸਭ ਦੀਆਂ ਨੀਯਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਔਗੁਣਾਂ, ਪਾਪਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਘ੍ਰਿਣਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਲਈ ਔਗੁਣਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਦਾ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜੇ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ -

**ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੇ ਅਭੁਲੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥**

ਅੰਗ - ੬੧

ਦੁਰਸਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਣ ਦੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ

ਸਕੇਗੀ।

ਰੱਬੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਖਸ਼ਿਆ ਕੇਵਲ ਉਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਇਨਸਾਨੀ ਤਾਕਤ ਆਪਣੇ ਨਫਸ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਿੱਚ ਤੇ ਆਪਣੇ ਔਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ 'ਕਾਇਰਾਂ' ਜਾਂ 'ਹਾਰ ਮੰਨੇ ਹੋਏ' ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੁਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉੱਥੇ ਉਸੇ ਦੀ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਲਹੂ ਦਾ ਆਖਰੀ ਕਤਰਾ ਡੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਖੀਰੀ ਜਿੱਤ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਜਦ ਵੀ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਔਗੁਣਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੀਏ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਔਗੁਣ ਫੇਰ ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਗਰ ਔਗੁਣ ਫੇਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਨਫੀ ਤੇ ਜਮ੍ਹਾ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਮਿਲਣ ਉਤੇ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖਸ਼ਵਾ ਕੇ ਮੁੜ ਭੁੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਅਸੀਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

**ਪਿਛਲੇ ਅਉਗੁਣ ਬਖਸਿ ਲਏ ਪੁਭੁ ਆਗੈ ਮਾਰਗਿ ਪਾਵੈ ॥**

ਅੰਗ - ੬੨੪

ਉਹ ਵੀ ਤਦ ਹੀ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦ ਅੱਗੇ ਲਈ ਔਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਚੱਲਣ ਲਗ ਪੈਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਉਸੇ ਔਸਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਔਸਤ ਨਾਲ ਉਹ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਔਗੁਣ ਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਵਣ। ਜਿਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈ ਉਥੇ ਉਹ ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਜਾਂ ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਇਨਸਾਫ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵੇਲੇ ਵੀ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਅਸੂਲ ਇਨਸਾਫ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਇਨਸਾਫ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਜੇ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਦੇਣੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਘੱਟ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਨਾ ਸੁਧਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਔਗੁਣ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਤੰਗ ਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਇਕ ਸੰਭਵ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਦਾ ਘਰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਵੀ। ਰੱਬੀ ਇਨਸਾਫ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਜਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਗਰ ਉਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਸੌਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਰੜੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮਾੜੇ

ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਾੜਾ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਚੰਗਾ - ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਜਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਏਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਬਿਉਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਡੂੰਘੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨਾ ਦਿਸੇਗਾ। ਜਦ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ ਸੁਖ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ ਦੁਖ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਰੱਖੀ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਵਲ ਲਿਆਉਂਦੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਉੱਕਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸੁਧਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਕੁਝ ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆ ਜਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਲੰਬੇ ਗੇੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਦੀ ਤੇ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਤਰਾਂ ਤੱਕ ਉਡੀਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਹ ਕਰਮ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ, ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਵਲ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਜਾਇਆ ਜਾਂ ਖਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਰਹਿ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਬੇਮਲੂਮੇ ਤਰੀਕੇ ਵਿਚ ਭੁਗਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬੜੀ ਵਿਚਾਰ ਭਰੀ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ ਇਕ ਰਾਜਾ ਡਾਹਵੇ, ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਭਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਆਇਆ ਕਿ ਜੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਪ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੇ। ਜਦ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਰਾਗੀ ਇਹ ਗੁਰਵਾਕ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ -

**ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰ॥ ਅੰਗ - ੯੩੭**

ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਕਤ ਗੁਰਵਾਕ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਠਠੰਬਰ ਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੇ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਜਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਭੁਗਤਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਏਥੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਸੀ? ਏਥੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਸਬੰਧੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲੈਣ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਏਥੇ ਵੀ ਉਹੋ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਮਿਟ ਸਕਦੇ, ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪਲ ਭੋਗਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਜਾਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਤਨੀ ਦੂਰੋਂ ਆਏ ਹੋ, ਏਥੋਂ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਪਰਤਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਾ ਕੁਝ ਚਿਰ ਠਹਿਰਣ ਲਈ ਮੰਨ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਾ ਰੋਜ਼ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਡਾਹਵੀ ਨਿਰਾਸਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵੀ ਮੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਸੈਰ ਕਰਨ ਲੈ ਗਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਆਇਆ ਜਿਸਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਚੰਡਾਲ ਦੀ ਚਿਤਾ ਜਲ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਚਿਤਾ ਦੇ ਕੋਲ ਕੁਛ ਚੰਡਾਲ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪੁਰਸ਼ ਬੱਚੇ ਬੈਠੇ ਰੇ ਰਹੇ ਸੀ। ਰਾਜੇ

ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਉਸਦੇ ਦਵਾਲੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਆਖਣ ਲੱਗੇ ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਖਣ ਲੱਗੀ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਜਿਉਂ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕੱਲ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਤਕ ਤਕ ਕੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੰਡਾਲਾਂ ਦੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਉਤੇ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਅਮਕੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਉਥੋਂ ਖਲਾਸੀ ਤਾਂ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਖੋੜੀ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ, ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਡਾਲਾਂ ਪਾਸੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਛੁਡਾ ਲਿਆਏ ਹੋ ਪਰ ਆਖਦੇ ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਸੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਰਾਤ ਸੁਫਨੇ ਵਿੱਚ ਭੰਗੀ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਲੀਤਾ, ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਭੰਗਣ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਇਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਈ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਅਖੀਰ ਮੈਂ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਸਾਕ ਮੇਰੇ ਮਰਨ ਉਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾੜ ਗਏ। ਜਦ ਮੇਰੇ ਸੁਫਨੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਾ ਸੇਕ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਪਰਤੀਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਭੰਗੀ ਦਾ ਜਨਮ ਮੈਂ ਸੁਫਨੇ ਵਿੱਚ ਬੀਤਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਦ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹੀ ਭਾਸਦਾ ਕਿ ਰਾਤ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਘੇਰਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਭ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿਲੋਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਸੁਫਨੇ ਵਿੱਚ ਬਤੀਤ ਹੋਏ ਭੰਗੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹਨ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਅਵੱਸ਼ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਕਿਸੇ ਬੇ-ਮਾਲੂਮ ਤਰੀਕੇ ਵਿਚ ਭੁਗਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਔਗੁਣਾਂ ਜਾਂ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਭੰਗੀ ਦਾ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸੱਚੀ ਘਿਰਣਾ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਤੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾਤ ਦਾ ਸਦਕਾ ਤੇਰਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਲੰਬਾ ਭੰਗੀ ਦਾ ਜਨਮ ਕੇਵਲ ਸੁਫਨੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈਂ, ਜਾਹ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਰਹੀਂ ਤਾਂਕਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਅਸੂਲ ਤੈਨੂੰ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦਾ ਰਹੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਗਲੀ ਜਿੰਦਗੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲੀ ਬਤੀਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ।

**ਪਿਛਲੇ ਅਉਗੁਣ ਬਖਸਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭੂ ਆਗੈ ਮਾਰਗਿ ਪਾਵੈ॥**

**ਅੰਗ - ੯੩੪**

## ਇਖਲਾਕ (ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ) ਅਤੇ ਧਰਮ

ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡੇ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆਏ ਕਈ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਕਰਮ ਨਿਰਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਇਖਲਾਕ ਉਚਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਸਤੀ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਣ ਦੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸੱਜਣ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਤੌਰ ਤੇ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਚੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਇਖਲਾਕ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਉਂ ਰੱਬ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਖਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ?

ਨਿਰਮਲ ਕਰਮਾਂ ਜਾਂ ਉਚੇ ਇਖਲਾਕ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਕਰਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ, ਵਲੀਆਂ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ, ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਣਾ, ਆਪਣੇ ਹਮਸਾਏ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰਨਾ, ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਉਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਬੁਰੇ ਨਾਲ ਭਲਾਈ ਕਰਨੀ, ਬਦਲਾ ਨਾ ਲੈਣਾ ਸਗੋਂ ਬਖਸ਼ ਦੇਣਾ, ਵੇਖ ਕੇ ਅਣਡਿੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਉਚੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਇਖਲਾਕ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਜਾਂ ਆਤਮਦਰਸ਼ੀ ਮਹਾਤਮਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਸਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਸਭ ਜੀਆਂ-ਜੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਰਮ-ਆਤਮਾ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਸੀ। ਜਦ ਸਭ ਅੰਦਰ ਇੱਕੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਦੂਸਰੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਧੋਖਾ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਕਰੇ, ਜਦ ਸਭ ਜੀਆਂ ਜੰਤ ਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਦੂਸਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਿਉਂ ਚੁਰਾਵੇ, ਕਿਉਂ ਖੋਹਵੇ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮਾਂ ਜਾਂ ਉਚੇ ਇਖਲਾਕ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਜੂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹਸਤੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਉਹ ਕਿਉਂ ਆਪਣੇ ਹਮਸਾਏ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਪਿਆਰ ਕਰੇ? ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਧੋਖਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਅਮੀਰ ਬਣੇ? ਉਹ ਕਿਉਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਵੇ? ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਪਣਾ ਰੁਪਿਆ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਵਾਸਤੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੇ? ਜੇਕਰ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਆਪ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਇਨਸਾਨੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ - ਦਯਾ, ਦਾਨ, ਕੁਰਬਾਨੀ, ਸੇਵਾ, ਉਪਕਾਰ ਸਭ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਰੱਬ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਤੇ ਰੱਬੀ ਇਲਮ ਦਾ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਜਾਂ ਇਖਲਾਕ ਨਾਲ ਬੜਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਕ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ ਦੂਸਰਾ ਇਮਾਰਤ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਅਤੇ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਬੇ-ਰਹਿਮ ਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਐਸੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਉੱਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੇ-

ਅਸਰ ਹਨ। ਅਗਰ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਸਚਾਈ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਤਨੇ ਨੇਕ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਹੋਏ ਜਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਕੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਉਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਧਰਮ ਦੀ ਉਚ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ, ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਖਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨੀਵੀਂ ਫਿਤਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਕੇ ਸਨ। ਅਗਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਆੜ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨੀਵੀਂ ਫਿਤਰਤ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਮਰਵਾਇਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਗੋਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਨੀਵੀਂ ਫਿਤਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਨਵੇਂ ਬਹਾਨੇ ਲੱਭ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕਰਨੇ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਫਿਤਰਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਤੇ ਕਮੀਨੀ ਹੈ। ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਨੀਵੀਂ ਫਿਤਰਤ ਨੂੰ ਮਨ ਆਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੋਂ ਰੋਕਦੀ ਤੇ ਨੇਕੀ, ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਭਾਰਦੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਨਾ ਰਹੇ, ਧਰਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਵਾਸਤੇ ਨੇਕੀ ਤਿਆਗ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਬੋਲੋੜੀਆਂ ਤੇ ਬੇਮਤਲਬੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੱਬ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਜਾਂ ਇਖਲਾਕ ਬੜੀ ਨੀਵੀਂ ਸਤਾ ਤੇ ਉਤਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਨਸਾਨ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਜਿਹੜੇ ਮਿੱਤਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਜਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਖਲਾਕ ਜਾਂ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਉਚੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੱਖਣ ਕੱਢ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਖਾਲਸ ਮੱਖਣ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਹਸਤੀ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਸਾਇੰਸ (ਧਰਮ) ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰੋਲ ਤੇ ਬੇਗਰਜ਼ ਨੇਕੀ ਤੇ ਇਖਲਾਕ ਦਾ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਰੱਬ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਨੇਕੀ ਅਤੇ ਇਖਲਾਕ ਲਈ ਥੰਮ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਬਗੈਰ ਨੇਕੀ ਜਾਂ ਇਖਲਾਕ ਉਚੀ ਸਤਹ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।

ਹੇਠਲੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਸਾਡੇ ਉਪਰਲੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਇਕ ਐਸਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਕੁਝ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸਾਇੰਸ (ਧਰਮ) ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਜਾਂ ਉਹ ਰੱਬ ਤੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਉਹ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਜਾਂ ਇਖਲਾਕ ਦਾ ਹਾਮੀ ਏ ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਜਾਂ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕੇਵਲ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਨੇ

ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਮਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਮਾਰੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਇਖਲਾਕ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਮਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਧਰਵਾਸ ਹੋਵੇ ਕਿ ਫੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਇਖਲਾਕ ਜ਼ਰੂਰ ਥਿੜਕ ਜਾਵੇਗਾ। ਐਪਰ ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਮਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਤਸੱਲੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਮਾਰ ਲੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਇਖਲਾਕ ਦਾ ਗਿਰ ਜਾਣਾ ਯਕੀਨੀ ਹੈ। ਸੋ ਵਿਸ਼ਵੇ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਸਹਾਰਨੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸੱਚ ਬੋਲਿਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਸਹਾਰਨੀ ਪਸੰਦ ਕਰੇ ਪਰ ਜੇ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਿਆਂ ਵਧੇਰੇ ਤਕਲੀਫ਼ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਪੀੜ ਸਹਾਰਨੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਸੋ ਵਿਸ਼ਵੇ ਐਸਾ ਆਦਮੀ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟ ਤੋਂ ਬਚੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਕਥਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਇਖਲਾਕ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲਾਹੌਦ ਜਾਂ ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਤੇ ਨਾਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਡਿੱਗ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਆਤਮਕ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਇਖਲਾਕ ਲਾਹੌਦ ਦਰਜੇ ਤੇ ਖੇਡਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਕਾਤਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਇਖਲਾਕ ਨੇ 'ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਲਾਜ' ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਆਪ ਨੇ ਦਾਰਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰ ਕੇ, ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਦਿਲਾਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖਤ ਆਪ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ, ਅਗਰ ਆਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਦੇ ਕੇ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਆਪ ਬੈਠ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਬਣ ਸਕਦੇ ਸੀ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਥਾਪ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਆਪ ਦਾ ਇਖਲਾਕ ਕਿਉਂਕਿ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਉਤੇ ਵੀ ਨਾ ਡੋਲਿਆ। ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਆਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਰੋੜਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਨਿਤ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਮੁੜ ਲੀਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਰਚੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਐਸੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਆਪਣੇ ਇਖਲਾਕ, ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਰਾ ਸਕਦੀ। ਏਸੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਵਾਣ ਵੇਲੇ ਕਾਤਲ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਆਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬੰਦ ਬੰਦ ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਮੇਰੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਪੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ, ਤੇਰੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਲਿਆਵੇਗਾ। ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਪੋਟਿਆਂ ਤੋਂ ਕੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਤਾਂਕਿ ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਦਾ

ਇਮਾਨਦਾਰ ਨੌਕਰ ਅਖਵਾ ਸਕੇਂ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਖਲਾਕ ਦਾ ਇਹ ਅਰਸ਼ ਜਿੱਡਾ ਉਚਾ ਦਰਜਾ ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਤ ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਸਰੀਰ ਉਪਜਦੇ ਅਤੇ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੌਤ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਅਗਰ ਕੋਈ ਮਿੱਤਰ ਰੱਬ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਗਿਆਨ (ਧਰਮ) ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਇਖਲਾਕ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇ ਐਸਾ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਜੇ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਧੀ ਗਰੀਬ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਾਕੀ ਦੀ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸਦਾ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗਰੀਬ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਆਤਮਾ ਦਿਸ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅੱਧੀ ਜਾਇਦਾਦ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਕੋਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇਗਾ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਦੇਖ ਕੇ ਉਤਨਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਓਹੋ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਹੋ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ।

ਐਸਾ ਉਚ ਦਰਜੇ ਦਾ ਇਖਲਾਕ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਆਦਮੀ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹੇ, ਕੇਵਲ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਉਤੇ ਉਸਰ ਕੇ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣਾ ਇਖਲਾਕ ਸਦਾ ਹਦਬੰਦੀ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ, ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਦਿਵਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਰੁਖਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਜਾਂ ਉਚ ਇਖਲਾਕ ਅਤੇ ਰੱਬ ਜਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਸਾਇੰਸ (ਧਰਮ) ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਬੜਾ ਸਬੰਧ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੁਭ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤਾਂ ਕੀ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਜਾਂ ਉਚਾ ਇਖਲਾਕ ਉਸ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲ ਲਿਆਂਦਾ, ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਉਪਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਭ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਦਾ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਭ ਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੱਬ ਵਲ ਮੋੜਨ, ਤੇ -

**ਕਰਮ ਕਰਤੂਤਿ ਬੋਲਿ ਬਿਸਥਾਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਫਲੁ ਹੁਆ॥**

**ਅੰਗ - ੩੫੧**

ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਲ ਲਿਜਾਣ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੁਭ ਕਰਮ ਨਾਮੀ ਵੇਲ ਦਾ ਅਸਲ ਫਲ ਹੈ।

(-----o-----)

# ਬੀਬੀ ਸੁਖੜ ਬਾਈ

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

## ੧੯. ਏਕਾਂਤ

'ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਬਹੁ ਮਾਹਿ ਇਕੇਲਾ' ਦੀ ਸਦਾ ਏਕਾਂਤ ਵਾਲੇ, ਸੇ ਇਕਾਂਤੀ ਜਿਸੁ ਰਿਦਾ ਬਾਇ' ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਵਾਲੇ ਸਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਜ ਬਾਹਰਲੀ ਏਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਸੂਰਜ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਪੱਛੋਂ ਦੇ ਗਗਨਾਂ ਉਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਿਯਾਨੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਝਾਲ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਚਮਕਾਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਰੱਬ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਲਾਲ ਦੇ ਚੇਤੇ ਆ ਰਹੇ ਤੇ ਸੁਰਤਾਂ ਖਿੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਪਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਹ ਸਖਾਵਤ ਦੇਖ ਕੇ ਚਾਉ ਉਪਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੁਮ ਤੁਬੁਕ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੈਂ ਐਤਨਾ ਸੋਨਾ ਦਾਨ ਕਰ ਕੇ ਸੂਰਜ ਕਿਤੇ ਦੀਵਾਲੀਆ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਨੈਣ ਬੰਦ ਹਨ, ਨੈਣ-ਪਰਦਿਆਂ ਉਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਝਾਲ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਜਾਗਦੀ ਜੋਤ ਦਾ ਨੂਰ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਬੈਠੇ ਹਨ ਰੰਗ ਰੱਤੇ ਤੇ ਰਸ ਮੱਤੇ। ਪਾਸਵਾਰ ਨਦੀ ਵਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਡਾਢਾ ਟੇਢੀਆਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਨਾਚ ਜਲ ਤਰੰਗਾਂ ਦੇ ਉਤੇ, ਝਿਲਮਿਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਚੁਪ ਚਾਪ ਵਹਿ ਰਹੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸੀਨਿਆਂ ਉਤੇ। ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਤੇ ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ ਰਿਵੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਦੀ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਰੋਂ, ਉਤਰ ਪੱਛੋਂ ਵੱਲੋਂ, ਠੰਢੇ ਠੰਡੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ। ਕੁਛ ਖਾਲਸੇ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ, ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਆ ਗਏ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ, ਨਾਲ ਦੋ ਚਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਰ ਬੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਬੀ ਪੈ ਗਈ ਪੱਛਮੀ ਸੁਨਿਹਰੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਜੋ ਨੀਲੇ ਅਸਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗ ਲਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਵਿ-ਮਨ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਆਯਾ ਤੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਜਲਾਲ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਉਛਲ ਪਿਆ। ਕੁਛ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਧਰਤੀ ਅਰ ਅਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਝਿਮਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਤਰਦਾ ਉਤਰਦਾ ਸੂਰਜ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਖੁਲ੍ਹ ਆਈਆਂ ਪਾਵਨ ਝਿਮਣੀਆਂ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਨੈਣ ਸੂਰਜਾਂ ਦੀਆਂ ਤੇ ਨਿਉ ਗਏ ਨੈਣ ਕਮਲ ਕਵੀ ਰਾਜ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਆਂ ਦੇ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਨਮੋ ਸੂਰਜ ਸੂਰਜੇ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੱਕਿਆ, ਤੇ ਆਖਿਆ, ਆਓ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਆ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਕਾਵਯ ਤੇ ਬਾਤ ਚੀਤ ਛਿੜੀ ਤੇ ਫੇਰ ਸੁਖੜ ਬਾਈ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੇ ਰਸੀਏ ਮਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਮਤਿ ਵਾਲੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਜੀਓ! ਮੈਂ ਗਿਆ ਸਾਂ ਮਿਲਣ ਤੇ ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਬੀ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਸੱਭੇ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੱਸੇ ਤੇ ਬੋਲੇ, ਭਾਵ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆਂ ਜੀਵਨ ਰੋਂ ਦੀਆਂ। ਗਿਆਨ ਭਗਤੀ, ਪ੍ਰੇਮ, ਕਾਵਯ, ਆਚਣ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗਮ ਅੰਦਰ, ਅਰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਸੰਗਮ ਦੀ ਦੀਪਤੀ।

ਨੰਦ ਲਾਲ - ਸਾਹਿਬ ਜੀਓ! ਕਿਤਨੀ ਬਹਾਦਰੀ ਹੈ, ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਉਮਰ, ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਉਛਾਲ ਵਿਚ,

ਅਨੇਕਾਂ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜਾ ਇਕੱਠ, ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਉਛਾਲ ਵਿਚ, ਅਨੇਕਾਂ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਰੂਪ ਧਨ ਦੇ ਯਾਚਕਾਂ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਤੇ ਸੱਚਿਆਂ ਰਹਿ ਕੇ ਉਮਰਾ ਬਿਤਾਉਣੀ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਪਾ ਜਾਣੀ, ਧਾਰਮਕ ਪਰਤਾਵੇ ਕਰ ਲੈਣੇ। ਕਮਾਲ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ - ਸਾਈ ਦਾ ਸਿਰ ਹੱਥ।

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਸੁਖੜ ਬਾਈ ਚੋਖੇ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰ ਸਖੀ ਸਣੇ ਆ ਗਈ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਧਰਿਆ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਾਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਨੂੰ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਸਹਲਾਇਆ ਤਾਂ ਬਾਈ ਇਕ ਸੁਖ ਨੀਂਦ ਵਰਗੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੁੰਮ ਜਿਹੀ ਹੋ ਕੇ ਖਿੜ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਉਸੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸੀਸ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਅਦਬ ਨਾਲ ਬੈਠ ਗਈ ਤੇ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ -

ਤੂੰਈਂ ਤੂੰਈ, ਧੰਨ ਤੂੰ; ਧੰਨ ਤੂੰ।

ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਧੁਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ -

**ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ ॥**

**ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਤੋਹੀ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ**

**॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥**

**ਪੁਰਪ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ ॥**

**ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੇ ਨਿਰੰਤਰਿ ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥**

**ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਈ ॥**

**ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ ॥**

ਅੰਗ - ੬੮੪

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਨੈਣ ਮੀਟ ਲਏ। ਬਾਈ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਇਕ ਇਕ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਵਾਂਙੂ ਪੀ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਘਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਭਾਵ, ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਅਨਭਉ ਵਿੱਚ ਸੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ। ਮਗਨ ਹੋ ਗਈ ਬਾਈ। ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਨੈਣ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਕ ਜਲਾਲੀ ਰੰਗ ਤੇ ਭਰਵੀ ਸੱਦ ਵਿੱਚ ਬੋਲੇ -

ਸੁਖੜੋ! ਤੂੰ ਗਯਾਨ ਪਾ ਲਿਆ, ਤੂੰ ਭਗਤੀ ਪਾ ਲਈ। ਤੈਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਓਸ ਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਰੇ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਕੇ ਜੋ ਅਲੇਪ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

**ਬਰਨ ਚਿਹਨ ਜਿਹ ਜਾਤ ਨ ਪਾਤਾ॥**

**ਸਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਜਿਹ ਤਾਤ ਨ ਮਾਤਾ॥**

**ਸਭ ਤੇ ਦੂਰ ਸਭਨ ਤੇ ਨੇਰਾ॥**

**ਜਲ ਥਲ ਮਹੀਅਲਿ ਜਾਹਿ ਬਸੇਰਾ॥ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦**

ਇਸਨੂੰ ਤੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਘਟ ਘਟ ਦੇ

ਵਾਸੀ ਨਾਲ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਮਿਲੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਸੁਰਤ ਉਸ ਵਿਚ ਲਾਈ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿੱਥ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦੇਣੀ। ਇਹ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਮਿਲੇ ਰਹਿਣਾ ਸਦਾ ਮਿਲੇ ਰਹਿਣਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸਰੂਪੀ ਰੂਪ 'ਨਾਮ' ਹੈ। ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। 'ਬਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਬਾਚਨ ਪੈਰੈ।' ਜਦੋਂ ਇਹ ਖੋਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰ ਗਈ ਤਾਂ ਗਯਾਨ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੁਇ ਆ ਗਏ। ਗਯਾਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਿਤ ਮਨ ਬਿਰਤੀ, ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਵਿਆਪਕ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਰਹੇ। ਇਹ ਗੱਲ 'ਨਾਮ' ਨਾਲ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੁ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਹੁਣ ਦੋ ਰਸਤੇ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਏਕਾਂਤ ਢੁੰਡ ਕੇ ਮਨ ਜੋੜੀ ਰੱਖ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖ ਕੇ ਦਿਨ ਬਿਤਾ ਲਓ। ਪਰ ਮਨ ਓਥੇ ਬੀ ਤੁੱਪੇਗਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਪਏਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਲਾਓਗੇ ਇਸਨੂੰ ਟਿਕਾਉਣ ਦਾ, ਚਾਹੋ ਕਿਤਨਾ ਬੀ ਥੋੜਾ। ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਬੀ, ਚਾਹੋ ਕਿੰਨਾ ਘਟਾਓ, ਰਹੇਗਾ। ਸੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨੀ ਬਣੀ ਹੀ ਰਹੂ, ਚਾਹੋ ਥੋੜੀ। ਸੁਖੜੇ ਇਹ ਜੀਵਨ ਸਾਡੇ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਦਕਰਖ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਕਰਤਾ ਤੇ ਕਾਦਰ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚਾਹੋ ਅਲੇਪ ਬੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਬੀ ਲੋੜੀਏ ਕਿ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਉਸ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹੀਏ, ਉਸ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅੱਕ੍ਰੈ ਅਵਸਥਾ ਸਮਝੀਏ, ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਹੀਂ ਮਾਨਸਿਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਅਸੀਂ ਬੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਚਲਾਈ ਰੋ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰੀਏ। ਕੰਮ ਕਰੀਏ ਫਿਰ ਅਕ੍ਰੈ ਹੋਈਏ। ਜੇ ਕੁਛ ਕਰੀਏ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰੀਏ। ਹੁਕਮ ਸਮਝ ਕੇ ਕੀਤਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਅਕ੍ਰੈ ਰਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਾਈ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ ਧਿਆਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪਰ ਐਥੇ ਕੁ ਆ ਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਜਣ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਫੇਰ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਹਾਤਮਾ ਮੁੜ ਕੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਵਿੱਚ ਜਾ ਫਸੇ?

ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੇ -

"ਕੇਵਲ ਕਰਮ ਭਰਮ ਸੇ ਚੀਨੋ ਧਰਮ ਕਰਮ ਅਨੁਚਾਰੋ॥  
(ਦਸਮ ਗੁਰ ਬਾਣੀ) ਜੋ ਕਰਮ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕਰਮ ਮਾਤਰ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਭਰਮ ਮਾਤਰ ਹਨ, ਪਰ ਜੋ ਕਰਮ 'ਧਰਮ ਦਾ ਕਰਮ' ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੋ।

**ਸਭ ਕਰਮ ਫੋਕਟ ਜਾਨ॥**

**ਸਭ ਧਰਮ ਨਿਹਫਲ ਮਾਨ॥**

**ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮ ਅਧਾਰ॥**

**ਸਭ ਕਰਮ ਭਰਮ ਵਿਚਾਰ॥ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ੨੦-੨੫)**

ਸੁਣ ਭਾਈ

**ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਸਕਤਿ ਨਹੀ ਪਰਤ ਪਾਨ॥**

**ਬਹੁ ਕਰਤ ਹੋਮ ਅਰ ਜੱਗ ਦਾਨ॥**

**ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮ ਇਕ ਚਿੱਤ ਲੀਨ॥**

**ਫੋਕਟੋ ਸਰਬ ਧਰਮਾ ਬਿਹੀਨ॥**

ਸਾਈ ਨਾਲ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਲੱਗੇ ਰਹਿ ਕੇ (ਭਗਤੀ ਤੇ ਗਯਾਨ ਅਰੁੜ ਹੋ ਕੇ) ਫੇਰ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਪਰ ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਮ

ਕਰਨੇ, ਸਾਡਾ ਮਤਾ ਇਹ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ ਕਰਮ ਕਿਸੇ ਭਰਮ ਵੱਸ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਬਿਰਥਾ ਹਨ, ਸਾਈ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਬੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ। ਸਫਲਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਵੱਸਦਾ ਰਹੇ ਸਰੀਰ ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਰਹੇ। ਕਰਮ ਹੋ ਜਾਏ ਧਰਮ, ਧਰਮ ਹੋ ਜਾਏ ਭਗਤੀ, ਭਗਤੀ ਹੋ ਜਾਏ ਗਯਾਨ, ਗਯਾਨ ਹੋ ਜਾਏ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਫੁੱਟ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲਾ ਚੰਦਰਮਾ।

**ਸੁਖੜਬਾਈ** - ਆਪ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਪੁਰਖ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਂਗ ਵੱਸ ਰਹੇ ਦੀ ਸੁਗੰਧਿ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆਂ ਰਹਿ ਕੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਹੈ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ।

ਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! (ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ) ਏਹ ਸੁਰਮਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਅੰਤਰੀਵ ਰਸ ਵਿੱਚ ਰਸੀਏ ਹੋ ਕੇ ਏਕਾਂਤ ਨੂੰ ਜੀ ਲੋਚੇਗਾ, ਪਰਵਿਰਤੀ ਚਾਹੇ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਵਿਖੇਪ ਦੇਵੇਗੀ ਥੋੜਾ ਚਾਹੇ ਬਹੁਤਾ; ਮਨ ਕੀਕੂੰ ਰਹੇਗਾ ਅੰਦਰ ਉਸ ਰੋ ਵਿੱਚ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਲਿਵ ਕਹਿ ਕੇ, ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਕਿਵੇਂ ਰਹੇਗੀ, ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਡੋਰੀ?

ਸਾਹਿਬ ਜੀ - ਇਹੋ ਹੁਨਰ ਹੈ, ਇਹੋ ਕਾਰੀਗਰੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਸੁਰਮਗਤੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਵਰਯਾਮਤਾ ਹੈ। ਬਾਈ! ਤੋਖਲਾ ਨਾ ਕਰ, ਤੂੰ ਉਸ ਘਰ ਅੱਪੜ ਗਈ ਹੈਂ ਜਿਥੋਂ ਤੇਰੇ ਧਰ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇ ਉਹ ਰੋ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਲਿਵ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੋ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਬਾਹਰ ਬੀ ਦੇਖ। ਐਵੇਂ ਮਨੋ ਕਲਪਤ ਕਿਸੇ ਖਿਆਲ ਮਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ - ਕਰਨੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਚ। ਜਗਤ ਦੁਖ ਵਿਚ ਹੈ। ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਣ ਸਬਲ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨਾ ਬਲ ਹੋ ਸਕੇ ਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣਾ ਸੁਭ ਕਰਮ ਹੈ। ਕਰਮ ਕਰ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੋ ਸੁੱਧ ਹੋਣ। ਕਰਮ ਕਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਲਾ ਹੋਵੇ। ਕਰਮ ਕਰ ਐਸੇ ਸੁੱਚੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਧਕਾਰ ਨਾ ਪਵੇ ਮੁੜ ਕੇ। ਅਕ੍ਰੈ ਹੋ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ। ਅਕ੍ਰੈ ਹੋ ਕਰਮ ਦੀ ਫਲ-ਵਾਸ਼ਨਾ ਤਿਆਗ ਕੇ। ਅਕ੍ਰੈ ਹੋ, ਲੈਣ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਛੱਡ ਕੇ, ਦੇਣ ਹੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਉਮਾਹ ਕੇ। ਕਰਮ ਵਿਚ ਭਰਮ ਨਾ ਵੜਨ ਦੇਹ, ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਮੁਰਦਿਹਾਨ ਨਾ ਪੈਣ ਦੇਹ, ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਅਧਰਮ ਨੂੰ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਹ। ਕਰਮ ਕਰ, ਕਰਮ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੇ ਸਬਲ ਕਰ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰ, ਕਰਮ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਬਣਾ ਕੇ, ਕਰਮ ਕਰ ਕਰਮ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਬਣਾ ਕੇ। ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ, ਧਿਆਨ ਗਠ ਰਿਹਾ ਸੀ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ।

ਬਾਈ ਪਿਛਲੇ ਬਾਰਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਬਰਸ ਜਗਤ ਦੇ ਪਰਤਾਵਿਆਂ ਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਡੀ ਵਾਪਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਜੋ ਕੁਛ ਕਿ ਨਾ - ਤਜਰਬੇ ਵਾਲੇ ਸੁਣ ਕੇ ਕੇਵਲ ਵੀਚਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ, ਸੰਭਾਵਨਾ ਮਾਤਰ ਵਿੱਚ ਤੱਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਦਾਤਾ ਕਿਸ ਕਿਸ ਟਿਕਾਣੇ ਵਦਾਣ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦਾਤਾ ਜੀ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲੀ, ਨਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰਸ ਨਿਭਦੇ ਹਨ ਸਦਾ ਤੇ ਨਾ ਕਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਮੇਰੀ ਰੱਸੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਨਸਕ ਰਸ ਪਠਨ ਪਾਠਨ, ਵੀਚਾਰਨ ਤੇ ਉਮਾਹਨ ਦੇ - ਬੀ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਤਮ ਰਸ ਜਦ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਾਲ ਡਰਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਗਿਆ ਮੇਰੇ ਵਸੀਕਾਰ ਤੋਂ। ਪਰ ਸਰੀਰ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਕਾਲ ਛਿਨ ਛਿਨ ਕਰਕੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸਾਂ ਛਿਨ ਛਿਨ ਉਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਾਠੀ ਪੁਆ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲ ਫੇਰ ਵਿਸਿਮਰਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਾ ਦੇਵੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ। ਚੇਤੇ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਉਹ ਜੋ ਚਿਤਾਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਚਿਰੰਕਾਲ ਜਿਸ ਦੀ ਅਨੁਭਵ ਟੁੱਭੀ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਉਸ ਛਿਨ ਵਿਚ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਾਲ ਦੀ ਤਾਰ ਤੋੜ ਕੇ ਆਪਾ ਅਨੰਤ ਦੀ ਟੁੱਭੀ ਲਾ ਆਯਾ ਸੀ। ਹੈਂ ਜੀਓ ਜੀ, ਜੀਓ.....।

ਸਤਿਗੁਰ ਹੱਸੇ ਤੇ ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲੇ -

**ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹਿ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਯਾਇਓ।  
ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ।**

**ਬੀਬੀ** - ਆਪ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਦੇ ਉਹ ਛਿਨ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਲ ਫਾਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬੀ ਛਿਨ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਕਾਲ ਦੀ ਤਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਅਨੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਉਹ ਛਿਨ ਹੋ ਅਛਿਨ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਉਸ ਅਛਿਨ-ਛਿਨ ਨੂੰ ਅਨੰਤਤਾ ਦੇ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕਾਲ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਸ ਅਨੰਤ ਯਾਦ ਤੇ ਲਿਵ ਵਿਚ ਜੀ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਅਨੰਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। ਇਉਂ ਹੋ ਕੇ, ਇਉਂ ਰਹਿ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਰਮ ਵਿਚ। ਅਸਸ਼ ਜੜ੍ਹਤਾ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਪਰ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਸਬਲਤਾ ਤੇ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਕਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਧਰਮ ਦਾ.....। ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਦਾਤਾ। ਜੋ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਧਰਮ ਵਿਚ ਰਖਿਆ.....ਹਾਂ ਜੀਓ, ਧੰਨ ਤੁਸੀਂ ਹੋ! ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਹੋ ਤੁਸੀਂ! ਕੌਣ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਤੁੱਪ। ਇਕੋ ਹੋ ਤੁਸੀਂ, ਜਲੇ ਥਲੇ, ਗਗਨੇ। ਇਕੋ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇਵਤਾ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ, ਜੀਓ ਇਕੋ....। ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੀ ਬਾਈ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਗਰਜਵੀ ਸੱਦ ਉਠੀ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ -

**ਇਨਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸਨੇ ਹਮ ਹੈ  
ਨਹੀਂ ਮੇ ਸੇ ਗਰੀਬ ਕਰੋਰ ਪਰੇ॥**

**ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦**

ਬਾਈ ਕੰਬੀ, ਥਰ ਥਰ ਕੰਬੀ, ਕ੍ਰੋਰ? ਹੈਂ ਇਕ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ? ਪਰ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤੀ ਗੱਲ ਬੀ ਸੱਚੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਸੱਚ ਹੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਰਗਾ ਇਕੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਕੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਦੋਇ ਸੱਚ ਕੀਕੂੰ ਸੱਚ ਹਨ, ਇਕ ਬੀ ਤੇ ਕ੍ਰੋਰ ਬੀ? ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਾਈ ਨੂੰ ਫਿਰ ਚਮਤਕਾਰ ਵੱਜਾ ਅੰਦਰ, ਉਮਾਹ ਉਠਿਆ, ਆਪਾ ਰੋਕੇ, ਪਰ ਰੁਕੇ ਨਾ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਤੱਕੀ; ਇਧਰ ਉਧਰ ਤੱਕੀ, ਹੁਣ ਸੰਗਤ ਕੁਛ ਹੋਰ ਬੀ ਜੁੜ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬਾਈ ਬੋਲ ਪਈ, ਚੰਗੀ ਸੁਹਣੀ ਭਰਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ; ਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੂੰ ਕਰੋਰ, ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਕ੍ਰੋੜ। ਤੂੰ ਗਗਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਚੰਦਰਮਾ, ਕਰੋੜਾਂ ਜਲ ਭਰੇ ਘੜੇ ਪਏ ਹਨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉਤੇ ਤੂੰ ਹਰ

ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਹੈਂ। ਹਾਂ ਤੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਘੜਿਆ ਵਿੱਚ, ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕਰੋੜਾਂ ਦਿੱਸ ਪਏ। ਦਿੱਸ ਪਏ ਸਾਨੂੰ ਬੀ, ਪਰ ਦਾਤਾ ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ ਤੂੰ, ਗਗਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਤੂੰ। ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ ਇਕੋ ਇਕ ਤੂੰ। ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤੂੰ, ਕਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੂੰ, ਸਾਰੇ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ, ਪਰ ਤੂੰ ਇਕੋ ਦਾਤਾ! ਇਕੋ ਤੂੰ, ਇਕੋ, ਦਾਤਾ ਇਕੋ ਤੂੰ।

**ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨਜ਼ਰ ਤਕਾਰੀ,  
ਮਿੱਠੀ ਝਾਤ ਅਸੀਂ ਵਲ ਪਾਈ,  
ਲਾਟ ਲਗਾਈ, ਜੋਤਿ ਜਗਾਈ,  
ਆ ਵਸਿਆ ਵਿਚ ਤੂੰ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਤੂੰ,  
ਇਕੋ ਦਾਤਾ ਤੂੰ।  
ਆਪਾ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵਸਾਵੇਂ,  
ਆਪੇ ਫਿਰ ਤੂੰ ਝਾਤੀ ਪਾਵੇਂ,  
ਆਪੇ ਦੇਖੋਂ ਤੇ ਨਿਗਸਾਵੇਂ,  
ਸਾਨੂੰ ਆਖੋਂ 'ਤੂੰ' ਪਰ ਤੂੰ ਆਪੇ ਤੂੰ,  
ਇਕੋ ਦਾਤਾ ਤੂੰ।  
ਤੇਰੇ ਜੇਡਾ, ਜੋਰ ਨਾ ਕੋਈ,  
ਫੋਲ ਡਿੱਠੀ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਲੋਈ,  
ਪਾੜ ਕਲੇਜਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰੋਈ!  
ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੂੰ, ਤੇਰੇ ਜਿੱਡਾ ਤੂੰ।  
ਇਕੋ ਦਾਤਾ ਤੂੰ।  
ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਬਾਂਦੀ ਤੇਰੀ  
ਘੁਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇ 'ਮੈਂ' ਏ ਮੇਰੀ  
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਏ ਢੇਰੀ,  
ਇਕੋ ਹੋਵੇਂ ਤੂੰ, ਤੂੰਹੀਓ ਦਾਤਾ ਤੂੰ  
ਇਕੋ ਦਾਤਾ ਤੂੰ।**

## ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਹਿਲੂ

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਕਈ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਜ਼ਬਾਨੀ ਚਲੇ ਆਏ ਹਨ। ਕਈ ਜਿੰਨ੍ਹੀ ਥਾਈਂ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਲ। ਹੁਣ ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਆਏ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਜੀ। ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਬਾਹਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਭੇਖ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਨਿਕਲੇ। ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਇਹ ਹਰੀਦੁਆਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਆ ਨਿਕਲੇ। ਓਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਉਹੋ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਚੌਪ ਲੱਗੀ ਕਿ ਚਲੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰੱਬ ਦੀ ਨੂਰੀ ਸ਼ਮੂ ਜਗਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਗੁਪਾਲ ਜੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਏ। ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਸਾਰਾ ਠਾਠ ਬਾਠ ਰਾਜਸੀ ਦੇਖ ਕੇ ਘਬਰਾ ਗਏ ਕਿ ਏਥੇ ਕੀਕੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਗਵੰਤ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਾਇਆ ਦਾ ਐਤਨਾ ਵਿਗਾਸ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਠਾਠ। ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਮੁੜ ਜਾਣਾ ਇਹ ਕੀ ਦਾਨਾਈ ਹੈ।



ਮੁੜਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰ ਚੱਲੋ। ਸੋ ਆਪਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਗਏ। ਸਾਹਿਬ ਓਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਉੱਦਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੋਪਾਲ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕਦੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਲੈਣ ਤੇ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਤੋਂ ਫੜ ਲੈਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝ ਲਵਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਇਹ ਮਾਯਾਧਾਰੀ ਜੋਧਾ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਬੀ ਇਹੋ ਕਰਨਗੇ। ਸੋ ਜਦ ਭੀੜ ਭੜੱਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਈ ਇਸ ਉਤੇ। ਆਪ ਤੱਕੇ ਘੁਰ ਕੇ ਤੇ ਤੱਕਦੇ ਰਹੇ। ਫੇਰ ਬੋਲੇ, ਓ ਬੈਰਾਗੜੇ! ਆ ਗਿਆ ਹੈਂ, ਘੁੰਮ ਘੁੰਮ ਕੇ, ਭਰਮ ਭਰਮ ਕੇ? ਆਓ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਪਕੜਾ ਦਿਓ। ਜਾਂ ਗੋਪਾਲ ਜੀ ਅੱਗੇ ਹੋਏ ਤੇ ਪਰਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਕੇ ਨੱਪਿਆਂ ਤਾਂ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਝਰਨ ਝਰਨ ਹੋਈ, ਲੂੰ ਕੰਡੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਚਿੱਤ ਕਿਸੇ ਵਿਸਮਾਦ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਗੁੰਮ ਗਿਆ। ਸੁੱਧ ਆਈ ਤਾਂ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਉਸੇ ਰੋ ਵਿੱਚ ਵਾਕ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਤੁਲਹਾ, ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਬੇੜੀ, ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਜਗਾਜ਼, ਹਮਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਸਿੰਧੂ ਤਾਰਨੇ ਕੇ ਪੁਲ ਹੈਂ। ਫੇਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੈਰਾਗੀ ਦੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਰਾਮ ਜੰਗਾ ਧਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਤ ਗੋਪਾਲ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਰਾਮ ਜੰਗੇ ਦੇ ਧਰਦੇ ਸਾਰ ਮੈਨੂੰ ਮਾਯਾ ਪਟਲ ਟੁੱਟਦਾ ਤੇ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਦਿੱਸ ਪਿਆ। ਸੋ ਸੰਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਲੈ ਟੁਰੇ, ਜੁੱਧ ਜਿੱਤ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਿਤਨਾ ਕਾਲ ਅਨੰਦਪੁਰ ਰਹੇ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਲਾਭ ਲੈ ਕੇ ਪੂਰਨ ਪਦ ਨੂੰ ਅੱਪੜੇ। ਫੇਰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੱਛੇ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਲ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ। ਤਦੋਂ ਆਪ ਲਹਿੰਦੇ

ਵਿਚ ਕੋਟ ਈਸੇ ਆ ਰਹੇ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਪਾਲ ਜੀ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਵਰਤੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਖੜਬਾਈ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਉਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦਾ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ।

ਲਿਖਤੀ ਪਾਸੇ ਵਲ ਟੋਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ 'ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਤ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੱਡਣਸ਼ਾਹੀ ਸੰਤ ਭਾਈ ਸਹਾਈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਸਰਵਾਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਆਪ ਸੁਣਿਆ ਸੀ।

ਸੁਖੜਬਾਈ ਜੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਏ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋ ਗਏ ਸੇ, ਤੇ ਆਪ ਚੰਗੇ ਕਵੀ ਬੀ ਸੇ। ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਚੋਖੀ ਹੈਸੀ, ਹੇਠਾਂ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਇਕ ਛੰਦ ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ-

**ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੁਮਤਿ ਖੇਲਹਿਗੀ ਹੋਰੀ।**

**ਭਰਮ ਅੰਬੀਰ ਉਡਾਇ ਦੀਓ ਹੈ ਦੈਤ ਨ ਭਾਸੈ ਭੋਰੀ।**

**ਗਿਆਨ ਗੁਲਾਬ ਅਤਰ ਗਠ ਖੋਲੀ ਬੋਧ ਭੂਲ ਭਰ ਝੋਲੀ।**

**ਸਮਾਤ ਬਿਬੇਕ ਬਸਿਓ ਰਿਦੁ ਭੀਤਰ ਪੁਨ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਭਈ ਘੋਰੀ।**

**ਸੁਖੜੋ ਬਾਈ ਅਚਲ ਬ੍ਰਿਤ ਪਾਈ ਆਧ ਬਿਆਧ ਗਈ ਫੋਰੀ।**

ਜੇ ਇਧਰ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਤੇ ਓਧਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਖੋਜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਯਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਹੱਥ ਆ ਜਾਵੇ ਯਾ ਆਪ ਦੇ ਹੋਰ ਹਾਲ ਬੀ ਮਿਲ ਸਕਣ।

- ਸਮਾਪਤ -

#### (ਪੰਨਾ 5 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗ ਆਪਣੇ ਪੱਕੇ ਘਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸੁਹਾਗਾ ਪਾ ਕੇ ਸੋਨਾ ਢਲਦਾ ਹੈ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਾਲਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਡਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਖੂਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਅਕਲ, ਹੋਸ਼ ਗੁੰਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਡਰ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਨਾ ਕੁਝ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅੰਸ਼ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਡਰ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਕੇਵਲ ਕੰਬਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ system ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਟਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੋਲ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, ਅਕਲ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਝਟਕਾ

ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੰਦੋਸ਼ੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਹੱਲਾ ਐਨਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਤਹੱਸ-ਨਹੱਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੇ-ਮਰਿਆਦਗੀ ਵਿਚ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ, ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿਣਾ, ਦੋਸ਼ ਕੱਢਣੇ, ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਈਰਖਾਲੂ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਤਿਉੜੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਚੇਹਰਾ ਡਰਾਉਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕਰੂਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿੱਕੋ ਬੋਲ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰੋਗ ਦੀ ਭੜਾਸ ਕੱਢਣ ਲਈ ਉਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਰਨ ਹੀ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਸੋ

ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਸਾਨੂੰ ਅਵਸਥਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੋ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕਾਰਨ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਦੱਸਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸਪਸ਼ਟ ਦਸਦਾ ਹੈ-

**ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ॥**

ਪੰਨਾ - 135

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਅਨੁਭਵ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਨਿਰੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ ਅਤੇ ਅਮਿਤੋਜ (ਨਾ ਮਿਣੀ ਨਾ ਤੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ) ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਵਲ ਨੂੰ ਰੁਖ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚੋਂ ਰਸ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਿੰਦੀ ਧਾਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੋਚਣ ਸ਼ਕਤੀ, ਸਹਿਨ ਸ਼ਕਤੀ ਐਨੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਡਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਚਿੰਤਾ, ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ, ਪੰਜ ਚੋਰ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ; ਪੰਜੇ ਵਿਸ਼ੇ - ਸਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ; ਚਾਰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਅਗਨੀਆਂ - ਹੰਸ, ਹੇਤ, ਕੋਪ, ਲੋਭ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਚ ਬੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜਾਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਅਮੁੱਕ ਭੰਡਾਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੈਲ ਜੋ ਅਜਕੱਲ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ 14 ਖਰਬ, 15 ਅਰਬ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਇਕ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਉਮਾਹ ਭਰੀ ਸੋਚਣੀ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਉਠਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਮਿੱਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹਨ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਹਿਨ- ਯੋਗ ਐਨਰਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ, ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਿੰਜਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਰੀਰਕ ਸੈਲ ਫਿਊਜ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟਹਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਰੋਗ ਮਿਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਰੂ ਵਰਤ ਲਵੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਰੋਗ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ

ਸੋ ਇਹ ਅਉਖਧ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਾਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕਣ- ਕਣ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਆਖ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਦੀ ਯਾਦ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਟਿਕ

ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕੁਲ ਰੋਗ ਬਿਨਾਂ ਦਵਾਈ ਖਾਧਿਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਰੋ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਰੁਮਕ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਵਲੋਂ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆਂ ਜਾਂ ਮੁਖ ਤੋਂ ਸੁਭ ਵਾਕ ਕੀਤਿਆਂ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਚਰਨ ਪੂੜ ਵਰਤਿਆਂ ਭਿਅੰਕਰ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਨਿਰਾਰਥਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਪਰਖ ਕੇ, ਦੇਖ ਕੇ ਤਜਰਬਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੈਂਕੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਰੋਗ ਅਸਾਧ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜਦੋਂ 'ਨਾਮ' ਦਵਾਈ ਪੂਰੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਤਨ ਮਨ 'ਚ ਵਰਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਿਅੰਕਰ ਰੋਗ ਬਿਨਾਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਿਆਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਿਸ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਵਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੈ -

**ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ॥**

ਪੰਨਾ - 135

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਕ ਹੋਰ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਨਾਲ ਜੰਮਣ ਤੇ ਮਰਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਸਦਾ ਹੀ ਵਿਜੋਗ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੋਗ ਕੋਈ ਰਸ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਗਮਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ, ਮਾਇਆ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਸੋ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ, ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਜੀਵ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਚੋਲਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਜ਼ਰੂਰ ਭੋਗਣਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਭਾਗ ਬਣ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਉਤੇ ਇਮਾਨ ਲੈ ਆਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗੁਲਤਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੀਵ ਭਾਵ, ਆਤਮ ਭਾਵ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਜੋਗ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਸਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਅਸਾਡੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇ, ਸਾਡੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਚਿਤਾਰ, ਮੇਲ ਦੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਪਿਆਰਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ, ਤੇਰਾ ਬਣ ਕੇ ਚਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ, ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਬਿਨਸਹਿ ਸਭੇ ਸੋਚ॥**

ਪੰਨਾ - 135

ਸੋ ਇਸ ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ ਵਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾਇਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰੀਏ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੀਏ, ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਿਖੀਏ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਨਾਮ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਆਰਠਾਂ, ਸੰਤਾਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਾਨ ਭਿਆਂਕਰ ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਲ ਪਿਆਰਾ, ਮੇਲ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਅੰਦਰ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀਆਂ ਠੰਢੀਆਂ ਰੌਆਂ ਰੁਮਕਣ ਲਗ ਜਾਣ।

ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਹੀ ਸੱਚੇ ਮਿੱਤਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਘਾਣ, ਅਣਗਿਣਤ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਖਤਮ

ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਦਰ ਠੰਢ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਸਾ ਸਾਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਿਘਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ, ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅਮੁੱਲ ਪਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੇ ਝਰਨੇ ਚਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਚਿਤ ਲਗ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਜਿਥੇ ਸਦਾ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਝਰਨੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਿਆਂ ਆਦਮੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਕਰੜੇ ਬੰਧਨਾਂ 'ਚੋਂ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਗਣੀ ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਯਾ॥

ਸਾਧਾ ਸਰਣੀ ਜੋ ਪਵੈ ਸੁ ਛੁਟੈ ਬਯਾ॥

ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਅਬਿਨਾਸੀਐ ਜੋਨਿ ਗਰਭਿ ਨ ਦਯਾ॥

ਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹਰਿ ਪੜਿ ਬੁਝਿ ਸਮਯਾ॥

ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਸੋ ਧਣੀ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਯਾ॥

ਪੰਨਾ - 320

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਚਲਣ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ਣ।

**ਮਿਤੀ 28,29,30 ਅਤੇ 31 ਅਤਰੂਬਰ ਨੂੰ ਬਰਸੀ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਰੂਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਚਾਰੇ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੀਆ, ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧਾ ਡਰਾਇਵਰਾਂ ਦੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ/ਫੇਸ/ਸੈਕਟਰ ਤੋਂ ਬੱਸ ਆਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪੁਛਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।**

- ਰੂਟ ਨੰ, ਡਰਾਇਵਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰੂਟ**
1. ਸਨਦੀਪ ਸਿੰਘ, 76962 52840  
ਰੂਟ- ਮਸਤਗੜ੍ਹ, ਤੋਰਾਂ, ਧਨੌੜਾਂ
  2. ਪਿੰਟੂ, 99146 89307  
ਰੂਟ- ਬੜੀ ਗੰਧੋ, ਮਿਆਪੁਰ, ਲਖਮੀਪੁਰ, ਸਿੰਘ, ਮੁਗਲਮਾਜਰੀ, ਪਪਰਾਲੀ, ਚਨਾਲੋਂ, ਕੁਰਾਲੀ, ਦੁਸਾਰਨਾ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ, ਅੰਧਰੋੜੀ, ਬਰੋੜੀ, ਵਜੀਦਪੁਰ
  3. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, 99885 38712  
ਰੂਟ- ਸੁਹਾਲੀ, ਭਜੋਲੀ, ਤਿਉੜ, ਰਡਿਆਲਾ, ਅਭੈਪੁਰ, ਅਲਾਪੁਰ, ਰੁਕੀ ਖਾਮ,
  4. ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ, 97791 23011  
ਰੂਟ- ਬਹਿਲੋਲਪੁਰ ਮੁੰਡੀ ਖਰੜ, ਦੇਸੂ ਮਾਜਰਾ, ਠਸਕਾ, ਮਨਾਨਾ, ਜੁਝਾਰ ਨਗਰ, ਰਾਏਪੁਰ, ਬਡਮਾਜਰਾ, ਮਲੋਆ
  5. ਮੁਲਖ ਰਾਜ, 95920 09103  
ਰੂਟ- ਲਾਂਡਰਾਂ, ਸੋਹਾਨਾ, ਫੇਸ-1,2,4,5, 10,11, ਸੈਕ.- 66, 67, 56, 38, ਧਨਾਸ
  6. ਘੋਲਾ, 98720 75325  
ਰੂਟ- ਦਾਤਾਰਪੁਰ, ਬੁੰਗੀਆਂ, ਹਲਾਲਪੁਰ, ਚੰਦੋਂ, ਖਰੜ, ਮੋਰਿੰਡਾ, ਰੁੜਕੀ ਖਾਮ
  7. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, 95926 20412  
ਰੂਟ- ਰਾਮ ਦਰਬਾਰ, ਸੈਕਟਰ 32,38,41,45, 24,50,37, ਡੱਢੂ ਮਾਜਰਾ, ਧਨਾਸ, ਸਾਰੰਗਪੁਰ
  8. ਭਿਰੀ, 97817 14262  
ਰੂਟ- ਸਕੋਤਰੀ, ਮਨੀਮਾਜਰਾ, ਦਰੂਆ, ਸੈਕਟਰ 7,14,12
  9. ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ, 95920 09109  
ਰੂਟ- ਪੁਰਖਾਲੀ, ਹਰਨਾਮਪੁਰਾ, ਮੀਆਪੁਰ, ਅਭੀਪੁਰ, ਗੋਚਰ, ਮਿਰਜਾਪੁਰ ਦੁਲਵਾਂ ਖਾਦਰੀ, ਰੰਗੂਆਨਾ, ਪਲਣਪੁਰ, ਮਾਜਰਾ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਮੁਲਾਪੁਰ
  10. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, 95920 09110  
ਰੂਟ- ਗੁੰਨੋਮਾਜਰਾ, ਬਰਸਾਲਪੁਰ ਟਪਰੀਆਂ, ਖਿਜਰਾਬਾਦ, ਮਾਜਰੀ, ਮਹਿਰੋਲੀਆਂ, ਮਹਿਰਮਪੁਰ ਟਪਰੀਆਂ, ਚਿੰਤਗੜ੍ਹ, ਮੁਲਾਪੁਰ ਸੋਢੀਆਂ, ਖੇੜਾ, ਭੂਤਗੜ੍ਹ, ਮੁੰਧੋਂ, ਸਲੋਮਪੁਰ,

11. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ, 97816 77103, ਰੂਟ - ਸੈਣੀਮਾਜਰਾ, ਭੜੋਂਜੀਆਂ
12. ਦੀਪਾ, 95929 32103, ਰੂਟ - ਬੜੀ ਅਤੇ ਫੋਟੀ ਕਰੋਰ, ਨਵਾਂ ਗਰਾਓ, ਨਾਢਾ, ਸਿੰਗਰੀ ਵਾਲਾ, ਖੁਡਾ ਅਲੀਸ਼ੋਰ,
13. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, 98149 91038  
ਰੂਟ -ਪੜੋਲ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਸੀਸ ਮਹਿਲ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ
14. ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ, 95920 09114  
ਰੂਟ -ਰਾਣੀ ਮਾਜਰਾ, ਘੰਡੋਲੀ, ਮਲਕਪੁਰ ਟਪਰੀਆਂ, ਬਹਾਲਪੁਰ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਭਗਤਮਾਜਰਾ, ਸਿਆਮੀਪੁਰ ਟਪਰੀਆਂ
15. ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ, 98554 21861  
ਰੂਟ - ਜੈਤੀ ਦੇਵੀ, ਗੁੜਾ, ਸੁੰਕ, ਕਸੋਲੀ, ਭਗਿੰਡੀ
16. ਸਕੀਲ ਖਾਨ, 95921 51852  
ਰੂਟ - ਸੇਖੂਪੁਰ, ਬੈਰਪੁਰ, ਨਗਲੀਆਂ, ਫਾਂਟਵਾਂ, ਢਕੋਰਾਂ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ
17. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, 98033 60567  
ਰੂਟ - ਰਾਣੀਮਾਜਰਾ, ਪੈਂਤਪੁਰ, ਰਤਵਾੜਾ, ਰਸੂਲਪੁਰ, ਢੇਡੇਮਾਜਰਾ, ਸਲਾਮਤਪੁਰ
18. ਧਰਮਿੰਦਰ, 95920 09104, ਰੂਟ - ਧਨਾਸ, ਸਾਰੰਗਪੁਰ, ਮਿਲਖ
19. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, 99140 52515, ਰੂਟ - ਤੀੜਾ, ਚਾਰੜਮਾਜਰਾ
20. ਗੋਗੀ 98154 15676, ਰੂਟ - ਮਾਣਕਪੁਰ ਸਰੀਫ, ਕੁਬਾਹੋੜੀ, ਸੰਗਤਪੁਰਾ, ਕੰਨਸਾਲਾ, ਤਕੀਪੁਰ, ਕੁਬਾਹੋੜੀ
21. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ 94593 75499 ਰੂਟ - ਬੱਦੀ
22. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 98766 22337 ਰੂਟ - ਬੱਦੀ
23. ਭੀਮ, 94173 37644, ਰੂਟ - ਖੁਡਾ ਲਹੋਰਾ, ਨੱਢਾ, ਪੱਛਡ
24. ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, 98785 60964, ਰੂਟ - ਮੁੱਲਾਪੁਰ
25. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, 94651 67248, ਰੂਟ - ਬੱਦੀ, ਸਿਸਵਾਂ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਟੱਪਰੀਆਂ,
26. ਰਾਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, 95920 09104, ਰੂਟ - ਝਾਂਮਪੁਰ, ਚਾਰੜਮਾਜਰਾ, ਠਸਕਾ, ਮਨਾਣਾ
27. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, 95920 04058, ਰੂਟ - ਪਲਹੋੜੀ, ਰੁੜਕੀ ਖਾਮ
28. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, 96468 73183, ਰੂਟ - ਮਸਤਗੜ੍ਹ

# ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. 1

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ  
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

## ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗਰਣ

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚਾਬੀ ਲਗਾ ਕੇ ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਯੋਗ ਅਭਿਆਸ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਉਸ ਸੰਪੂਰਨ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗਰਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਕੇਵਲ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੁੰਡਲਨੀ ਸਾਰੇ ਚੱਕਰ ਨਾ ਬਿੰਨ੍ਹ ਦੇਵੇ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੰਡਲਨੀ ਸਾਰੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੋਈ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਾਰੁੰਦਰਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਫੇਰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਰਾਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਨ ਬਿਲਕੁਲ ਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁੰਡਲਨੀ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦਾ ਰਾਗ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਯੋਗੀ ਅਭਿਆਸੀ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕੇਂਦਰ ਨਾੜੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦਰੂਪਤਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕੁੰਡਲਨੀ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ, ਆਪਣਾ ਆਹਾਰ, ਪਿੰਗਲਾ ਤੋਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੌਂਦੀ ਹੈ। ਖਾਸ-ਖਾਸ ਆਸਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਭਾਵ ਕੁੰਭਕ ਆਸਨ, ਮੁਦਰਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਸਮਾਧੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਗਰਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਗਿਆਸੂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਮਾਧੀ ਲੀਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਚਾਹੇ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਸਚੇਤਨਤਾ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਨੋਵੈਗ ਤੇ ਪੂਰਾ ਕਾਬੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਤੇ ਸਾਰੀ ਗਤੀ ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਮ ਤੇ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਸਰੀਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

ਕੁੰਭਕ ਲਗਾਣ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਗਰਮੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਸ ਕੰਟਰੋਲ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਲੰਧਰ ਬੰਧ ਤੇ ਮੂਲਬੰਧ ਅਪਾਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। ਅਸ਼ਵਨੀ ਮੁਦਰਾ ਅਪਾਨ ਨੂੰ ਉਪਰ ਜਾਣ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਦਿਆਨ ਬੰਧ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਕਤੀ ਚਲਾਣ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਨੀ ਮੂਲਾਧਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰ

ਉਠਦੀ ਹੈ ਨਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ, ਉਪਾਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ (ਅਪਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣ ਨੂੰ ਉਪਾਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਤੇ ਇੜਾ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਸਮੇਂ ਪਿੰਗਲਾ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋ ਕੇ, ਭਾਵ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇੜਾ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਪਿੰਗਲਾ ਵਿੱਚੋਂ, ਕੁੰਡਲਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਆਰਾਮ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਮਹਾਂਮੁਦਰਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗਰਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਰੀਰਕ ਗਤੀ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼੍ਰੇਣ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਖੁਰਾਕ, ਆਹਾਰ ਤੇ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਾਮ ਤੇ ਪੂਰਾ ਕਾਬੂ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਚਾਵਲ, ਦੱਧ, ਸ਼ੱਕਰ, ਜੌਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤੇ ਫਲ ਇਹ ਲੈਣ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਪੂਰਨਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

## ਮੰਤਰ

ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡਲਨੀ ਚਾਨਣ ਵੀ ਹੈ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਹੈ, ਮੰਤਰ ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੰਤਰ ਯੋਗ ਤਾਂਤਰ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮੂਲ ਸ਼੍ਰੇਣ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੰਤਰ ਕੁਝ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇੱਕ ਖਾਸ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੰਤਰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਗਲੇ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢ ਕੇ, ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਤੇ ਮਨ ਨਾਲ। ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨਾਲ ਜਪਦੇ ਰਹੋ, ਭਾਵੇਂ ਬੋਲ ਕੇ ਜਪੋ ਜਾਂ ਮਨ ਨਾਲ ਜਪੋ। ਦੋਨੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਉਚੇਰੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ। ਮਾਨਸਿਕ ਜਪ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਸੱਤ ਦਿਨ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖਣਾ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੰਤਰ ਜਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਮੰਤਰ ਜਪ, ਪੂਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੰਤਰ ਚੇਤਨਤਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ

ਹੈ, ਫੇਰ ਮੰਤਰ ਸ਼ਕਤੀ (ਸਿੱਧੀ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੰਤਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੈ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਯੂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੈ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੰਤਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਪਤ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ, ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਲਾਟ ਉੱਚੀ ਉਠਦੀ ਹੈ, ਕਦੀ ਉਹ ਅਪਾਸ ਤੱਤ ਭਾਵ ਸਵਾਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਮੰਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਮੰਤਰ ਬਾਮਸਾ (Bamsa) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। 'ਹਮ' ਸੁਆਸਮ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ 'ਸਾ' ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ 'ਹਮਸਾ' ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਉਚਾਰਣ 22,600 ਵਾਰੀ ਹਰ ਚੌਵੀ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੀਜ ਮੰਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੂਲਮੰਤਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਹਰ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਹਰ ਚੱਕਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬੀਜ ਮੰਤਰ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬੀਜ ਮੰਤਰ ਮੂਲਧਾਰਾ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ self born ਭਾਵ ਆਪ ਜਨਮਿਆ। ਮੂਲਧਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰ, ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ, ਅਜਾਨ ਚੱਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੱਕਰਾਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਚਲਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਮੰਤਰ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੰਤਰ ਸੁਚਲਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦੇਵਤਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਉਦੈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅੰਤਰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਝਲਕ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਯੋਗੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਭਾਵ ਦੇਖਣਾ, ਸੁਣਨਾ, ਸੁਆਦ ਇਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਝਰਨਾਹਟ ਨੂੰ ਅਨੁਕ੍ਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਤ੍ਰਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਨਾੜੀਆਂ ਦੀ ਉਤੇਜਿਤਾ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਭਾਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਹਰ ਵਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਆ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪਰੀਵਰਤਨ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬਦਲਾਵ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਡੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੰਤਰ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

ਜਦੋਂ ਯੋਗੀ ਮੰਤਰ ਨੂੰ, ਸੌ-ਸੌ ਵਾਰੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾ ਪੂਰਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕਰਮ ਵੀ ਹੋਣ ਮੰਤਰ, 200,000 ਵਾਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਕਰਨ ਨਾਲ। ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ 300,000 ਵਾਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਕਰੋ, 600,000 ਵਾਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ

ਹੋ। ਹਰ ਪ੍ਰਵੀਨਤਾ, ਪੂਰਨਤਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੀਮਾ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ ਯੋਗੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਧੀਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਮਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਜਗਿਆਸੂ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਆਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਘਟਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧੂੰਆਂ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗਰਮ ਹਵਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਗ, ਰੋਸ਼ਨੀ, ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਚੰਦਰਮਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਆਭਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਅਨੁਭਵ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪੜਾਅ ਹਨ। ਸਿੱਧੀਆਂ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ, ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਕਬਜ਼ਾ ਤੁਹਾਡਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਦੌਲਤ ਤੇ ਮੋਹਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੌਲਤ ਹੀ ਉਸ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਹੀ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀਆਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਿੱਧੀਆਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ, ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਥਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਪਿਛਾਂਹ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕੋਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਇੱਕ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਥਿਆਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੇਵਲ ਬਹੁਤ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਸਮਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

### ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗਰਣ ਕਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ

ਸਿੱਧ ਆਸਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠੋ, ਕੋਈ ਰੂੰ ਜਾਂ ਨਰਮ ਕੱਪੜਾ ਕਾਮ ਅੰਗ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਦਬਾਅ ਪੈ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਚੇਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕਰੋ, ਜੀਭ ਪਿਛੇ ਗੋਲ ਕਰੋ, ਉਪਰ ਤਾਲੂ ਨਾਲ ਲਗਾਓ, ਅੱਖਾਂ ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਗਾਓ, ਕੁੰਭਕ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਜਲੰਧਰ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਸਕੋੜੋ, ਨਾਭੀ ਸੁਕੋੜੋ, ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਨੀਚੇ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦਬਾਓ, ਤਾਂ ਜੋ ਸੁਆਸ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਗਨੀ ਵਾਯੂ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਨੀ ਨੂੰ ਵਿੰਨੋਗੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੱਕਰ ਖੁਲ੍ਹਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਏ ਤਾਂ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਗਰਮਾਈ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਰਮ ਹਵਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਪਰ ਤੱਕ, ਮੂਲਧਾਰਾ, ਚੱਕਰ ਤੇ ਸਵਾਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੱਕਰ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਐਨੀ ਵੱਧ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਨੀ ਸ਼ਿਵ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗਰਣ ਕਰਦੇ ਹੋ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖੋ, ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਭ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਹੀ ਰੱਖੋ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਖਾਓ ਇਸਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ ਜਦੋਂ ਵੀ

ਕੁਝ ਪੀਓ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ।

2. ਪੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਰੂੰ ਦੀ ਗੋਂਦ ਬਣਾ ਕੇ ਮੁਲਾਧਾਰ ਤੇ ਰੱਖੋ, ਲੱਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਸਾਰ ਲਵੋ, ਲੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅਕੜਾਅ ਕੇ ਰੱਖੋ, ਪੈਰ ਦੋਨੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਰੱਖੋ, ਸਿਰ ਗੋਡਿਆਂ ਤੇ ਰੱਖੋ, ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਹੱਥ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਤੇ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ ਪਕੜੋ, ਧੜ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਿੰਨਾਂ ਪੱਟਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਪੱਟਾਂ ਤੱਕ ਲਿਆ ਸਕੋ, ਲਿਆਓ। ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਕੁੰਭਕ ਕਰੋ ਨਾਭੀ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਅਕੜਾਅ ਕੇ ਰੱਖੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਨਾਭੀ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਥੱਕ ਜਾਓ, ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਲੈ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰੋ।

3. ਨਾਭੀ ਤੇ ਉਦਿਆਨ ਬੰਧ ਲਗਾ ਕੇ ਜੇਕਰ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਵੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਉਪਰ ਉੱਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਦਾ ਰਾਹ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਨੋਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਤੇ ਉਂਗਲੀਆਂ ਨਾਭੀ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਰੱਖੋ ਪਸਲੀਆਂ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਪਕੜੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਘੁਮਾਓ, ਫੇਰ ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਕਰੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਨੀ ਹਿੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਬੋਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ੪੫ ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

4. ਕੁੰਡਲਨੀ ਨੂੰ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਤਕਰੀਬਨ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰਨਾ ਅਵਸ਼ਯਕ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਨ ਲਈ ਭਸਤ੍ਰਿਕਾ ਤੇ ਨਿਉਲੀ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਰੋਜ਼ 40 ਮਿੰਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਭੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਰਾਬੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਵੀ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਵੀ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦਰਦ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਸਤ੍ਰਿਕਾ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

5. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਤਰੀਕਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗਰਣ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨਰਮ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੈਹਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਇੱਕ ਪੈਡ ਬਣਾ ਲਓ ਜਿਹੜਾ ਨੌਂ ਇੰਚ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਮੋਟਾਈ ਚਾਰ ਇੰਚ ਹੋਵੇ ਇਸਨੂੰ ਨਾਭੀ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲਓ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਯੋਗੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਮਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਚੰਗੀ ਸੁਆਹ ਮਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪੇਟ ਤੇ, ਕਾਮ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਿੱਧ ਆਸਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡ ਕੇ ਜਲੰਧਰ ਬੰਧ ਲਗਾ ਕੇ ਉਦਿਆਨ ਬੰਧ ਲਗਾ ਕੇ ਅਸ਼ਵਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਸੁਕੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪੇਟ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਉਲੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੁੰਡਲਨੀ

ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 40 ਦਿਨ ਕਰਕੇ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਇੱਕ ਸਾਲ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਪਸੀਨਾ ਆਵੇ ਉਸਨੂੰ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਹੀ ਮਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਛੇਤੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਕੁੰਭਕ ਕਦੀ ਵੀ ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣੇ ਪੈਣ। ਅੱਖਾਂ ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਕੇਦਰਤ ਰਹਿਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਨੀ ਦੀ ਲਾਟ ਦੇਖੋ।

6. ਸ਼ਕਤੀ ਚਲਾਨਾ ਮੁਦਰਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਵੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਮੁਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੀ ਅਗਨੀ ਅਪਾਨ ਵਾਯੂ ਦੇਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਵਧਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਨੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਆਣ ਨਾਲ ਉਹ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਵਲ ਹੋ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਪਦਮ ਆਸਣ ਕਰਨ ਨਾਲ (badna-padmasana) ਜਿਸਨੂੰ (bound lotus) ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠੋ, ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਜਲੰਧਰ ਕਰੋ, ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰੋ। ਸੁਆਸ ਨੂੰ ਸਵਾਪਿਸ਼ਠਾਨ ਚੱਕਰ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਅਸ਼ਵਨੀ ਮੁਦਰਾ ਕਰੋ ਭਾਵ ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਸੁਕੋੜੋ, ਨਾਭੀ ਤੱਕ ਆਓ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਸੁਆਸ ਰੋਕੇ ਹੋਏ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਣ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੁਆਸ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਇਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ, ਦੁਬਾਰਾ ਕਰੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੱਪ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਲ ਖਾ ਕੇ ਬੈਠੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਦਾ ਦਮ ਘੁਟਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੋਨੀ ਮੁਦਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਸੀਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

7. ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਧੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸੰਪੰਨ ਯੋਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸੁਆਸ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਉਹ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਸੁਆਸ ਲੈ ਕੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਫੇਫੜੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਭਰ ਜਾਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖੱਬਾ ਫੇਫੜਾ ਵਧੇਰੇ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਵਿੱਚ ਸੰਪੰਨਤਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਧੀ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਲਾਭਵੰਦ ਹੈ।

## ਹੋਰ ਅਭਿਆਸ

**ਅਨਾਹਦ ਨਾਦ** - ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਦੂਸਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇ। ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਕੁੰਭਕ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕੰਨ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਣੇ ਹਨ, ਦੋਨੋਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਅਗੂਠਿਆਂ ਨਾਲ, ਅੱਖਾਂ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲੀ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹ, ਛੋਟੀ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ, ਉਪਰ ਵਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹ ਤੀਸਰੀ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ, ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ, ਸੱਜੇ ਕੰਨ ਤੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੋ, ਜਦੋਂ ਰੋਜ਼ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀ

ਪਛਾਣ ਆਉਣ ਲਗ ਪਵੇਗੀ, ਜਗਿਆਸੂ ਫੇਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਹਿਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਭੀ ਭੀ ਦੀ ਹੈ, ਦੂਸਰੀ ਬੰਸਰੀ ਦੀ, ਤੀਸਰੀ ਘੰਟੀਆਂ ਦੇ ਵੱਜਣ ਦੀ, ਚੌਥੀ ਸੰਖ ਦੀ, ਪੰਜਵੀਂ ਕੋਈ ਸਿਤਾਰ ਜਾਂ ਤਾਨਪੁਰਾ, ਛੇਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਝਾਂਜਰ ਦੀ ਹੈ, ਸੱਤਵੀਂ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਹੈ, ਅੱਠਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਬਿਗਲ ਦੀ ਹੈ, ਨੌਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਗਰਜ ਦੀ ਹੈ, ਦਸਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਅਨਾਹਦ ਨਾਦ ਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਦਸਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਗੁੰਜਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨੀ ਹੈ, ਚਾਨਣ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਇਸ ਰੌਸ਼ਨੀ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਓਦੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਗਿਆਨ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਨਾਹਦ ਨਾਦ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਾਧੀ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਨਾਹਦ ਨਾਦ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਹੈ।

### ਬ੍ਰਾਹਮਰੀ ਕੁੰਭਕ (Bhramri kumbhaka)

ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ, ਯੋਗੀ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿਚੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੁਆਸ ਲੈ ਕੇ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਪਸੀਨੇ ਪਸੀਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਫੇਰ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਕੁੰਭਕ ਲਗਾ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਰਸਅਨੰਦਾ ਯੋਗ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਹੈ।

### ਰਸਅਨੰਦਾ ਯੋਗ ਸਮਾਧੀ

ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਚੁੱਪ ਹੋਵੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਭਰਾਮਰੀ ਕੁੰਭਕ ਕਰੋ ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਭੀ-ਭੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਮਧੂ-ਮੱਖੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਪੀ ਕੇ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਵਾਜ਼ 'ਆਹ' ਕਹਿ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਐਨੀ ਹੌਲੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਲਾ ਲੈ ਸਕੇ, ਤਾਲੂ ਵਿੱਚ ਝਰਨਾਹਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਕੱਢ ਲੈਣ, ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਮਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਵੇਗਾ, ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਪਰ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਓਦੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕੁੰਭਕ ਕੁਝ ਮਿੰਟ ਲਈ ਕਰ ਸਕੋਗੇ।

**ਮੂਰਛਾ ਕੁੰਭਕ** - (murchhha kumbhaka) ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਪਨ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਹੈ ਇਹ ਠੋਡੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਤਾਲਾ ਲਾ ਕੇ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ, ਅਕਰਮਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਧ ਆਸਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠੋ, ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਬਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰੋ, ਨਿਗਲ ਲਵੋ ਜਲੰਧਰ ਤੇ ਅਸ਼ਵਨੀ ਮੁਦਰਾ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਪੇਟ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਭਾਰ ਪਾਓ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹਵਾ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਬਾਹਰ ਦਾ ਕੁੰਭਕ ਕਰੋ, ਉਸ ਨਾਲ ਮਨ ਅਚੇਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੂਰਛਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਕ ਅਨੰਦ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਕੁੰਭਕ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, 'ਮੂਰਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਚਲਾਨਾ' (murchha shakti chalna) ਮੂਰਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਚਲਾਨਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ।

### ਕੇਵਾਲਾ ਕੁੰਭਕ - (Kevala kumbhaka)

ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ, ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖੋ, ਕੋਈ ਹਿਲਜੁਲ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਯੂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨੈਤਿਕਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸਾਰੇ ਅਵਗੁਣ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਕਤੀ ਉਦੈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਚਿੱਤ ਏਸ ਪਾਸੇ ਲਗਾ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਵਿੱਚ ਸੰਪੰਨ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕਾਗਰ ਹੋਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਅਤਿ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਫੇਰ ਹੀ ਕੇਵਾਲਾ ਕੁੰਭਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਪਰੰਪਰਾਗਤਿ ਸਾਧਕ ਕਛੇਰਾ ਮੁਦਰਾ ਪੂਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੀਭ ਪਿਛੋਂ ਕਰਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਖੁਰਾਕ ਵੀ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ, ਕੇਵਲ ਦੁੱਧ ਹੀ ਆਹਾਰ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਵਲ ਘਿਓ ਤੇ ਰਹਿਣਾ। ਇੱਕ ਹਫਤੇ ਕੇਵਲ ਘਿਓ ਤੇ ਦੁੱਧ ਤੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਦਿਨ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸ ਗਿਣਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਤੋਂ ਦੁਗਣੇ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕੁਛ ਦਿਨ ਕਰਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਨੋਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਭਰ ਕੇ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਣੀਆਂ। ਗਲੇ ਦੇ ਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ਕਰਕੇ ਦਬਾਣਾ, ਜੀਭ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਜੀਭ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ। ਫੇਰ ਸੁਆਸ ਰੋਕ ਲੈਣੇ, ਧਿਆਨ ਭਟਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਨਾਸਿਕਾ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅੱਗੇ। ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਓ ਤਾਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੁੰਭਕ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦਿਓ।

ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸਵੇਰੇ, ਦੁਪਹਿਰੇ, ਸ਼ਾਮ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 4 ਵਜੇ ਤੋਂ 8 ਵਜੇ ਤੱਕ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 63 ਤੇ)

## ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਫਫੜੇ ਭਾਈਕੇ ਵਾਲੇ)  
ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ. 98156-07803

### ਮਧੂ (ਸ਼ਹਿਦ)

ਇਹ ਮਧੂ ਮੱਖੀਆ ਦੇ ਚੱਤੇ ਵਿੱਚ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਰ ਅਤੇ ਮਾਦਾ ਮਧੂ ਮੱਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਧੂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹਨ -

1. ਛੋਟੀ ਮਧੂ ਮੱਖੀ
2. ਵੱਡੀ ਮਧੂ ਮੱਖੀ (ਡੂਮਨਾ ਮਖਿਆਲ)

ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੱਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਹਿਦ ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਖਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸ਼ਹਿਦ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਧੂ (ਸ਼ਹਿਦ) ਦੇ ਗੁਣ - ਮਿੱਠਾ, ਸੀਤਲ, ਰੁਚੀਕਾਰਕ, ਅਗਨੀ ਵਰਧਕ, ਬਲ, ਸ਼ਕਤੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਹ ਯੋਗ ਬਾਂਗੀ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਰਸ ਰਸਾਇਣ ਅਤੇ ਭਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ (ਯੋਗਬਾਹੀ) ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਠੰਡੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਠੰਡਾ ਗੁਣ ਕਰੇ ਕਿ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗਰਮ ਗੁਣ ਕਰੇ ਇਹ ਬਵਾਸੀਰ, ਖਾਂਸੀ, ਉਲਟੀ, ਪਿਆਸ, ਦਾਂਹ (ਮੂੰਹ ਸੁੱਕਣਾ) ਅਤੀਸਾਰ (ਦਸਤ) ਐਸੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ ਇਹ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹੈ। ਮਧੂ (ਸ਼ਹਿਦ) ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਅਥਰਵੇਦ, ਰਿਗਵੇਦ, ਯਜੁਰਵੇਦ ਆਦਿ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਧੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਵੈਦਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਮਧੂ (ਸ਼ਹਿਦ) ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਦਵਾਈ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ (ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ) ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ਹਿਦ ਚਟਾਉਣ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਗਰਮੈਸ਼ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਧੂ ਚਟਾਣ ਵੇਲੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਮਧੂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਰਨ ਤੱਕ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਕੌਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੰਚਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਵੈਦਿਕ ਰਿਸ਼ੀ ਵੀ ਸ਼ਹਿਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਸਿਸ਼ਟ ਦਵਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਖਤ ਵੀ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਪਾਨ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿੱਤ ਰੋਗ (ਗਰਮੀ) ਵਿੱਚ ਗਿਲੋਸਤ, ਅਬਰਕ ਭਸਮ, ਪ੍ਰਵਾਸ ਭਸਮ, ਸਿਤੋਫਲਾਈ ਚੂਰਨ ਮੋਤੀ ਪਿਸ਼ਟੀ ਭਸਮ ਨਾਲ।

2. **ਕਫ ਰੋਗ** (ਰੋਜ਼ਾ ਬਲਗਮ) ਵਿੱਚ ਪਿੱਪਲੀ (ਮੱਘ) ਚੂਰਣ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ, ਤ੍ਰਿਕੁਟਾਚੂਰਨ, ਅਬਰਕ ਭਸਮ, ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ।

3. **ਦਿਮਾਗੀ ਰੋਗ ਵਿੱਚ** - ਪਿਆਸ ਦਾਰਸ, ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

4. **ਰਕਤ ਵਿਕਾਰ** (ਖੂਨ ਦੀ ਖਰਾਬੀ) ਬਾਬਚੀ ਚੂਰਨ, ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਚੱਟਣ ਨਾਲ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

5. **ਹਿਜ਼ਰੀ** ਵਾਸਤੇ ਕੱਕੜ ਸਿੰਗੀ ਦਾ ਚੂਰਨ ਜਾਂ ਮੋਰ ਦੇ

ਖੰਡ ਦੀ ਭਸਮ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਚੱਟਣ ਨਾਲ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

6. **ਉਲਟੀ ਵਾਸਤੇ** - ਚੌਲ ਉਬਾਲ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਲਟੀ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

7. **ਪੁਰਾਣੇ ਬੁਖਾਰ ਵਾਸਤੇ** - ਅਬਰਕ ਭਸਮ ਸੋ ਪੁਟੀ ਜਾਂ ਹਾਜ਼ਾਰ ਪੁਟੀ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਅੱਧਾ ਰੱਤੀ ਜਾਂ ਇੱਕ ਰੱਤੀ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਚਟਾਵੇ ਲਾਭ ਹੋਵੇ।

8. **ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ** - ਲੋਹ ਭਸਮ ਸੋ ਪੁਟੀ ਜਾਂ ਹਾਜ਼ਾਰ ਪੁਟੀ ਮੰਡੂਰ ਭਸਮ, ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਦੇਣ ਨਾਲ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

9. **ਮੁਟਾਪੇ ਵਾਸਤੇ** - ਸ਼ਹਿਦ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਖ ਤੋਂ ਪੀਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

10. **ਪ੍ਰਮੋਹ** (ਸੁਗਰ) ਬੰਗ ਭਸਮ ਜਾਂ ਬਿਗਸ਼ੈਵਰ ਰਸ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਚੱਟਣ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

11. **ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਭ ਰੋਗਾਂ ਵਾਸਤੇ** - ਤ੍ਰਿਫਲਾ ਚੂਰਣ, (ਹਰਤ, ਵਹੇੜਾ, ਔਲਾ) ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਚਟਾਵੇ ਛੇਤੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇ।

12. **ਪੁਰਾਣਾ ਜੁਕਾਮ** - ਸ਼ਹਿਦ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਪੀਵੇ ਲਾਭ ਹੋਵੇ।

13. **ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ** - ਵਾਇਵਿਡਿੰਗ ਚੂਰਨ, ਮੱਘ, ਪੀਪਲੀ ਦਾ ਚੂਰਨ ਬਰਾਬਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਸੁਭਾ-ਸ਼ਾਮ ਦੇਵੇ।

14. ਫੋੜੇ ਫਿੰਨਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਲਈ ਜਾਂ ਅੱਗ ਦੇ ਜਲ੍ਹੇ ਤੇ ਜਾਂ ਬਿੱਛੂ ਲੜੇ ਜਾਂ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਵੱਢਿਆ ਹੋਵੇ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਫੰਡਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

15. **ਕੰਨ ਦਾ ਦਰਦ** - ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖਾਂਸੀ, ਦਮਾ, ਜੁਕਾਮ ਵਾਸਤੇ ਆਦੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

16. **ਰਕਤ ਪੁਦਰ** (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੂਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਣ) ਚੌਲ ਉਬਾਲ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਛ ਠੰਡੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਵੇ।

17. **ਅੱਖ ਦੁਖਣੀ ਜਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ** - ਸ਼ਹਿਦ ਗੁਲਾਬ ਅਰਕ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦੋ-ਦੋ ਬੂੰਦਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਵੇ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

18. **ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਖਾਣ ਗੁਣ** - ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਮਾਦੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਾਲ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਸੀਨਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੀ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਸ਼ਿਤ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਾਲ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਵਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਲਟੀਆਂ ਦਸਤ ਨਾਲ ਰੋਗੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਦ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਦ ਥਕੇਵਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਰੀਰਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਦ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੋਗੀ ਵਿੱਚ ਫੁਰਤੀ ਆ



ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੁਰੰਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾੜੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

**ਨੋਟ** - ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਵਾਧੂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ।

**ਸਾਵਧਾਨੀ** - 2. ਸ਼ਹਿਦ, ਘਿਉ, ਚੀਨੀ ਬਰਾਬਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

5. ਸ਼ਹਿਦ, ਘਿਉ, ਚੀਨੀ ਬਰਾਬਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ।

3. ਸ਼ਹਿਦ ਨੂੰ ਅੱਗ ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਗਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

4. ਸ਼ਹਿਦ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ (ਕਾਲੀ ਭਮੋਲ) ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

5. ਸ਼ਹਿਦ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(---o---)

(ਪੰਨਾ 61 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋ ਜਾਓ, ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਭਿਆਸ ਵਧਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮਾਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਨਾਲ ਮਨੋਮਨੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੇਵਲਾ ਕੇਵਲ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਵਾਧੂ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਕੇ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਛੇਕ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਕ ਦਾ ਸਰੀਰ, ਸੁਆਸਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਸੁਗੰਧ ਆਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਧਕ ਦੀ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਯੋਗ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਧਕ ਜੀਵਨ ਰਹੱਸ ਜਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਸਰਸਵਤੀ ਦਾ ਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਯੋਗੀ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸ 10 ਮਿੰਟ ਲਈ ਰੋਕਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, 10 ਮਿੰਟ 48 ਸੈਕਿੰਡ ਲਈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ

ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਨਾ (Dharana) ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ 21 ਮਿੰਟ 12 ਸਕਿੰਟ ਲਈ ਰੋਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸੁਆਸ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਘੰਟਾ 26 ਮਿੰਟ ਲਈ ਰੋਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਅਵਸਥਾ ਯੋਗ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੜਾਅ ਭਾਵ ਧਿਆਨ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਯਮਾ (Samyama) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਯੋਗੀ ਢਾਈ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦਾ ਕੁੰਭਕ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੁਣਨਾ, ਕੁਝ ਦੇਖ ਲੈਣਾ ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਦੂਰ ਤੱਕ ਫਾਸਲਾ ਤਹਿ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕਰ ਲੈਣੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਜੇਕਰ ਯੋਗੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਛੱਡ ਦੇਵੇ, ਕੇਵਲ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ

**Subscription form**

(ਇਥੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੜ੍ਹਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "ATAM MARG MAG. VISHAV G. R. MISSION CH. TRUST" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ  ਰਿਨੀਊਵਲ  ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

with in India

Annual

Life

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	U.S.A.	50 US\$	500 US\$
1 Year	Rs. 200/280	Rs. 450/530	U.K.	30 \$	300 \$
3 year	Rs. 500/580	Rs. 1250/1330	Aus.	80 \$	800 \$
5 Year	Rs. 700/780	Rs. 2450/2530	Europ	50 Euro	500 Euro
life	Rs.2000/2080				

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ  ਜਨਵਰੀ  ਫਰਵਰੀ  ਮਾਰਚ  ਅਪ੍ਰੈਲ  ਮਈ  ਜੂਨ  ਜੁਲਾਈ  ਅਗਸਤ  ਸਤੰਬਰ  ਅਕਤੂਬਰ  ਨਵੰਬਰ  ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail .....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਨਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਸਾਧਕ ਜਦੋਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਲਈ ਸੁਆਸ ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਧਕ ਸਵਾਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੱਕਰ ਤੇ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਸੁਆਸ ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਾਣੀ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਸੁਆਸ ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਅਨਾਹਦ ਚੱਕਰ ਤੇ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਸੁਆਸ ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਵਾ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਸੁਆਸ ਵਿਸ਼ੁੱਧ ਚੱਕਰ ਤੇ ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪੂਰੇ ਪੁਲਾੜ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਯੋਗੀ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਲਈ ਸੁਆਸ ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵਿਸ਼ਵ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰਕ ਸੋਚ ਕੁਛ ਵੀ ਅਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਨੋਵੇਗ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੰਸਾਰਕ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ, ਇਲਾਹੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਖੋਜ ਕੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਪੈਟੈਨਸ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਏ ਹਨ ਉਹ ਜੀਵਨ ਲਕਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਦਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ, ਅਭਿਆਸ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ,

ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਅਨੰਦ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੋਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਾਰਗ ਹਨ ਪਰ ਯੋਗ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਬੜੇ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਕੇਂਦਰਤ ਹਨ। ਸਵੈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ, ਰੋਜ਼ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਅਤਿ ਅਵਸ਼ਕ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਚਾਨਣ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਸੁਹਿਰਦ ਹੋ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਉਦੇਸ਼ ਗੋਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

(-----O-----)

### ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

**ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ** ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ 1.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

**ਸੰਗਰਾਂਦ** - 16 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ  
(ਸਵੇਰੇ ਸਮੇਂ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

**ਚੜ੍ਹਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ** - 28 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ  
(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 7.00 ਰਾਤ 1.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਕੀਰਤਨ)

**ਜਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ** - ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਤੇ ਅੱਧੀ ਭੇਟਾ ਨਾਲ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਸਲਾਨਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਖੀਰ ਹਰ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਰਾਤ 1.00 ਵਜੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

**ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ** - ਹਰੇਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰਾਤ ਨੂੰ 8.00 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

**ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ** - ਮਿਤੀ 29 ਅਕਤੂਬਰ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 11.30 ਤੱਕ ਕੀਰਤਨ ਹੋਣਗੇ। ਦਰਗਾਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਖੀਰ ਹਰ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

### ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲਬੱਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	50/-	70/-	150/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-	70/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ -ਸੰਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-	270/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੧	30/-	35/-	80/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੨	60/-	65/-	80/-
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ੩	100/-	100/-	110/-
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦ ਘਣਾ	25/-	30/-	
8. ਚਉਥੇ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੇ	55/-	60/-	70/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੇ ਚਾਉ	40/-	40/-	
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	10/-
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	80/-
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-	
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-	20/-
1੬. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-		
18. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-	
19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-		
20. ਪਵਿਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-		
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-	

22. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-	5/-
23. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-		
24. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-	
25. ਅਭਿਆਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-1	90/-	90/-	
26. ਅਭਿਆਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-2	90/-	90/-	
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ -1	60/-	60/-	
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2	60/-	60/-	
29. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-		
30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-		
31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-		
32. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....I	100/-		
33. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-		
34. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ? ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉਤਰ	25/-		
35. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	50/-		
36. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	35/-		
37. ਅਦਰਲੀ ਖੋਜ	130/-		
38. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-		200/-
39. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-		
41. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ'	150/-		
42. 'ਮਾਨੁੱਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	160/-		
43. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੋਕਚਰ',	30/-		
44. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ' :-	30/-		
45. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	300/-		
46. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-		
47. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-		

## Guru Amardas - Abode of Bliss

*Sant Waryam Singh Ji*  
*English Translation: Prof. Beant Singh*

(English Translation of "Guru Amar Das Parsiye" in series.)

Alexander understood what the holy man had said. He thought of rendering some service to him. So he said, "O holy man! I wish to lay down gardens and orchards for you, build shelters and construct roads, so that the world may come to have a glimpse of you and pay obeisance to you." He said, "No! I don't need these things for these are nothing but flies. The world is bound in its own selfish interests. The people will only waste our time." Alexander said, "Sir! I will go only after giving you something. It has come into my mind that I must make some offering to you."

The holy man said, "Well! if you must offer something, then get aside because your shadow falling on us is obstructing the rays of the sun; I need the sun. Leave the sun for us."

So, holy congregation! this is the kind of carefreeness and indifference that holy men have about worldly things. The holy man who follows rich persons and flatters them in devious ways, does not know what a true holy man is. He is a man of the world.

When Sovereign Guru Nanak Sahib met Babar, he said—

*'He who begs from you is a foolish mendicant.'*  
*ਤੁਝ ਸੇ ਮਾਰੈ ਸੋ ਅਹਿਮਕ ਫਕੀਰ॥*

O Babar! should I beg from you? He who begs from you is a fool.

*'He alone is the Provider of all—  
Never may I put Him out of mind.'* P.2

*ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ*

*ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ॥*

*ਅੰਗ - 2*

So, that *chaudhri* (headman) was all the time saying to the holy man, "Sir! if you make me your disciple, your name and fame will increase immensely." But the saint kept putting him off, but, finally, when he did not stop importuning, the saint thought, "This man will trouble us again. It is better to put an end to the matter right now." He had a philosopher's stone. He said, "Chaudhri Sahib! bring an iron rod."

The headman brought a small iron rod. The holy man took out the philosopher's stone and touched it with the rod, and said, "Look! what has become of iron?"

He said, "Sir! it has been entirely transmuted into gold."

The holy man said, "Go to the market and get it tested if it is gold." He went to the market and got it tested.

He said, "Sir! it has become pure gold."

The holy man said, "We don't need gold as yet. Do like this. There is an iron pitcher in the large box lying there. Bring

it.”

He brought the iron pitcher and the saint said to him, “Put this philosopher’s stone in it. When some need arises, we will transmute iron into gold. Then we will organize a free kitchen.” After putting the pitcher in the box, it was locked and its key was kept safely. Twelve years passed in rendering service and listening to the explication of scriptures daily. Every day, he heard, “The heart and mind of one who renders service becomes calm and peaceful. He becomes an image of God Himself. He becomes absorbed in Divine Name contemplation. He attains to the highest spiritual state.” But he said to himself that no such change had come into him.

One day, he said to the holy man, “O holy man! look, I have rendered great service.”

The holy man smiled and said, “Brother! no doubt you rendered service, but when you scrubbed utensils what did you say?”

He said, “Sir! I used to tell them- even though I am a big *chaudhari* (head man), yet I am rendering service. Can’t you render service? You are poor people who have assembled here only to eat free food. Look! I am rendering service here after abandoning my rule.”

Whatever service he rendered, he was all the time showing it off. The saint said to him, “Bring the iron pitcher in which we had put the philosopher’s stone. Find out if it has changed into gold or not.” He opened the box at once, and when he took out the pitcher, it was still iron.”

He started shouting from that very place and said, “Holy man! your philosopher’s stone is false, and so are you.”

The holy man said, “Brother! come here. Why are you shouting needlessly?”

He said, “I have wasted twelve years. No change has come into me. I am still the same as when I came to you. It appears to me that you are a fake holy man. You have no power, no influence.” He came near the holy man.

The holy man said, “Examine the philosopher’s stone carefully and see if there isn’t any film on it.”

When he examined the stone, he said, “Sir! there is a very thin paper on it.”

The holy man said, “Remove it by scratching it with your nails.” He scraped it off. The holy man then said, “Now touch the pitcher with it.” When he did so, the pitcher was transmuted into gold.

At this he remarked, “Sir! your philosopher’s stone is all right and genuine, but you aren’t.” The holy man said, “Brother! the utterances of perfect holy men are true; if there is any fault or defect that is in the devotees. Your mind is covered with the veil of ego and pride. You render service all right, but you are proud of being a *chaudhri* (head man). You are under this notion— ‘I am a *chaudhri* (head man). I have many acquaintances. Because of me, many devotees have started coming to the holy man.’ As long as you suffer from this pride, you cannot make any spiritual achievement.” So Guru Sahib says—

*'As long as this mind is inconstant man indulges in great pride and ego. He relishes not the Guru's word and loves not the Name (Divine).*

*His service becomes not acceptable and fretting and fretting, he feels miserable.'*

P.1247

ਜਿਚਰੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਹਰੀ ਵਿਚਿ ਹੈ  
ਹਉਮੈ ਬਹੁਤੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥

ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ ਨ ਆਵਈ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥

ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਨ ਪਵਈ

ਤਿਸ ਕੀ ਖਪਿ ਖਪਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥ ਅੰਗ - 1247

In ignominy fretting, he is exhausted.  
Recite like this—

*Refrain: If you want to enjoy the fruit of service,*

*Then take not pride in thine service.*

ਧਾਰਨਾ - ਜੇ ਤੂੰ ਫਲ ਸੇਵਾ ਦਾ ਲੈਣਾ,

ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਨਾ ਕਰੀਂ - 2, 2.

*'His service becomes not acceptable and fretting and fretting, he feels miserable.'*

P.1247

ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਨ ਪਵਈ ਤਿਸ ਕੀ

ਖਪਿ ਖਪਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥ ਅੰਗ - 1247

*'One moved by thoughts of honour and dishonour is not a true devotee.'* P.51

ਮਾਨ ਅਭਿਮਾਨ ਮੰਧੇ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਨਾਹੀ ॥ ਅੰਗ - 51

He, who is susceptible to honour and dishonour, praise and blame, sometimes becomes angry, sometimes pleased and pacified. He, who becomes unhappy at somebody's disparagement or proud when applauded, is not a true slave and devotee of God.

*'Devotee of God! one in millions is enlightened to realization of the essence.'*

P.51

ਤਤ ਸਮਦਰਸੀ ਸੰਤਹੁ ਕੋਈ ਕੋਟਿ ਮੰਧਾਹੀ ॥ ਅੰਗ - 51

Only a rare one amongst millions is God's true slave and devotee. The rest of the mankind are attached only for self-interest. So in this way—

*'His service becomes not acceptable and fretting and fretting, he feels miserable.'*

P.1247

ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਨ ਪਵਈ ਤਿਸ ਕੀ

ਖਪਿ ਖਪਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥ ਅੰਗ - 1247

Such a one does render service but does not give up pride in doing service. He frets himself to exhaustion.

*'Nanak, he alone is called the servant who cuts off his head and offers it to the Lord.'*

P.1247

ਨਾਨਕ ਸੇਵਕੁ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜੋ ਸਿਰੁ ਧਰੇ ਉਤਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - 1247

So, Guru Sahib says thus—

*Refrain: He, who severs his head,*

*That devotee alone is dear to the Lord.*

ਧਾਰਨਾ - ਜੋ ਸਿਰ ਧਰੇ ਉਤਾਰ,

ਸੇਵਕ ਸੋਈ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ - 2, 2.

He, who severs his pride-like head, is beloved of the Guru—

*'He accepts the True Guru's will and keeps the Name clasped to his mind.'* P.1247

ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਲਏ

ਸਬਦੁ ਰਖੈ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - 1247

He always remains happy and satisfied in the Guru's will. He does whatever the Guru wants him to do and keeps the Guru's word lodged in his heart and mind.

*'Profitable is the performance of that service, with which the True Guru's mind is pleased. When the mind of the True Guru is propitiated, then the sins and evil deeds flee.'* P.314

ਸਾ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸਫਲ ਹੈ

ਜਿਤੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮੰਨੇ ॥

ਜਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮੰਨਿਆ

ਤਾ ਪਾਪ ਕਸੰਮਲ ਭੰਨੇ ॥ ਅੰਗ - 314

When the devotee's service is approved by the True Guru, all sins are annulled at once. So, this is the manner of rendering devotional service. Service

should he rendered after giving up all sense of pride. Whoever has served in this manner has got the Guru's acceptance and approval.

When Fifth Guru Sahib was getting the side-walls of Taran Taran bricked, then many kilns were working. Guru Sahib thought of a devotee, who was a noble and lofty soul, but he had gone astray, and had not yet come into the fold of Sikhism. He lived at village Phaphra near Mansa. His name was Behlo and was a follower of Sakhi Sarwar. Guru Sahib sent a Sikh to him to tell him, "The Guru has summoned you because you have a connection with him from the previous birth, and he knows you very well." The Gursikh did go and conveyed this message to him. He said, "Look brother! I am a follower of Pir Sarwar of Nigaha and have faith in him. I have no connection with the Guru. He is mistaken. I won't go to see him." The Gursikh returned to Amristar. Guru Sahib sent the Gursikh for the second time, who conveyed this very message again, "O Behlo! Guru Sahib knows very well that you have a connection with the Guru's abode for several previous births. You have gone astray."

He said, "No brother! I am the *chaudhri* (head man) of the area. I am the chief of the followers of Pir Sarwar. I take groups of devotees to him. Therefore, I am not going to see the Guru."

Guru Sahib once again showed his grace and sent his Sikh for the third time to tell him that he must see him (the Guru) once at least. At this he said, "All right! I shall go with you, though I do not

know the Guru. It is possible that he may be knowing me. But the thing is this much that I have to cross the Sutlej. If my Pir comes, then I will not go to the Guru. But if he (the Pir) does not come, I will accompany you to the Guru." So, putting on his typical dress of a Sarwar-follower, he set out with the Gursikh. When he was going to cross the Sutlej, he said, "Pir Ji! I am now going to the Guru (Holy Preceptor) of the Sikhs. If you are capable, then stop me by the middle of the river either by turning the boat, or by some other miracle. If you do not do anything, and I cross the middle of the river, then I will discard your typical garb, remove the jacket and throw the iron symbol I am carrying, into the river." He kept waiting up to the middle of the river. He kept calling him: "Look Pir Ji! I am about to cross mid-stream; stop me if you can, otherwise I am going to the Guru." When no miracle happened, he threw the jacket and the iron symbol into the river, and said, "Let us go, brother! now I am gone to the Guru." He came to Guru Sahib. Guru Sahib cast his gracious glance on him. He happened to understand Sikhism and got engaged in rendering service. When kilns were getting readied, he learnt from somewhere that excreta should be put into the kiln to obtain fully-baked bricks. Without telling anybody, he lined his basket with jute and through out the day he remained busy in putting excreta into a kiln. When the kilns were opened a bricks were presented to Guru Sahib. He examined the bricks of various kilns. When the turn came of Bhai Behlo's kiln, the brick produced a tinkling sound on tapping. Guru Sahib asked,

“Brother! whose brick is this? From whose kiln it is?”

They said, “Sir! it is from Bhai Behlo’s kiln.”

Guru Sahib asked, “How did he bake it so well?”

They said, “True Sovereign! what should we tell you? He is a liberated devotee who is forgetful of everything—food, drink and sleep. His only longing is to have the bricks in his kiln baked so well that Guru Sahib may be pleased with him.”

So, Guru Sahib got up and left. When Guru Sahib reached there (Behlo’s kiln), he saw the entire procedure. He saw Bhai Behlo carrying a basket and a broom. Guru Sahib was very much pleased at seeing that the Gursikh had totally effaced his self and ego. At once, he directed that Bhai Behlo should be bathed and brought to him. When, after bath, he reached into the presence of Guru Sahib, he (Guru Sahib) took him in his embrace. He said, “O Gursikh! blessed, blessed, blessed art thou. First and foremost among the Sikh devotees is Bhai Behlo.”

Guru Sahib bestowed on him ‘Number one’ position. In this way is service rendered, approved and accepted. You will find many others doing service, but they are not devoted servants in the real sense.

*Refrain: Idle prattlers are many,  
But a true servant is rare indeed.*

ਧਾਰਨਾ - ਗੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹੈਨ ਘਨੇਰੇ,

ਚਾਕਰ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਹੈ -2, 2

*‘Should man engaged in service, show pride  
and disputation enter,  
And should chatter excessively—*

*The Master’s pleasure shall he not win.*

*One shall obtain honour only by sacrifice of  
self and rendering service.*

*Saith Nanak: By union with Him to whom is  
the devotee attached, shall such find  
approval.’ P.474*

ਚਾਕਰੁ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਨਾਲੇ ਗਾਰਬੁ ਵਾਦੁ ॥

ਗਲਾ ਕਰੇ ਘਣੇਰੀਆ ਖਸਮ ਨ ਪਾਏ ਸਾਦੁ ॥

ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਨੋ ਲਗਾ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਲਗਾ ਸੋ ਪਰਵਾਨੁ ॥

ਅੰਗ-474

There are many braggarts—I did this; I got that gurdwara built; I rendered service at such and such place. They continue publicizing their service. Guru Sahib says—

*‘One in millions alone is a true devotee or  
servant of God—*

*All others are but traders in piety.’ P.495*

ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਸੇਵਕੁ ਹੋਰਿ ਸਗਲੇ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - 495

The rest render service for fulfillment of one wish or another: ‘May I be cured of my ailment! True Sovereign! I will render service for 1 1/4 month or, year if this disease of mine is cured, or if my particular trouble is resolved.’ Thus they bargain with God. So, in this way, only a rare person is a true servant of God.

When Guru Amar Dass Ji came into the service of the Second Guru Sahib, he thought: Here, perhaps, penances may have to be practised, or I may have to sit around burning fires, or practise ‘jal dharas’ ( in winter season, letting water drip from a pitcher-hole on the head), but when he saw that in the Guru’s abode, service was of prime importance, he said to the kitchen incharge, “Please allot me the task of bringing water for the kitchen.” When he got this service, he kept carrying water

throughout the day. He filled up all the vessels with water. He sprinkled water. He started scrubbing the utensils. He waved hand fan over the devotees. Besides, he started doing all kinds of service. Thereafter, he took upon himself the service of bringing water for Guru Sahib's bath. Thus, he would go for water well in advance, whether it was winter, or summer or rainy season. He never missed bringing water. So, he started rendering immense service. Bhai Santokh Singh Ji writes that he (Guru Amar Dass Ji) rendered such great service that none else could render

*Whether it was winter, or summer or pouring rain,  
Unconcerned did he render service in the same manner.*

*After practising great penance, he made such endeavours*

*That blessed became his life.*

*Even then he said not to the Guru that he was doing something.*

*He remained detached and indifferent in his mind.'*

*( Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1383*

*ਸੀਤ ਉਸਨ ਬਰਖਾ ਬਡ ਹੋਵਤਿ*

*ਸੇਵਹਿੰ ਇਕ ਸਮ ਜਾਨਹਿੰ ਨਾਹਿੰ।*

*ਤਪ ਬਿਸਾਲ ਕਰ ਘਾਲ ਸੁ ਘਾਲਹਿੰ*

*ਧੰਨ ਜਨਮ ਕਰਿ ਲੀਨਿ ਉਪਾਹਿੰ।*

*ਤੱਦਪਿ ਰੁਖ ਨਹਿੰ ਗੁਰ ਕਛੁ ਕਰਿ ਹੈਂ*

*ਉਦਾਸੀਨ ਸੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰਾਖਹਿੰ।*

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1383*

After having talked to him once, Guru Angad Sahib Maharaj did not speak to him again, though he helped Guru Sahib to take bath, rendered other service too, made beds, washed clothes and did almost everything. Guru Amar Dass Ji had a detached and indifferent attitude. Even then, there was a great longing in him to render service.

*'Though seating near himself, Guru Sahib*

*asked him not anything.*

*Indescribable are the ways of the Inaccessible Guru.'*

*(Sri Gur Partap Suraj Granth)*

*P. 1383*

*ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਇ ਨ ਬੋਲਹਿੰ ਬੁਝਹਿੰ*

*ਅਗਮ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਹਿੰ।*

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1383*

Though Baba Armar Dass lived with Guru Sahib, yet he never asked him, "What is the state of your home? You have left your children behind. Go and meet them sometime." Even though they were related, yet he did not talk to him at all- neither of joy, nor of sorrow.

*'At this, the Sikhs who were there.....( Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1383*

*ਸਿਖ ਇਮ ਭਨਤਿ, ਅਪਰ ਜੇ ਨਰ ਹੈਂ .....।*

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1383*

The rest of the attendants serving at the Guru's abode started talking about Baba Amar Dass Ji—

*'... .. most of them made fun of him.'* (Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1383

*..... ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਠਾਨਹਿੰ ਉਪਰਾਸ।*

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1383*

The fellow Sikhs kept making fun of him in various ways. One said- 'Look! this fellow has come here after attaining the age of 71 years.' Another remarked—'He was bound to come here. What need the family has of an old person? His family must have thrown him out of the house. If he were needed in his home, wouldn't he have gone to see his family?

*'His family has turned him out of the house, and he has no money.'* (Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1384

*ਘਰ ਤੇ ਮਨਹੁ ਨਿਕਾਸਯੋ ਕਿਸਿ ਨੇ*

*ਦਰਬ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਇਸਕੇ ਪਾਸ।*

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1384*



He has not a penny in his pocket; his family has thrown him out of the house, and so he has come to the Guru's abode because—

*'The Guru is the prop of the supportless, and seeing this has he come to him (Guru)'. (Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1384*

ਗੁਰ ਨਿਰਾਸਰੇ ਕੋ ਸੁ ਆਸਰਾ

ਇਮ ਲਖਿ ਆਯਹੁ ਇਨਹੁ ਅਵਾਸ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1384

They remarked—'He has come to Guru Sahib seeing that he has no where to go and will find shelter only with him (Guru).'

*'He subsists on others' bread. Renouncing everything has he become sad and disappointed.'*

*(Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1383*

ਟੁਕਰੇ ਖਾਨ ਰਹਜੋ ਪਰਿ ਕੈ

ਇਹ ਸਭ ਨੋ ਤਜਾਰਾਜੋ ਭਯੋ ਨਿਰਾਸ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1383

They said— "Now he keeps working on bare bread, because he has lost all hope. If he continues getting just food, it is more than enough for him." So, holy congregation! such taunts and jibes did the fellow attendants hurl at him. But it is not an easy thing to become a true servant. He who is prepared to sacrifice his life, is not affected by taunts and jibes.

*Refrain: Indifferent are servants of God To taunts and jibes of the world.*

ਧਾਰਨਾ - ਸੇਵਕ ਨਾ ਮੰਨਦੇ ਜੀ,

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤਾਹਨੇ ਸਿਹਣੇ -2, 2.

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤਾਹਨੇ ਸਿਹਣੇ -2, 2.

ਸੇਵਕ ਨਾ ਮੰਨਦੇ ਜੀ,..... -2.

Since the very beginning has the world been hurling taunts and jibes. If man gets a place of refuge in the Guru's abode, his life becomes meaningful and fruitful. But about Baba Amar Dass Ji,

people remarked—"Look! how strange of him to have gone there!

*'After renouncing his family and home, He has not bothered about them again. All the people have started making fun of him—*

*What a thing for him to do in his old age!'*

*' (Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1378*

ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੋ ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ

ਨਹੀਂ ਜਾਇ ਪੁਨ ਕੀਨਿ ਸੰਭਾਲ।

ਨਰ ਉਪਹਾਸ ਕਰਨਿ ਸਭਿ ਲਾਗੇ

ਬ੍ਰਿਧ ਹੋਇ ਕਿਆ ਕੀਨੀ ਢਾਲਿ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1378

People said—"He has become old. What a strange thing he has done to have left his home and family! He must not be welcome in his home—

*'Shelterless must he be, unwelcome at home; His family must not be giving him any respect.'*

*(Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1384*

ਫਿਰਹਿ ਨਿਥਾਵਾਂ ਥਾਵ ਨ ਪਾਵਹਿ,

ਅਹੈ ਨਿਮਾਨਾ ਮਾਨ ਨ ਕਾਇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1384

Nobody at home must be showing respect to him. He must not be having any shelter or place to live in.

*'Day and night he conducts himself serving in this manner.*

*He serves and obeys every one.'*

*(Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1384*

ਰੋਨਿ ਦਿਵਸ ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਬਿਚਰਤਿ

ਸਭਿ ਕੇ ਆਗੈ ਸੇਵ ਕਮਾਇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1384

That is why he obeys everyone. He does everybody's bidding. If someone says, "Baba (old man), I have to take bath, bring water for me", he brings water for him. In fact, he assisted everybody in taking bath, and promptly did he bring water for everyone. But this conduct did not elicit praise from the people. On the other hand,

they said, "He obeys everyone out of fear. He is always running about and assists everyone in bathing.

*"He obeys everyone out of fear...." (Sri Gur Partap Suraj Granth)*

ਸਭਿ ਕੋ ਕਹਜੋ ਕਰੈ ਉਰ ਡਰਪਤਿ .....

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1384

They said, "Out of inner fear, he renders whatever service he is asked to do, like scrubbing utensils, sweeping the premises and washing clothes. He does everything readily –

*"He obeys everyone out of fear lest he should be turned out of the place. " (Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1384*

ਸਭਿ ਕੋ ਕਹਜੋ ਕਰੈ ਉਰ ਡਰਪਤਿ ਨਹੀਂ

ਨਿਕਾਸ ਦਹਿ ਇਸ ਥਾਇੰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1384

They said, "He renders every kind of service out of fear lest he should be thrown out of the place." In this manner did the slanderers make fun of him –

*"In this manner did the slanderers heap great ridicule on him,*

*But these ignorant person little knew the truth." (Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1384*

ਇਮਿ ਨਿੰਦਕ ਉਪਹਾਸ ਜੁਗਤਿ ਬਹੁ ਨਿੰਦਹਿੰ,

ਬਿੰਦਹਿੰ ਨਹੀਂ ਗਵਾਰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1384

But these ignorant slanderers did not know that he (Baba Amar Dass Ji) was making preparations for becoming the Sovereign of both material and spiritual worlds, that he was going to ascend to the spiritual throne of Guru Nanak. Holy congregation! exalted positions are not attained for nothing. For attaining to the goal of God's love, you have to follow the path of devotion and sacrifice –

*"It thou yearnest to play the game of love,*

*step on to my path, with thy head placed on the palm of thy hand.*

*And, once thou settest thy feet on this path, then lay down thy head and mind not public opinion." P.1412*

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ॥

ਅੰਗ - 1412

*Refrain: It is by sacrificing one's life that one reaches the goal of love.*

ਧਾਰਨਾ - ਮਰ ਕੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚੀਦੈ,

ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮੰਜਲ ਉਤੇ -2, 2.

ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮੰਜਲ ਉਤੇ -2, 2.

ਮਰ ਕੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚੀਦੈ,..... -2.

*'It thou yearnest to play the game of love, step on to my path, with thy head placed on the palm of thy hand.*

*And, once thou settest thy feet on this path, then lay down thy head and mind not public opinion." P.1412*

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ॥

ਅੰਗ - 1412

*'Accept thou death first, abandon the hope of life.*

*Be the dust of the feet of all, and then alone come to me.'*

P.1102

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ॥

ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ॥ਅੰਗ - 1102

*'Exhausted, to the Lord now I make resort.*

*Now that to the Lord's shelter I have come,*

*Save me or destroy me as be Thy pleasure.*

*The world's cleverness and praise in fire have I burnt.*

*Call me any, good or bad – to the Lord my self have I dedicated.' P.528*

ਅਬ ਹਮ ਚਲੀ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਰਾਰਿ॥

ਜਬ ਹਮ ਸਰਣਿ ਪੁਛੁ ਕੀ ਆਈ

ਰਾਖੁ ਪੁਛੁ ਭਾਵੈ ਮਾਰਿ॥

ਲੋਕਨ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ਉਪਮਾ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰਿ ਜਾਰਿ॥

ਕੋਈ ਭਲਾ ਕਹਉ

ਭਾਵੈ ਬੁਰਾ ਕਹਉ ਹਮ ਤਨੁ ਦੀਓ ਹੈ ਢਾਰਿ॥ ਅੰਗ - 528

When we come into the Guru's refuge—

*'Now that to the Lord's shelter I have come. Save me or destroy me as be Thy pleasure.* P.528

***The world's cleverness and praise in fire have I burnt.'***

ਜਬ ਹਮ ਸਰਣਿ ਪੁਤ੍ਰੁ ਕੀ ਆਈ  
ਰਾਖੁ ਪੁਤ੍ਰੁ ਭਾਵੈ ਮਾਰਿ॥

ਲੋਕਨ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ਉਪਮਾ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰਿ ਜਾਰਿ॥ ਅੰਗ - 528

Guru Sahib says—"I have burnt world's cleverness and praise in fire. You may call me good or bad; but I have come into the Guru's refuge." So, in this way was Baba Amar Dass Ji rendering service in a totally detached manner because until the servant's mind becomes equable, he cannot be called a servant in the true sense of the word.

*'Should he (the servant of God) regard evil and good alike,  
By such device in Lord shall remain absorbed.'* P.432

ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਜੇ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਣੈ  
ਇਨ ਬਿਧਿ ਸਾਹਿਬੁ ਰਮਤੁ ਰਹੈ॥ ਅੰਗ - 432

Both have to be treated alike. Baba Amar Dass Ji's fellow Sikhs spoke ill of him He served not for two-four years, but he kept serving in this manner for full twelve years. During this period, on one hand, the Guru never called him, while, on the other hand, these persons said that he (Baba Amar Dass Ji) was rendering service out of fear—

*'In this manner did the slanderers heap great ridicule on him.  
But these ignorant persons little knew the truth  
That he was going to be the Sovereign of both material and spiritual worlds,  
Whose generosity none would be able to*

*equal.'*

(Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1384

ਇਮਿ ਨਿੰਦਕ ਉਪਹਾਸ ਜੁਗਤਿ ਬਹੁ ਨਿੰਦਹਿੰ,  
ਬਿੰਦਹਿੰ ਨਹੀਂ ਗਵਾਰ।

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਹੁਇ  
ਜਿਸ ਕੇ ਸਮ ਕੇ ਹੂੰ ਨ ਉਦਾਰ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1384

The slanderers did not know that he (Baba Amar Dass Ji) would become the sovereign of both material and spiritual worlds whom none would be able to equal—

*'On hearing his calumny from the Sikhs,  
He neither felt joy nor anger.'*

(Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1384

ਸਿੱਖਯਨ ਅਰੁ ਨਿੰਦਕ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ  
ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਕਰਹਿੰ ਕਿਸ ਬਾਰਿ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1384

Baba Amar Dass Ji felt neither joy nor sorrow. He was neither angry nor pleased—

*'Eveready was he to render service.*

*In every manner did he serve and worship the Guru.'* (Sri Gur Partap Suraj Granth) P.1384

ਇੱਕ ਸੇਵ ਕੇ ਤਤਪਰ ਹੂੰ ਕਰਿ  
ਗੁਰੁ ਅਰਾਧਹਿੰ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ - 1383

Holy congregation! this service is surely difficult to render.

*Refrain: By becoming Corpse-like (that is, by killing all desires) can one become a disciple, and not by mere talking.'* (Bhai Gurdas Ji, Var 3/18)

ਧਾਰਨਾ - ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਕੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਜਾਵਣਾ -2, 2.

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਕੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਜਾਵਣਾ -2, 4.

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 3/18

(... to be continued)



## How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

*Sant Waryam Singh Ji*

*English Translation: Prof. Beant Singh*

*(Continued from P. 83, issue Sept. 2012)*

As soon as I returned, she said to me, "Vir Ji! I had gone to the P.G.I in your absence. I had carried earlier X-rays of my backbone showing a crack in it. In them, the doctor had written that the patient would suffer from paralysis because there was a crack in the back bone. They took several x-rays, but the crack in the back bone had disappeared. They said—' How has this happened? Crack in the back bone never gets joined. How has this happened in your case?' Thereafter, I talked about the tumour. About tumour too, they opined that it was no longer there. Now, only one deformity is left and that is that I would go home blind of one eye."

I said, "Have faith in God. Stay here for four months more."

On 20th January, she came to me in a very happy mood.

I said, "What is the matter?"

She said, "Congratulations! My eye which lost vision two years ago, has got back vision." But at the same time, she said to me, "Now let me go home because my granddaughter has examinations to take." I said, "Fie good woman! Now you have actually seen the greatness and glory of Gurbani, you ought to have become aligned with 'bani' with the resolution that you will never forget Gurbani. But this is what happens with me. When people get cured, they come to me and ask," Sir! how much more should I read Gurbani?" Earlier, I used to be at a loss what to say

because I was rather simple. But on listening to this Gurbal Singh, I have found an appropriate reply—"Continue reading Gurbani as long as you wish to remain healthy." Our intention is that the devotee should imbibe faith in Gurbani. Reading of Gurbani is fruitful only in the case of those persons who have faith in it.

As soon as the river is crossed, man forgets 'Khwaja' (God of water). Similarly, men think—' Now that I am cured, what has Gurbani to do?' So this happens with me not in one case but in hundreds of cases.

So, in truth what is it (*bani*) after all? It is energy. When you read 'bani' (Gurbani - Guru's utterance), you will get aligned with a high level energy. It will start getting absorbed in your body with the force or intensity that you can bear, because it (this energy) has neither any beginning nor any end. Moses (Jewish Prophet) said to God, "I want to see you." God said, "Nobody can see me." He (Moses) said, "I want to see Thy Light."

God said, "O Moses! you can't see Me. Man has not been fashioned by Me to have a full glimpse of Me. All right! tomorrow climb Mount Caucasus."

When, next day, he climbed Mount Caucasus and saw God's glorious vision, he could not bear it and fell down unconscious. His within was struck by such a high voltage power that he could not bear. When he regained consciousness, he got up. There, on the rock were en- graved

ten commandments –

'Do this, and don't do this.' God said –

"These are my commandments. Preach them in the world and urge the people to follow them. Show the right path to the world since you have seen everything. Ever since the day Moses saw the glorious vision of God, Mount Caucasus is black in colour. These are not false stories fit to be rejected and ignored. They are full of deep meaning and mystery. So God comes into us with the same force and intensity as is commensurate with the strength He has blessed us with. What is its mark or indication? That door is after all within man himself. It is God who opens that casement from which flows nectar. When you start enjoying reading and reciting Gurbani, then take it that you have started becoming aligned with God. When there is light of Divine knowledge within you while practising Divine Name meditation, then take it that you have come closer to God. When in the course of Divine Name meditation with deep concentration of mind, you start hearing the unstruck sound, then take it that you have progressed further on the path of spirituality. So, in this manner, does man progress and climb, but he cannot go beyond which is forbidden to him. He does not have the strength and ability to go beyond the three things he has learnt about. Many other powers will come to him. If he gets involved in these powers, he gets alienated from God because –

*'The pursuit of occult powers is worldly attachment –*

*The holy Name thereby finds not lodgment in the heart.'* P.593

ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਭੁ ਮੋਹੁ ਹੈ  
ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥

The Name abiding within man will

leave him. He, who has observed 'chillas' (forty days of solitary meditation and prayer), will make use of them because he is blind and does not know their implications. A holy man does not do so. Occult and miraculous powers run after the holy –

*'The nine treasures and eighteen miraculous powers go after him, who ever keeps enshrined the Lord within his mind.'* P.649

ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਿ  
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥

Then what happens? Man does not rise further on the spiritual ladder. One climbs higher on the spiritual ladder with the grace of the Perfect Guru. Ascendance is possible only when a Perfect and capable Guru (Holy Preceptor) is met. Mahatma Buddha adopted a 'Guru' (holy preceptor). That holy preceptor told him the way to enter. The spiritual realm. When he reached there, he asked him the way ahead. The holy preceptor said, "I do not have any knowledge of the way ahead." Mahatma Buddha adopted another holy preceptor, who helped him to go across further. But he was not satisfied, and so he adopted a third holy preceptor. In this manner, Mahatma Buddha adopted six holy preceptors, one after the other. The last two preceptors enabled him to ascend very high but even they failed to lead him to the Divine Abode. He needed still another Guru (Holy Preceptor). (This too I have written in the magazine published from here). He did not adopt that Guru. As a result, he was left at the state of 'nirvana' (liberation), otherwise he would have become absorbed in God; he would have become indistinct from Him. This state is not gained without the Guru (Holy Preceptor); its key is with the Guru –

*'He, whose Home it is has put the lock to it,*

and given the key to the Guru.  
Without seeking shelter of the True Guru,  
man cannot get the key, though he makes  
various other efforts.' P.205

ਜਿਸ ਕਾ ਗਿਰੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ  
ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ॥  
ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀਂ ਪਾਵੈ  
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ॥

God's Abode is not found without coming into the Guru's refuge, because it is he (Guru) who has the key.

*'Without the Word is the self involved in pitch darkness.*

*In such a state neither is supreme objective attained nor transmigration annulled.*

*The key to this attainment in the hands of the Guru lies—*

*None else may force open the Door: only by perfect good fortune is the Perfect Guru met.'*  
P.124

ਬਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ॥  
ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ॥  
ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ  
ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ॥

In my thinking, I have explained this thing to you in great detail. All of you, belonging to the Doaba region, sitting here are intelligent. Doaba is regarded as the brain of not only the Punjab but the whole of India. I know very well that the people of Doaba are not convinced unless things are explained to them in detail. They go by reason and logic as they are wise people. The regions where we work, anything you may say is accepted as true. Where people are intelligent and logical, everything has to be explained to them fully. So, I have talked to you on the subject of the Name Divine. God's Name is energy; without meditating on the Name, one is not enlightened; there is no Divine light within the self. God has afflicted our within with a serious malady from the time He created the universe out of Himself. Here science gives us two

thoughts or ideas. Science says that there is nothing beyond nature and matter.

Only a couple of days ago, a Professor from the Punjab University came to see me. When he was introduced to me as the Professor of Physics, I said, "Well, then, let us gain some knowledge from him."

I said, "Doctor Sahib! who gave motion to the 'Big Bang' that you refer to? Who set it or how did it take place spontaneously?" He said, "This has not been learnt so far."

I said, "Well then, go ahead.

The Gurus have explained it.

*'The Formless One assumed form and came to be called the Infinite Lord.'*

*(Bhai Gurdas Ji, Var 26/3)*

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੋਇ  
ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਸਦਾਇਆ॥

When God assumed form and came to be called 'Ekamkar', Guru Sahib described Him as [Ek onkar]. He wrote down numeral: 1. Then the 'Ekamkar' (God; or Sole Supreme Being) uttered the holy Word and composed a melody—

*'From the Formless one emanated the holy Word melody....'* (Bhai Gurdas Ji, Var 26/3)

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੋਇ  
ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਸਦਾਇਆ॥

That Divine melody is the 'word-energy'; it is not a natural or mundane tune or melody. Here comes the difference. The other person says—'What kind of sound or melody is it? The sound of what musical instrument does it resemble? Absolutely wrong are these queries. It is a 'chetan dhun' (living or sentient sound or tune). He alone can know or appreciate it, who experiences it within his self. Man's intelligence or intellect has its bounds, which can reach only up to a certain point, beyond which it gets burnt. It cannot rise

further than this. So the Guru's edict is—

*'Saith Kabir: Taken away is my worldly understanding or wisdom: with this change is achieved fulfilment.'* P.339

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੁਧਿ ਹਰਿ ਲਈ ਮੇਰੀ  
ਬੁਧਿ ਬਦਲੀ ਜਿਧਿ ਪਾਈ॥

*'In that sphere are fashioned Absorption, Wisdom, Enlightenment of Mind:*

*Forged therein is the vision of gods and mystics.'* P.8

ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਮਨਿ ਬੁਧਿ॥

ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਾ ਜਿਧਾ ਕੀ ਸੁਧਿ॥

He (Professor from the University) said, "I have heard this thing only today." I said, "The Ordinance giving form and order to it is that Power which frames the rules and principles of nature or creation. You may call that Power 'Waheguru', 'Rama' or 'Allah' (Various names of God), that has no name as such. But that Power is called 'Truth', or 'True Being.'

'Sat' or 'Truth' came with ੴ [Ek Onkar: (One Formless Lord)] itself who has a 'being' or 'existence'; He is not non-existent. So, in this way, the next is 'Name-Power' which accomplished all the tasks.

*'All beings by the might of the Name are sustained.*

*By the might of the Name are sustained continents and universes.'* P.284

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ॥

It is the might of the Divine Name which has brought about the whole world in its present form and shape. It is a subject of very detailed and extensive discussion and deliberation. Immediately after the Name, came to be created 'ego' or 'I-ness'. Out of 'ego' were born word, touch, form, beauty, relish or taste and smell. Then from them came into being the five elements. The form or beauty that we see in them are of these five elements. The sentient

power that came in them was due to reflection of God on them. If you place a magnet in a factory, all the small iron pieces lying in it start moving towards it. Similarly, when the might of God fell upon nature, which He Himself created, sentience came into it automatically. Awareness came which was of two types. One, electric and magnetic waves started moving in our brain which are called 'eta waves'; four types of names are given to them. They started moving and we gained understanding and awareness. This was limited awareness. This limit was of our limited brain and mind, and not the Divine understanding of God. That understanding comes if we overcome or cross 'ego' and go to the other side. It is the 'Name Power' that cuts or destroys 'ego.' So Guru Sahib utters the following edict. Let us recite it with loving devotion—

*Refrain: By meditation on the Name Divine are annulled all sufferings,*

*And by serving the Guru is obtained honour.*

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੁਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ,

ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਏ -2, 2.

*'By the Guru's service, the mortal obtains honour.'* P.864

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਾਏ ਮਾਨੁ॥

*'The Name Divine is the panacea of all the ills.'* P.274

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ॥

Guru Sahib says—

*'If there is any cure-all for all the ailments, that is lying within this body itself.'*

Guru Sahib further says—

*'The medicine of God's Name is in every heart, O brother.'* P.259

But how to pick up that medicine?

*'Except the Perfect Guru,*

*no one knows the method to prepare it.'*

ਹਰਿ ਅਉਖਦੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ॥

But unless and until we come into the

refuge of the capable Guru (Holy Preceptor), the way to take it is not known; it is obtained not—

*'When the Perfect Guru administers the medicine after giving the directions, then man sickens not again, O Nanak.'* P.259

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਥੀਆ॥

Like doctors advising patients regarding dosage and food, the Perfect Guru administers the Name-medicine with proper directions. Why doesn't the Divine Name work within us, when there is so much talk about the Name? It is because we do not follow proper discipline. We do not follow the right path without which our ailment cannot be cured.

So, when we listen to discourses attentively and in great detail, two things happen. One is knowledge of reality or metaphysics. What I was talking about earlier was philosophy of which everybody is not fit and deserving. If I continue talking in this manner about philosophy and metaphysics, many in this holy congregation will start dozing or sleeping. It is because they cannot comprehend and imbibe it. The stage at which they can understand these things has not come in them as yet.

Second is that, no doubt the medicine has to be administered all right but it has to be given in capsule form. It means explaining things by taking the example of one man and describing how he conducted himself in the social milieu and lived his life.

In your Doaba region, Sikhism came during the time of the Fourth and Fifth Guru Sahibaan. What was the state of the region prior to that? And what were the conditions obtaining in the time of The Gurus? People used to be Sultanas, that is,

followers of Sarvar. There was one such holy man named Ahmed. He used to observe 'chillas' (period usually 40 days of solitary meditation and prayer) and worked miracles. His brothers expelled him from there. He went away to Dhaunkal. But his brothers went there too and killed him. His 'majavars' (officials or keepers at a shrine) spread his fame and publicized his occult powers greatly. The *Jats*, the toilers living here, both in Doaba and Malwa regions, fell into their trap. When Aurangzeb decided to bring all in the fold of Islam, he asked his advisers what he should do. They said, "The people living in the Punjab are already half Muslim. They need a little persuasion to embrace Islam. Therefore, first convert the Brahmins of Kashmir to Islam." Were these people already half-converts to Islam? It was like this that they paid obeisance at graves. They did not go to the Guru Sahibaan. Then they went in groups of pilgrims or devotees and kept beating their backs with an iron rod. At night used to be held spiritual plays to which many people came, not out of any interest in or understanding of spirituality, but in imitation of one another. They were made to believe in such superstitions as: your buffalo will be cured if you offer 'choorma' (sweetmeat made with crushed bread mixed with butter and sugar) to the 'pir' (Muslim holy man). Thus the people were made to follow 'pirs' (Muslim holy men). On the other hand, Guru Sahib's teaching or sermon was very superior and lofty. Then, in this Doaba region, there came to be highly exalted holy men. Bhai Tilkoo of Garhshankar was a 'Brahmgyani' (one who has attained to the Ultimate Spiritual Reality). Similarly, there was another holy man named Sangdhesian. There were many others also including a Gursikh



exactly of the place where we are sitting at present, who was later given the name of Bhai Manjh. His original name was Bhai Tiratha. His close relative Bhai Tilkoo lived nearby here. Bhai Tiratha was the *Chaudhri* (Head man) of ten to twenty villages. He was a prominent man of the area. He was a polite and soft-spoken gentleman, but he used to take a group of devotees every year or two. He used to hold '*chaukis*' (sessions of devotional singing by groups of choristers) in the villages. I witnessed such hymn-singing sessions in your area too when I used to come here as a young boy. It was said- 'Today's '*chauki*' is at such and such place.' People used to attend them. They used to make such vows—'I will hold so many '*chaukis*', if my such and such task is accomplished or set right.' They did not become aligned with Sikhism. They used to bake a huge sweetened bread. When it got baked on the road, the village drummer took a bite at one end and said—'Now it has been consecrated,' while we consecrate food with '*kirpan*' (small sword). Our forefathers received the consecrated bread from him and partook of it. Such was the state of our Punjab. This Bhai Tilkoo of Garhshankar came into the fold of Sikhism. Bhai Manjh was his relative. Bhai Tilkoo said to Bhai Manjh, "In what rigmarole are you involved? We have obtained this human life with great difficulty. This worship of graves and observance of meaningless rituals will not do any spiritual good to you. You should take refuge at the feet of the living Guru (Holy Preceptor)." He counselled him (Bhai Manjh) a lot. Finally, Bhai Manjh came round to Bhai Tilkoo's views.

He said, "Look! at present Guru Arjan Dev Ji is the True Sovereign at Amritsar.

Go there sometime and take refuge with him."

He (Bhai Manjh) said, "All right! I will go there."

One day he was leading a group of devotees, as he was the '*Chaudhri*' (head man) of the area. All were following him. People kept joining him and it became a huge group of thousands of devotees from the Doaba region. When they reached there, they started listening to the true discourse of Guru Sahib. When he heard the Guru's discourse, his heart was smitten so deeply that he got rid of the kind of life he was leading earlier. He was struck by the clarity of the Guru's utterance which made things easily intelligible to a common man. Recite the following:-

*Refrain: The body which even the gods long for hast thou obtained, O dear.*

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੀ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਲੋਚਦੇ ਦੇਵਤੇ,

ਜਿਹੜੀ ਦੇਹੀ ਨੂੰ

ਜਿਹੜੀ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਲੋਚਦੇ ਦੇਵਤੇ,

ਉਹ ਦੇਹੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ ਪਿਆਰਿਆ -2

*'Through the Guru's service, the Lord's loving devotion is practised.*

*Then alone is obtained the fruit of this human body.*

*Even the gods long for this body.*

*So through that body of thine think thou of rendering service unto thy God.' P.1159*

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ॥

ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ॥

ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ॥

ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ॥

We have obtained human incarnation for rendering service to the Guru (Holy Preceptor), practising Divine Name meditation and engaging in God's devotional worship. If we do not perform this task then, Guru Sahib says, all other tasks and engagements are vain and fruitless—

*'With the gift of human incarnation granted to*

thee,

*Now is thy opportunity to have union with the Lord.*

*Nothing else shall avail thee:*

*In holy company on the Name immaculate meditate. P.12*

*ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥*

*ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹੁ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥*

*ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ॥*

*ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥*

But instead of performing God's worship and practising Divine Name meditation man has started gathering poison (of Maya). But this mammonic poison shall not go with him—

*'Kabir, this body must perish:*

*if thou can, then save it.*

*Even they had to depart bare-footed who had amassed millions and millions.' P.1365*

*ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ॥*

*ਨਾਂਗੇ ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ॥*

There has been a ruler of Gazhni. His name was Mahmood. He was very successful in his campaigns. He attacked Iran and conquered it. He invaded Turkey and that too he conquered. Then he invaded the Balkan kingdom and annexed it. For conquering Afghanistan, he had to wage a fierce war. It was ruled by King Jaipal, who offered a tough resistance. Third time, Mahmood came with a two lakh strong army. Jaipal had said that he would not return defeated. He was riding an elephant. A cannon ball hit his elephant on the brow which killed him. In those days cannon balls did not contain any explosive. The king rode a horse. When his army saw the king's elephant missing, they thought that he was dead, and so fled from the battle-field. King Jaipal burnt himself to death on a pyre at Peshawar. The doors got opened for Mahmood because at that time it was the Punjab that guarded India. Jaipal was the ruler of

Lahore. When the gates opened, he started looting. He carried with him thousands of women and children as captives and sold them for a 'taka' (two pice coin) each. He took away untold wealth. The Somnath temple alone had 70,000 maunds (one maund= 36 kgs) of gold, and diamonds in it were estimated to be worth four arab (4000 million), which today will be worth 40 kharb. (One kharab= 100,000,000,000) rupees. He looted this much wealth from a single temple. He took away even sandalwood doors. Maharaja Ranjit Singh brought them back. So, in this way, he amassed more wealth than all other kings of the world. He suffered a paralytic stroke. The doctors told him that his disease was incurable and that he could not survive. He said to his attendants, "Show me at least the wealth that I looted from other lands." They put up heaps of wealth over miles. Each heap had a plate showing the place/country from where it had been looted. As the attendants took him around slowly on a wheel chair, he looked at his treasures longingly and wept bitterly. He remarked, "I have no heir who can look after this wealth. These people around me will spoliage it. There is no means whatsoever by which it can go with me to the world hereafter. Even if this treasure is buried with me in my grave, people will dig it out soon thereafter. Nobody will let it remain in my grave." He wept bitterly saying, "It will not go with me. It is the sins committed by me which I am carrying with me. My sins and crimes are going with me and their punishment shall I suffer in hell." Holy congregation! this idea of punishment in hell is not something fanciful or make-believe. In this context, such is the Guru's edict—

*'The Lord is aware of those that at night time  
Set out with nooses to scale houses for  
burglary.*

*Some concealed in hidden nooks, watch out  
for other's women folk.*

*They break into places, difficult of access, and  
enjoy wine deeming it sweet.*

*Each reaps his actions' reward:*

*Evil-doers in the end regret their doings.*

*Azrail, the angel of Death shall crush them  
like sesame in oil press.'* P.315

*ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ॥*

*ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ॥*

*ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਥਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ॥*

*ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੁਤਾਣੀ॥*

*ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੋਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ॥*

Man conveniently and heedlessly commits evil deeds here. He indulges in looting. He takes bribes and practises dishonesty. He does cheating also and usurps lands and properties by forging wills and powers of attorney. But all these dishonest actions are counted as sins for which man is punished in the Divine Court—

*'Fine-looking raiment man in the world leaves  
behind.*

*Recompense or fruit for evil and good done he  
himself must obtain.*

*In this world man may have issued commands  
to others at will;*

*Yet in the end a narrow path he must tread.*

*As naked to hell he marches,*

*Horrible in his appearance:*

*Evil-doing ultimately to repentance leads.'*

P.471

*ਕਪੜੁ ਰੂਪੁ ਸੁਹਾਵਣਾ*

*ਛੱਡਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਵਣਾ॥*

*ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਾਵਣਾ॥*

*ਹੁਕਮ ਕੀਏ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਰਾਹਿ ਭੀੜੇ ਅਗੈ ਜਾਵਣਾ॥*

*ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ਤਾ ਦਿਸੈ ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ॥*

*ਕਰਿ ਆਉਗਣ ਪਛੋਤਾਵਣਾ॥*

So this is how man receives punishment for his evil actions. Mahmood Gazhni said, "Let not anybody err as I did." He dictated the memoirs of his life.

We do not have any such practice of dictating memoirs; we dictate our will. He wrote: "I committed many sins. To acquire wealth I killed lakhs of people, widowed lakhs of women, beheaded lakhs of sons before the eyes of their mothers. But all this ill-gotten wealth is not going with me to the world hereafter. It will continue lying in heaps here. What grave sins and evils have I committed! Now when my dead body is carried to the graveyard, let my hands and feet hang outside. Let a big wooden board be put on my hearse with the writing—'Here goes a billionaire. O people of the world, learn a lesson from his example, and do some noble deeds, which will stand you in good stead at the Divine Portal, because there you will not be able to do anything except repenting—

*Refrain: O my soul, you will then only weep  
and repent,*

*But then nothing will be of any avail.*

*ਧਾਰਨਾ - ਜਿੰਦੇ ਰੋਵੇਗੀ ਤੇ ਰੋ-ਰੋ ਪਛੋਤਾਵੇਗੀ ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਕੋਈ  
ਨਾ ਬਣੇ-2, 2.*

*'Enjoying revelments, man himself becomes a  
heap of ashes and his soul passes away.*

*When the worldly man dies, a chain is thrown  
round his neck and he is led away.*

*There, his good and bad acts are read out to  
him and seating him, his account is explained  
to him.*

*When thrashed, he finds no place of shelter,  
but none hears his bewailings now.*

*The blind man has wasted away his life.'*

P.464

*ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮੜਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ॥*

*ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਟਿ ਚਲਾਇਆ॥*

*ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ॥*

*ਬਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੂਆਇਆ॥*

*ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥*

Having accumulated sins all his life, when he finally departs from the world, he weeps and wails that nothing (material riches and properties) is accompanying him to the other world and everything has been

left behind here. So what accompanies him?

*'On the path of which the length is immeasurable,  
The Name Divine is your provision of the way.*

*On the path darkened by terrible blinding darkness,*

*The Name Divine to you sheds guiding light.  
On the path where acquaintance you have none,*

*The Name Divine shall befriend you.*

*There where terribly oppressive heat scorches,  
The Name Divine shall cast over you cooling shade.*

*There where great thirst shall oppress you,  
Saith Nanak, by contemplation of the Name,  
'amrita' over you shall be showered.' P.264*

*ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ ॥*

*ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਉਹਾ ਸੰਗਿ ਤੋਸਾ ॥*

*ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥*

*ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਉਜਿਆਰਾ ॥*

*ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੋ ਨ ਸਿਵਾਨੁ ॥*

*ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਹ ਨਾਲਿ ਪਛਾਨੁ ॥*

*ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਤਪਤਿ ਬਹੁ ਘਾਮ ॥*

*ਤਹ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੁਮ ਉਪਰਿ ਛਾਮ ॥*

*ਜਹਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਨ ਤੁਝ ਆਕਰਖੈ ॥*

*ਤਹ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਖੈ ॥*

It is God's Name meditation that is to go with man's soul to the other world; nothing else goes with him; sins if they accompany will cause sorrow and trouble. But if man has not practised Divine Name meditation and engaged in God's devotional worship during his sojourn in this world, he has to wail and weep in the world hereafter. Therefore, dear devotees, Guru Sahib says—

*'With the gift of human incarnation granted to thee,*

*Now is thy opportunity to have union with the Lord.*

*Nothing else shall avail thee:*

*In holy company on the Name immaculate meditate. P.12*

*ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥*

*ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥*

*ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ ॥*

The other things that you are doing, they are useless; they are worldly tasks which will be left behind here in this very world. Do not commit sins for accomplishing them. Do not practise deception and fraud. Don't do evils, lest you should repent later. We do not check you from doing them. You may continue doing them; it is your destiny's play, but don't do wrong and unjust deeds. When you act rightly, you will prosper. When you make offerings to the Guru from your honest earnings, it will increase million-fold. It will stand you in good stead in the Divine Court. Do such deeds for which you don't have to repent later, because then it will be of no avail—

*'What thou shouldst have done, that thou hast done not. Thou art entangled in the net of covetousness.*

*Nanak, thy time is past. Why waiest thou now, O blind man.' P.1428*

*ਕਰਣੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਨਾ ਕੀਓ ਪਰਿਓ ਲੋਭ ਕੈ ਫੰਧ ॥*

*ਨਾਨਕ ਸਮਿਓ ਰਮਿ ਗਇਓ ਅਬ ਕਿਉ ਰੋਵਤ ਅੰਧ ॥*

What is the use of weeping now? When you were to meditate on God, you did not listen even though you were called out loudly to wake up. Baba Farid says— 'What should we do because the world does not listen to holy teaching?

*'The saints shout, shriek and even give good advice, O Farid.' P.1378*

*ਫਰੀਦਾ ਕੁਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ ॥*

The four Vedas, six Shastras, 27 Smritis, Upanisheds, holy Koran, Tauret (Old Testament), Bible, Guru Granth Sahib and all other scriptures and hundreds of exalted holy men try to awaken and enlighten the 'jeev' (man, soul), but he does not change even a whit. They advise him to see his state, how he has been wandering through existences, which he

does not remember. So they remind him of his previous existences—

*'For several births thou became a worm and a moth.*

*In several births thou wert an elephant, a fish and a deer.*

*In several births thou wert yoked as a horse and an ox.*

*Meet the Lord of the universe.*

*This is the time to meet.*

*After a long time is this human body fashioned.'* P.176

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥

*'We saw (assumed) the forms of numerous trees and plants, and many a time we were born as beasts. Many times we entered the family of serpents, and many times we were flown as birds.'* P.156

ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੁ ਉਪਾਏ ॥

ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ॥

My dear! don't think that you have been existing in the human form right from the beginning. Your life history is millions and billions of years old. You assume the human form when your turn comes. When you are born as man, you get afflicted with many maladies—

*'In enmity, strife, lust, wrath and attachment involved;*

*To falsehood, evil-doing, great greed and treachery attached.*

*Engaged in such devices, numerous births has he passed.*

*sayeth Nanak: In Thy grace save him.'*

P.267-68

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥ ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧ੍ਰੋਹ ॥

ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥

It is not just once but several times that man has been failing after assuming human birth. He failed to attain anything.

When he is in the mother's womb, he has knowledge of his hundred previous births. Why is it so? Then he is in a state of 'smadhi' (spiritual trance of contemplation). His 'praans' (vital breaths) are in the 'Sukhmana' [Breath passage lying between 'Ida' (Air channel extending from the head through the left nostril down to the left side of the vertebrate column and 'Pingala' (Air channel extending from the head through the right nostril)]. There are three chief air-passages alongside the vertebrate column. One is 'Ida' the other is 'Pingla' and in between is 'Sukhmana'. If we enter 'Sukhmana' even now, we can gain knowledge of 100 earlier births. But how to gain entry to it? Men used to gain entry to the 'Sukhmana' in earlier times. But Guru Sahib has forbidden us to do so. It is like this that at the lower extremity of the spinal cord there is a nerve having three and a half coils which is called 'bhujanga'. Its mouth is closed by 'Sukhmana.' This nerve-center is a storehouse of electronic energy, which has a connection with nature. If this button is pressed, all the secrets of nature are unravelled. Sitting here in India, one can see what is happening in America.

Dr. Swami Ram, who passed away recently, had this faculty of seeing everywhere. Once we went to him. He also used to come here at the religious congregations. My wife was ill; she was not keeping good health. He said, "Well! I will give you medicinal powders wrapped in small pieces of paper. They have to be taken twice a day—morning and evening." He was a Homeopathic Doctor.

(... to be continued)



# ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿੱਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following :

## U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, U.S.A.

Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845,  
Sanjose, CA - 95152, U.S.A.

Phone & Fax :- 001-408-263-1844, [vgrmctusa@yahoo.com](mailto:vgrmctusa@yahoo.com)

S. Baldev Singh Grewal Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

## England (U.K.)

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd., Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur, Mr. Jagtar Kulair :-

Tel : 0121 200 2818, Fax : 0121 200 2879

Voicemail : 08701654402, Raj Mobile : 07968734058, Email : [info@atammarguk.com](mailto:info@atammarguk.com)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

## Canada

Canada - Bhai Sarmukh Singh Pannu : Phone - 001-604-433-0408,  
Vancouver

Bhai Parmjit Singh Sandhu : Cell - 001-7788389135

Email:-[pbkrj@yahoo.ca](mailto:pbkrj@yahoo.ca)

S. Jasbir S. Ranu : Phone 001-604-589-9189

## IN INDIA

09417214391, 09417214379, Email : [atammarg1@yahoo.co.in](mailto:atammarg1@yahoo.co.in)